

**HUZUREVLERİ, ÇOCUK YETİŞTİRME YURTLARI
ve REHABİLİTASYON MERKEZLERİNİN DIŞ
MEKÂN TASARIM YETERLİLİĞİ ve ERZURUM
ÖRNEĞİ**

Tendü Hilal GÖKTUĞ

**Y.Lisans Tezi
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Yrd.Doç.Dr.Yahya BULUT
2006
Her hakkı saklıdır**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Y.LİSANS TEZİ

**HUZUREVLERİ, ÇOCUK YETİŞTİRME YURTLARI ve
REHABİLİTASYON MERKEZLERİNİN DIŞ MEKÂN TASARIM
YETERLİLİĞİ ve ERZURUM ÖRNEĞİ**

Tendü Hilal GÖKTUĞ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ERZURUM

2006

Her hakkı saklıdır

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

HUZUREVLERİ, ÇOCUK YETİŞTİRME YURTLARI ve REHABİLİTASYON MERKEZLERİNİN DIŞ MEKÂN TASARIM YETERLİLİĞİ ve ERZURUM ÖRNEĞİ

Tendü Hilal GÖKTUĞ

Atatürk Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yahya BULUT

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kentte bulunan en değerli kurumlardan biridir. Kurum, kimsesiz yaşlılara ev sahipliği yapan huzurevi ve bakımevleri, zihinsel ve fiziksel özürlü çocukları tedavi eden rehabilitasyon merkezleri ile kimsesiz çocuklara sahip çıkan çocuk yuvaları ve çocuk yetiştirme yurtlarından oluşur.

Bu kurumlarda tüm grupların sağlıklı bir şekilde yaşamaları ve toplum içerisinde sosyal bir kimlik kazanmaları amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Erzurum İl Müdürlüğüne bağlı olan Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu, 7-12 Yaş Grubu ve 0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası, Atatürk Yetiştirme Yurdu, Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi 1 ve 2, Şefkat Rehabilitasyon Merkezi, Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ile Büyükşehir Belediyesi Bakımevi dış mekan çevre düzenlemeleri incelenmiştir.

Çalışmada çevre düzeni ile fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişim arasında bir bağlantı kurulmuş, sağlığı olumlu yönde etkileyen çevre düzenlemelerinin özelliklerine yer verilmiş ve dış mekân çevre düzenlemelerinde irdelenmiştir.

Çalışma esnasında, kurumlara bizzat gidilerek yerinde incelemeler yapılmış ve tüm incelemeler ışığı altında her kurumun puantaj tabloları oluşturulmuştur. Her kurum için yapılan puanlama sonucunda kurumlar birbirleriyle kıyaslandırılmış ve durumları belirlenmiştir.

Sonuç olarak kurumların bahçeleri belirlenen yapısal ve bitkisel tasarım kriterleri yönünden çok yetersiz olduğu tespit edilmiş, elde edilen veriler doğrultusunda her bir kuruma ayrı öneri projeleri hazırlanmıştır. Bu kurum bahçelerinin “sağlık bahçeleri” kapsamında yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

2006, 168 sayfa

Anahtar Kelimeler: Sağlık bahçeleri, terapi bahçeleri, bahçecilik ve terapi, yaşlı insanlar, zihinsel engelliler, kimsesiz çocuklar

ABSTRACT

Master of Arts Thesis

OUTSIDE SPACE DESIGN SUFFICIENCY OF NURSING HOMES, CHILDREN FOSTER CARE INSTITUTIONS AND REHABILITATION CENTERS AND ERZURUM CASE STUDY

Tendü Hilal GÖKTUĞ

Atatürk University

Institute for Graduate Studies in Sciences

Department of Landscape Architecture

Advisor: Yrd. Doç. Dr. Yahya BULUT

Social and Child Protective Services Agency is one of the most valuable institutions in the city. The Agency's facilities consist of nursing homes providing care to elderly, rehabilitation centers providing care and education for disabled children, and institutional foster homes for orphaned children.

The objective of these institutions is to provide a healthy environment and independence within the society for all groups.

In this study, outside space environment arrangements of Nenehatun Girls Protective Services, the Erzurum Provincial branch of Social and Child Protective Services Agency, Zübeyde Hanım Children Foster Homes with 0-6 and 7-12 age groups, Atatürk Foster Care Institution, Special Experts Eastern Anatolia Private Education and Rehabilitation Centers, Şefkat Rehabilitation Center, Paylaşım Private Education and Rehabilitation Center, Erzurum Great City Municipality Nursing Home is Investigated.

A connection between environmental arrangement and physical, mental and social development has been established in this study. In addition, features of environmental arrangements which affect health positively and outside space environmental arrangements are also reported.

During the study, field trips to the facilities were carried out to collect data and information, and a scoring card for each one was created. The facilities were measured and ranked comparatively using the individual scoring cards.

As a result, it has been observed that gardens of the institutions are too insufficient interms of the determined structural and vegetal design criteria. Therefore, under the above data obtained proposals for improvements have been prepared for each institutions. To conclude, rearrangement of the gardens of these institutions is required under the scope of healing gardens.

2006, 168 pages.

Keywords: Healing gardens, therapeutic gardens, gardening and therapy, elderly, disabled, orphans

TEŞEKKÜR

Bu çalışmam süresince gösterdiği yakın ilgi, yardım ve değerli katkılarından dolayı, tez yöneticim ve danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Yahya BULUT'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanı Doç. Dr. Hasan Yılmaz'a ve bölüm elemanlarına teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve rehabilitasyon merkezlerinin yöneticilerine, çalışmalarım süresince ailemden görmüş olduğum destek ve teşvikten dolayı kendilerine sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Tendü Hilal GÖKTUĞ

Temmuz 2006

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR	iii
SİMGELER DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Yaşlılar.....	5
1.1.1. Yaşlılığın tanımı.....	5
1.1.2. Yaşlılara verilen hizmetlere tarihsel bakış.....	6
1.1.3. Yaşlıların dış mekan çevre ilişkileri	8
1.1.4. Yaşlılar için dış mekan tasarım ilkeleri	11
1.1.5. Yaşlıların rehabilitasyonu için bahçede yapılabilecek çeşitli aktiviteler.....	16
1.2. Zihinsel Engelliler.....	17
1.2.1. Zihinsel engelliliğin tanımı.....	17
1.2.2. Zihinsel engelli çocuklara verilen hizmetlere tarihsel bakış.....	19
1.2.3. Zihinsel engellilerin dış mekan çevre ilişkileri.....	22
1.2.4. Zihinsel engelliler için dış mekan tasarım ilkeleri.....	25
1.2.5. Bahçede yapılabilecek çeşitli rehabilitasyon teknikleri.....	30
1.3. Korunmaya Muhtaç Çocuklar.....	31
1.3.1. Korunmaya muhtaç çocukların tanımı.....	31
1.3.2. Korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetlere tarihsel bakış.....	32
1.3.3. Kimsesiz çocukların dış mekan çevre ilişkileri.....	33
1.3.4. Kimsesiz çocuklar için dış mekan-oyun alanı tasarım ilkeleri.....	36
1.3.4.a. 0-6 yaş arası çocukların barındırıldığı çocuk yuvaları oyun bahçeleri tasarım ilkeleri.....	38
1.3.4.b. 6-12 yaş arası çocukların barındırıldığı çocuk yuvaları oyun bahçeleri tasarım ilkeleri.....	38

1.3.4.c. 12-18 yaş arası çocukların barındırıldığı yetiştirme yurtları oyun arsaların tasarım ilkeleri.....	39
2. KAYNAK ÖZETLERİ	42
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	47
3.1. Materyal.....	47
3.2. Yöntem.....	47
4. ARAŞTIRMA ve BULGULAR.....	53
4.1. Huzurevi ve Bakımevi Bahçeleri.....	53
4.1.1. Büyükşehir Belediyesi Bakımevi.....	53
4.2. Rehabilitasyon Merkezi Bahçeleri.....	60
4.2.1. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	60
4.2.2. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2.....	68
4.2.3. Şefkat Rehabilitasyon Merkezi.....	74
4.2.4. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi.....	79
4.3. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları Bahçeleri.....	86
4.3.1. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu.....	86
4.3.2. 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası.....	95
4.3.3. 0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası.....	102
4.3.4. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu.....	108
4.4. Huzurevleri, Rehabilitasyon Merkezleri, Çocuk Yuvaları ve Çocuk Yetiştirme Yurtları Bahçelerinin Kalite Ölçütleri Yönünden Değerlendirilmesi.....	115
5. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	128
KAYNAKLAR.....	145
EKLER.....	150
ÖZGEÇMİŞ.....	168

SİMGELER DİZİNİ

●	Olumlu
*	Olumsuz
--	Kısmen olumsuz

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1.	Hastaların zihinsel ve fiziksel güçleri bakımından aktivitelere katılma grafikleri.....	12
Şekil 3.1.	Merkezleri gösteren şehir imar planı.....	48
Şekil 4.1.	Büyükşehir Belediyesi Huzurevi girişi.....	54
Şekil 4.2.	Büyükşehir Belediyesi Huzurevi kuşatma elemanları.....	55
Şekil 4.3.	Büyükşehir Belediyesi Huzurevi bahçesi.....	56
Şekil 4.4.	Büyükşehir Belediyesi Huzurevi bahçesinde bulunan çardak.....	57
Şekil 4.5.	Büyükşehir Belediyesi Huzurevi voleybol sahası.....	58
Şekil 4.6.	Büyükşehir Belediyesi Huzurevi vaziyet planı.....	59
Şekil 4.7.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi girişi.....	61
Şekil 4.8.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bahçesi.....	62
Şekil 4.9.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bahçesi.....	64
Şekil 4.10.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi.....	65
Şekil 4.11.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi oyun alanı.....	66
Şekil 4.12.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi vaziyet planı.....	67
Şekil 4.13.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 girişi.....	68
Şekil 4.14.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 otopark alanı.....	69
Şekil 4.15.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 kuşatma elemanı.....	70
Şekil 4.16.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 bitkisel tasarımı.....	71

Şekil 4.17.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 bahçesinden bir görünüm.....	72
Şekil 4.18.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 vaziyet planı.....	73
Şekil 4.19.	Şefkat Rehabilitasyon Merkezi giriş tabelası.....	74
Şekil 4.20.	Şefkat Rehabilitasyon Merkezi sınırları.....	75
Şekil 4.21.	Şefkat Rehabilitasyon Merkezi kuşatma elemanları.....	76
Şekil 4.22.	Şefkat Rehabilitasyon Merkezi bahçesi.....	77
Şekil 4.23.	Şefkat Rehabilitasyon Merkezi vaziyet planı.....	78
Şekil 4.24.	Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi giriş tabelası.....	79
Şekil 4.25.	Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi kuşatma elemanları.....	80
Şekil 4.26.	Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bahçesi.....	81
Şekil 4.27.	Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinden bir görünüm	82
Şekil 4.28.	Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinden bir görünüm	83
Şekil 4.29.	Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinden bir görünüm	84
Şekil 4.30.	Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi vaziyet planı.....	85
Şekil 4.31.	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu giriş tabelası.....	87
Şekil 4.32.	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu otoparkı.....	88
Şekil 4.33.	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu otoparkı.....	89
Şekil 4.34.	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu duvarı.....	90
Şekil 4.35.	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu bahçesinden bir görünüm.....	91
Şekil 4.36.	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdundan bir görünüm.....	92
Şekil 4.37.	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu vaziyet planı.....	94
Şekil 4.38.	7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası girişi.....	95
Şekil 4.39.	7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası bahçesinden bir görünüm.....	96
Şekil 4.40.	7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası kuşatma elemanları	97
Şekil 4.41.	7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvasından bir görünüm...	98
Şekil 4.42.	7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası oyun elemanları.....	100
Şekil 4.43.	7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası vaziyet planı.....	101

Şekil 4.44.	O-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası giriş tabelası.....	102
Şekil 4.45.	O-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası kuşatma elemanları	104
Şekil 4.46.	O-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvasından bir görünüm....	105
Şekil 4.47.	O-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası görünümü.....	106
Şekil 4.48.	O-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası vaziyet planı.....	107
Şekil 4.49.	Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu giriş tabelası.....	108
Şekil 4.50.	Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu otoparkından bir görünüm.....	109
Şekil 4.51.	Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu kuşatma elemanları.....	110
Şekil 4.52.	Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdundan bir görünüm.....	112
Şekil 4.53.	Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdundan bir görünüm.....	113
Şekil 4.54.	Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu vaziyet planı.....	114
Şekil 5.1.	Büyükşehir Belediyesi Huzurevi öneri projesi.....	136
Şekil 5.2.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi öneri projesi	137
Şekil 5.3.	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 öneri projesi	138
Şekil 5.4.	Şefkat Rehabilitasyon Merkezi öneri projesi.....	139
Şekil 5.5.	Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi öneri projesi.....	140
Şekil 5.6.	O-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası öneri projesi.....	141
Şekil 5.7.	7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası öneri projesi.....	142
Şekil 5.8.	Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu öneri projesi.....	143
Şekil 5.9.	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu öneri projesi.....	144

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1.	Bakımevlerinin değerlendirilmesinde kullanılan puantaj tablosu	50
Çizelge 3.2.	Rehabilitasyon Merkezleri için düzenlenen puantaj tablosu.....	51
Çizelge 3.3.	Çocuk yuvaları için düzenlenen puantaj tablosu.....	52
Çizelge 4.1.	Büyükşehir Belediyesi Bakımevi puantaj tablosu.....	116
Çizelge 4.2.	Özel Uzmanlar D.A. Özel Eğt ve Rehab. Mrk.1 puantaj tablosu.	117
Çizelge 4.3.	Paylaşım Özel Eğitim Mrk. puantaj tablosu.....	118
Çizelge 4.4.	Şefkat Rehabilitasyon Merkezi puantaj tablosu.....	119
Çizelge 4.5.	Özel Uzmanlar D.A. Özel Eğt ve Rehab. Mrk. 2 puantaj tablosu	120
Çizelge 4.6.	0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası puantaj tablosu..	121
Çizelge 4.7.	7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası puantaj tablosu	122
Çizelge 4.8.	4.8. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu puantaj tablosu.....	123
Çizelge 4.9.	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu puantaj tablosu.....	124
Çizelge 4.10.	Büyükşehir Belediyesi Bakımevi puan dağılım sonuçları.....	125
Çizelge 4.11.	Rehabilitasyon merkezleri puan dağılım sonuçları.....	126
Çizelge 4.12.	Çocuk yuvaları ve çocuk yetiştirme yurtları puan dağılım sonuçları.....	127

1.GİRİŞ

Toplumda herkesin, kim olursa olsun, eşit haklara sahip olması, birbirine karşı sevgi ve saygı duyacak şekilde yaşaması gerekmektedir. Bu da insanların birbirlerini tanımaları, anlamaları ve birbirlerine değer vermeleri ile mümkündür (Karaelmas 1998). Toplum içinde farklı farklı kesimler bir arada bulunmaktadır. Genciyle yaşlısıyla, zenginiyle, fakiriyle, herkes bu toplumun bir parçasıdır ve çevrelerindeki olanaklardan aynı oranda faydalanmaları gerekmektedir.

Toplum içinde, sağlıklı insanların yanında korunmaya muhtaç, kimsesiz yaşlılar, kimsesiz çocuklar ve özürlüler toplumun önemli bir kesimini oluştururlar. Fakat günümüzde bu insanların hakları ve ihtiyaçları göz ardı edilmiş, toplum olarak duyarlı bir şekilde davranılıp onlara gerekli eğilim yeterince gösterilmemektedir. Onlar barınabilecekleri sınırlı bir yaşama mekânına itilmişlerdir. Bu tip tutumlarla toplumun bir parçası olan bu insanlar ne yazık ki toplumdan soyutlanmışlardır.

Cumhuriyetin ilanından sonra, toplum içinde korunmaya muhtaç insanlar için belirli düzenlemeler getirilmiştir. 1982 Anayasasının 61.Maddesi Sosyal Hizmetler alanına giren grupları açık bir şekilde belirlemiş, korunmaya, bakıma, yardıma ve rehabilitasyona muhtaç çocuk, sakat ve yaşlılara öncelik tanıyarak, devletin bu alanda gerekli teşkilat ve tesisleri kurması ve kurdurması hükmünü getirmiştir (Anonymous 2006 d).

Bu kapsam altında kimsesiz yaşlılar için Huzurevleri açılmıştır. Huzurevleri; “muhtaç yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşu” olarak tanımlanmıştır (2828 sayılı kanunun 4.Maddesi).

Yine 2828 sayılı kanunun 5.maddesinde bakım ve rehabilitasyon merkezleri; “bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda

olan kişilerin fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşları olarak tanımlanmıştır.

2828 sayılı kanunda kimsesiz çocukların kaldığı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına ilişkin 1. ve 2. maddesinde bu çocukların, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli, iş ve meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü kuruluşlar olarak bahsedilmektedir.

Bu kanunun ilgili maddelerinden de görüldüğü üzere toplumdaki korunmaya muhtaç insanların barındıkları yerlerde esas olarak ele alınan onların psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak, onların becerilerini artırmak, yaşlı ve özürllülerin en azından kendi işlerini kendileri yapacak kadar yeteneklerini geliştirmeyi, çocukların ise kabiliyetleri doğrultusunda bir iş veya meslek sahibi olmalarını sağlamaktır.

Huzurevleri, rehabilitasyon merkezleri, çocuk yuvaları ve yetiştirme yuvalarının tasarlanmasında, mimarlık meslek disiplininin yanı sıra uygun yer seçimi için Şehir Bölge Planlama ve uygun dış mekan düzenlemesi için Peyzaj Mimarlığı gibi meslek disiplinlerinin beraber çalışmasında fayda vardır (Bozar 2003).

Bu tip kurumların dış mekân düzenlemesi yapılırken, yönetmeliklerde de esas olarak vurgulanan, kimsesiz ve muhtaç insanların içinde bulundukları fiziksel ve psikolojik şartları iyileştirme onlara bir takım kabiliyet ve beceri kazandırma imkânları sağlayacak nitelikte tasarımlar yapılmasına dikkat edilmelidir.

Bu bağlamda bu tip kurumların bahçelerinin sağlık bahçeleri kriterlerine uygun olarak düzenlenmesi, asıl hedefe ulaşmada rol oynayacak bir araç olarak nitelendirilebilir.

İnsanların kendilerini iyi hissetmeleri için, sağlığı koruma yönünde planlanan ve uygulanan bahçelere Sağlık Bahçeleri denmektedir. Sağlık Bahçeleri insan sağlığını iyileştirmek için bilinçli olarak dizayn edilmiş, farklı bahçe terimlerini içine alan geniş bir perspektiftir. Bu başlık altında terapi bahçeleri, rehabilitasyon bahçeleri, hasta bakım bahçeleri gibi farklı spesifik bahçeler yer almaktadır (Stigsdotter 2002).

Sağlık bahçeleri tiplerinin ana hedefi yaşlılarda, özürlü çocuklarda ve zihinsel ve fiziksel engellilerde benzer olarak kendilerine olan öz güvenin, fiziksel ve ruhsal sağlığın, sosyal iletişimin, duyularının algılama gücünün, yaratıcılıklarının artmasını sağlamaktır. Ayrıca bu bahçelerde tüm aktivitelerde paylaşım, motivasyon ve eğlence amaçlanmaktadır (Predny 1999).

Sağlık bahçeleri genellikle stresi azaltmak ve sağlık durumunu iyileştirmeyi hedefleyen kurumlarca dizayn edilir. Genellikle bu kuruluşlar bakım kuruluşlarıdır. Sağlık bahçeleri genellikle hedeflenen farklı gruplar için örneğin alzheimer hastaları, kimsesiz yaşlılar, kimsesiz çocuklar, sağlığı yerinde olmayan insanlar, öğrenme zorluğu çeken çocuklar, şizofrenler vb. için tasarlanır. Belirlenen her bir grubun düzenlenmiş bu bahçelerden özel beklentileri vardır.

Spesifik olarak değerlendirilecek olursa; sağlık bahçelerinin ve tarımsal terapi programlarının yaşlı insanlar üzerinde fiziksel aktivitelerini artırdığını, sağlıklı yaşamaya fayda sağladığını, kalp hastalıklarının risk faktörlerini ve diğer hastalıklarında risklerini azalttığını göstermiştir (Caspersen *et al.* 1991). Ayrıca bu tip bahçelerin etkisi olarak yaşlıların yön bulma hislerinin yükseldiği, dikkatli kalma sürelerinin uzadığı, uygulanan programlarla birlikte hastaların diğer arkadaşlarıyla olan iletişimlerinin arttığı, motivasyonu artırdığı ve başarı elde etmek için fırsatlar sunduğu araştırma sonuçlarında bulunmuştur (Mooney and Mistein 1994).

Yine sağlık bahçeleri ve tarımsal terapi programlarıyla zihinsel ve fiziksel yönden hasta olan insanların yeniden istihdam edilmesini sağladığı düşünülmektedir. Zihinsel sağlığa

aracılık eden bu terapi programında, rekrasyon, sosyal iletişim, duyumsal uyarım, kavramsallığın yeniden organize edilmesi ve duyumsal motor işlevselliğin eğitimi özetle meslek öncesi beceriler ve ergonomik beden pozisyonlarının öğrenimine değer biçilmektedir (Söderback *et al* 2004).

Farklı çalışmalarda bu tip aktivitelerin; zihinsel problemi olan çocuklarda, bireylerin bir işi kendi kendilerine yapabilme becerilerini artırdığını, temel biyolojiyi öğrenmelerini sağladığını ve grup aktivitelerini geliştirmeyi sağladığını görmüşlerdir (MCGinnis 1989).

Bahçe ve bahçeyle uğraşma sadece yaşlılar ve zihinsel veya psikolojik hasta olan çocuklar için değil aynı zamanda sağlıklı olan çocuklar içinde bir takım faydalar içermektedir. Kellert, (2002) çocuk yetiştirmede doğanın faydalarını gözlemlemiş, doğayla birebir temas kurmanın çocuk gelişiminde çocukların duyularını, şefkat ve moral duygularını olumlu ve güçlü bir şekilde etkilediği sonucuna varmıştır. Doğanın çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde pozitif etkiler yaptığını ve bu dönemi atlarmaya yardımcı olduğu gözlenmiştir. Çocukların kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılamasında ve gelişimlerinde aşama kaydettiren tarımsal aktiviteler gibi bahçeyle ilgili aktivite uyarlamaları çocukların ilgisini çekip, fiziksel dünyadaki deneyimlere özendirirken, sosyal dünyada geniş bir perspektife sahip olmalarını ve işbirliğini öğretir (DeVries and Zan 1995).

Wilson (1995)'e göre öncelikle, çocuklar dünya tabiatına sevgi ve saygıyı öğrenmeliler ki dünyanın bilimsel yönünü öğrenmeye istekli ve hazır olsunlar. Ayrıca her yaştaki çocukla yapılabilen bahçeciliğin diğer amaçları, çocuklara sabır, sebat, saygı, sorumluluk, işbirliği duygularını aşılayabilmek, fiziksel sağlıklarını ve iyi iş alışkanlığını, öğrenmede motivasyonu, empati duygusunu, duyuların, tecrübelerinin doğaya olan şükran ve saygılarının gelişmesini sağlamaktır.

1.1. Yaşlılar

1.1.1. Yaşlılığın tanımı

Yaşlılık ile ilgili kavramlar yaşlı, yaşlılık ve yaşlanma gibi sınıflara ayrılmakta ve yaşlılık birkaç anlamda tanımlanabilmektedir. Bilimsel çevrelere göre yaşlılık; normal fizyolojik bir olgu olup kişilerin fiziksel ve ruhsal güçlerini bir daha yerine gelmeyecek şekilde yavaş yavaş yitirmesi halidir (Koçulu 1983).

Dünya Sağlık Teşkilatı, 1963 yılında “yaşlı”ları kronolojik olarak ele almış ve 3 safhaya ayırmıştır:

1. Orta Yaşlılar:45-59 yaş
2. Yaşlılar:60-74 yaş
3. İleri Yaşlılar:75 yaş ve üzeri

Bu ayrıma göre 60 yaşın üstündekiler yaşıldır (Anonymous 2006 d).

Yaşlılık; zaman faktörüne bağlı olarak kişinin değişen çevreye uyum sağlama kudreti ile organizmanın iç ve dış etmenler arasında denge sağlama potansiyelinin azalması ve böylece yaşlanma ile ölüm olasılığının yükselmesidir (Koçulu 1983).

Bir başka tanımla yaşlılık, normal fizyolojik bir olgu olup, kişilerin fiziki ve ruhi güçlerini bir daha yerine gelmeyecek şekilde yavaş yavaş kaybetme halidir. (Anonymous 2006 d).

Yaşlanma; canlının oluşumundan yaşamın bitimine kadar devam eden bir süreçtir. Yaşlanma kişinin yalnız dış görünümünde değişiklik olarak düşünülmemelidir. Kişiyi iç ve dış varlığı ile bütün olarak düşünmek gerekmektedir (Anonymous 2006 d).

Yaşlanma sıklıkla ağrılar, zihni durgunluklar, şaşkınlıklar olarak hissedilen değişiklikler de meydana getirir. Topluma ait olamama ve izole edilme duyguları, içe dönme, vücut fonksiyonları ile bu ciddi ve heyecansal karışımları ortadan kaldırmak için yaşlı kişiler bu duygularıyla gerekli şekilde uğraşılmaya muhtaçtırlar (Anonymous 2006 d).

Yaşlılık, bireyin geçmişine dönük halen yaşamın birtakım sorunlarını yaşadığı ve yaşam sürecinin tamamladığı bir devredir. Yaşlanma, çözülmenin, çökmenin, ilk davranış şekillerine dönüşün, bir gerilemenin başladığı zamandır (Anonymous 2006 d).

2828 sayılı kanunda geçen tanımlarda ‘’muhtaç yaşlı’’ ve ‘’huzurevleri şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Muhtaç Yaşlı”;Sosyal ve ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlı statüsündeki kişiyi ifade eder.

“Huzurevleri”;Muhtaç yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak,sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.

1.1.2. Yaşlılara Verilen Hizmetlere Tarihsel Bakış

Yaşlıları koruma hizmetini veren ilk kurum Selçuklular döneminde 11.yüzyılda kurulmuştur. Sivas’ta 11. yüzyılda Rehaoğulları tarafından Darülreha (huzurevi), Mısır’da Erbil Atabeyi tarafından yaptırılan Gökbörü tesisleri, dört darülaceze, dullar için barınma tesisi bulunduğu saptanmıştır. Memluklular döneminde 13.yüzyılda Kahire’de açılan Seyfettin Kalavun Hastanesi ve tesisleri dul kadınlara ve yaşlılara hizmet vermişti (Anonymous 2006 d).

Osmanlılar döneminde imarethaneler, aşevleri ve tekkelerin muhtaç yaşlılara hizmet verdikleri bilinmektedir. Kurulan darürehalar, yapılan vakfiyeler ve hastaneler günümüzde yaşlı bakım ile ilgili hizmetleri yerine getiriyorlardı. Osmanlılar döneminde sosyal hizmetler 19.yüzyıla kadar vakıf kuruluşları tarafından veriliyordu. Bu alanda hizmet veren kamu kuruluşları ve hayır kurumları 19.yüzyılda kurulmaya başlanmıştır. Bunların arasında yer alan ve 1868 yılında kurulmuş olan Kızılay Derneği ve 1895 yılında kurulmuş olan Darülaceze Osmanlılar döneminde kurulup günümüze kadar yaşayan kurumlardır (Anonymous 2006 d).

Türkler islamiyeti kabul etmelerinden sonra da dinsel inancın gereği olarak muhtaç ve güçsüzlere yardım etmişlerdir. Fitre ve zekâtın diğer gruplarla birlikte öncelikle yaşlılara verilmesi, bu yardımları daha anlamlı kılmıştır. Kuran-ı Kerim’de yaşlıya, sakata yardımla ilgili ayetler vardır (Anonymous 2006 d).

Cumhuriyetin ilanından sonra 1930 tarihinde yürürlüğe giren 1580 sayılı yasa ile ilk defa Belediyelere bakıma muhtaç kişilerin (yaşlıların) korunması, yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlülüğü getirilmesi üzerine, değişik illerde aceze evleri, güçsüzler yurdu, düşkünler evi ve huzurevi adı altında yatılı yaşlı kuruluşları açılmıştır. Aynı zamanda çeşitli dernekler, azınlıklar ve gerçek kişiler de yaşlılara hizmet vermek amacıyla yatılı yaşlı kuruluşları açmışlardır (Anonymous 2006 d).

Her türlü sosyal yardım ve güvenlik hizmetlerini düzenlemek, korumaya muhtaç yaşlı, çocuk ve özürlülerin bakımı, yerleştirilmesi ve rehabilitasyonu ile çalışma gücünden yoksun, yoksul kimselerin sosyal güvenliğini sağlamak üzere Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Anonymous 2006 d).

Böylece mevzuat boyunca yaşlı kişilere, dini buyruklar ve duygularla kişisel olarak, değişik mevzuatlar çerçevesinde kamu ve özel kuruluşlarca ayni ve nakdi yardımlar şeklinde verilen bu plansız ve programsız hizmetlere yeni bir yön verilerek, söz konusu

ihtiyaç gruplarına hizmetin bir bütün olarak ve insan onuruna yaraşır bir biçimde, bir sistem dahilinde götürülmesi sağlanmıştır (Anonymous 2006 d).

1983 yılında 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla kurum yaşlı refahı ile ilgili tüm görevleri üstlenmiş ve buna bağlı yeni bir idari yapı kurulmuştur. Bu kanunun öngördüğü genel esaslar doğrultusunda yaşlı hizmetleri tüm ülke çapında yeniden gözden geçirilerek mevcut hizmetlerin iyileştirilmesi ve yeni hizmetlerin başlatılmasıyla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların başında huzurevleri açmak gelmektedir. Huzurevleri açma politikasında sosyal, ekonomik ve kültürel yapı dikkate alınarak bu kuruluşların büyük kentlerde yatırım programlarına konmasına çalışılmakta, kamu ve özel kesim teşvik edilip kendilerine rehberlik yapılmaktadır (Anonymous 2006 d).

1.1.3. Yaşlıların dış mekân çevre ilişkileri

Lundquist (2000)'e göre dünya efsanelerinde bahçe; acı ve keder içinde olan insanların dinlenmek, korunmak ve kendilerini toparlamak için bir sığınak olarak seçtikleri güvenilir yerler olarak tarif edilmektedir (Stigsdotter 2002).

Günümüzde, yapılan çalışmalar sonucunda doğal alanların stresi ve zihinsel yorgunluğu azalttığı bulunmuştur (Stigsdotter 2002). İyi düzenlenmiş fiziksel çevre işlevselliği yükseltmekte ve yaşam kalitesini artırmaktadır (Brawley 2005). Doğal ortamlar kan basıncını düşürmekte ve kalp atışlarını düzenlemektedir. Ayrıca vejetasyonun bulunduğu alanlarda insanların stres seviyesi hızla düşmektedir (Ulrich, *et al.* 1991; Kaplan 1993). Farklı tipteki doğal alanların ve bahçelerin sadece 5 dakika veya daha az seyretilmesi bile görünür biçimde stresi azaltmaktadır (Ulrich 2002). Mümkün olduğunca dış mekânda –kaldıkları yerin bahçesinde- dolaşmak insan sağlığının genel durumuna hiç de azımsanmayacak ölçüde yardım etmektedir (Beer 2003).

Bu sebeple düzenlenmiş dış mekân alanları birtakım fiziksel ve psikolojik baskılar altında bulunan yaşlı insanlar için de hiç şüphesiz ki önem taşımaktadır. Yaşlandıklarında sadece kendi evlerine kapanıp mutlu ve sağlıklı olabilecek insan hiç şüphesiz ki yok denilecek kadar azdır. Bu sebeplerden dolayı yaşlı insanları olabildiğince dış mekânlara yöneltmek önemli görülmektedir. Peyzaj mimarlarının, yaşlı insanlara mümkün olduğunca dışarıda vakit geçirmelerini teşvik edecek çekici dış mekânlar tasarlamaları gerekmektedir (Beer 2003).

Son zamanlarda yapılan çalışmalar sonucunda, sağlık bahçelerinin ve bu bahçelerde yapılan çeşitli aktivitelerin yaşlıların hayatlarına pozitif etkiler kattığı bulunmuştur. Yapılan bu çalışmaların sonuçları sağlık bahçeleri ve bahçeciliğe olan eğilimi artırmıştır. Artık batıda bahçecilik, yaşlıların boş zamanlarını değerlendirmek için yaptıkları aktivitelerin başında gelmektedir (Burgess 1990; Hill ve Relf 1983). Yaşlıların fiziksel aktivitelerini yükselten ve sağlık durumlarını iyileştiren, onlara aktivite imkânı sağlayan bu tip alanlar tasarlamak, toplumların çökmesine engel olmakta ve toplum sağlığını artırmaktadır (Joseph 2005).

İnsanların sağlığını iyileştirmek için bilinçli olarak tasarlanmış, sağlık bahçeleri kapsamındaki bu spesifik bahçelerin, yaşlıların yapmış olduğu çeşitli aktiviteler, düzenli fiziksel egzersizler, bahçecilik, tarımsal terapi vb.-yaşlılar üzerindeki pozitif etkileri şu şekilde sıralanabilir:

- Yaşlılık sürecinde sağlık bahçeleri, yaşam ve ölüm hakkında yaşanan stresi azaltmaya katkıda bulunmaktadır (Cooper – Marcus and Barnes 1999).
- Sağlık bahçeleri, yaşlı bireylere sadece sosyalleşme fırsatları vermemekte, aynı zamanda geniş alanda aktivite imkânı (çim biçme, bahçecilik, çelik dikme vs.) sağlamakta, ayrıca önceki ev hayatlarının hatırlanması ve uyarılmasına da imkan vermektedir (Brawley 2005).
- Mooney and Milstein (1994)'e göre sağlığı koruma ve iyileştirme yönünde tasarlanmış bu bahçeler yaşlı insanların hislerini ve dikkatli kalma süresini

yükseltmektedir. Hastalar bu bahçelerde çeşitli aktivitelere katılarak diğer yaşlılarla olan iletişimlerini artırmakta, hafızaları yenilenmekte, fiziksel hareketlilikleri ve motivasyonları artmakta ve onlara başarı elde etmek için fırsatlar sunulmaktadır (Elings 2006).

- Düzenli fiziksel aktiviteler, yaşlı ve çok yaşlı bireylerin sağlıklarında iyileşmeye ve düzelmeye yol açmaktadır. Bu tip aktivitelerle yaşlıların uzun bir süre bağımsız çalışmaları sağlanmaktadır (Shephard 1997).
- Yeşil alanlarda yapılan aktiviteler -günlük aktivite gibi- psikojeriatrik hastaların, mafsalsal, parkinson, alzheimer hastaları ve zihinsel özürlü bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılamadaki adaptasyonlarını sağlamakta, yaşam kalitelerine katkıda bulunmaktadır (Elings 2006).
- Fiziksel egzersizlerin farklı sağlık durumlarına ve çeşitli kronik hastalık risklerini azaltmaya karşı pozitif etkileri olduğu ispatlanmıştır (Elings 2006). Fiziksel aktiviteler, sağlıklı yaşama katkıda sağlamakta, kalp rahatsızlığı riskini ve diğer hastalık risklerini de azaltmaktadır (Caspersen *et al.* 1991).
- Yapılan egzersizler fiziksel olduğu kadar psikolojik olarak da yaşlı insanlar için önemlidir (Beer 2003). Araştırmalar fiziksel egzersizin birtakım zihinsel sağlık problemlerine örneğin anksiyete ve depresyona iyi geldiğini desteklemiştir (Sempik *et al.* 2003; Langer and Rodin 1976).
- Fiziksel ve zihinsel özürlü, sınırlı şeyleri öğrenebilen, toplamdaki statülerini kaybetmiş ve yaşlı insanlara tarım sosyalite kazandırmaktadır (Carstens 1985).
- Rehabilitasyon ve gözetimi içine alan tarımsal terapi, kişisel kayıpları azaltmaya ve yaşlı insanların işlevselliklerini onarıma yardımcı olmaktadır (Davis 2004).
- Tarımsal terapi; yaşam kalitesini, kontrol mekanizmasını, kişisel sorumluluk ve özbenliği, sosyal iletişimi, 5 duyu uyarımını, zihinsel uyarımı, yaratıcılığı artırmakta, can sıkıntısını önlemekte, kısa ve uzun süreli hafızayı uyarmakta ve çeşitli derecelerde fiziksel egzersiz imkanı sunmaktadır (Burgess 1990, Carstens 1985; Langer and Rodin 1976; Rodin and Langer 1977).
- Tarımsal terapi yaşlıların sosyal iletişimlerini artırmaktadır. Sosyal iletişim dolaylı olarak insanın kendini daha iyi hissetmesini sağlamaktadır. Çünkü yalnızlık ve ölüm duygularının, depresyonun ve içlerinde yaşadıkları kavramsal karışıklıkların azalmasını sağlamaktadır (Penninx *et al.* 1997).

- Araştırmalar tarımsal terapinin Alzheimer hastaları ve buna benzer rahatsızlıkları olan yaşlılar üzerinde, rahatsız edici davranışları ve uyku bozukluklarını azaltıcı faydalarının olduğunu göstermiştir (Mooney and Nicel 1992).

1.1.4. Yaşlılar için dış mekân tasarım ilkeleri

Günümüzde yaşlı insanları düşünerek yapılan tasarımlar yok denilecek kadar azdır, yapılan tasarımların çoğu da yaşlıların ihtiyaçlarına yeterince cevap vermemektedir. Yaşlı insanların ihtiyaçlarına cevap verecek tasarımlar yapabilmek için öncelikle onları çok iyi tanımamız gerekmektedir. Onlara en uygun çözümler bulmak hiç şüphesiz ki biz peyzaj mimarlarının sorumluluklarından biridir.

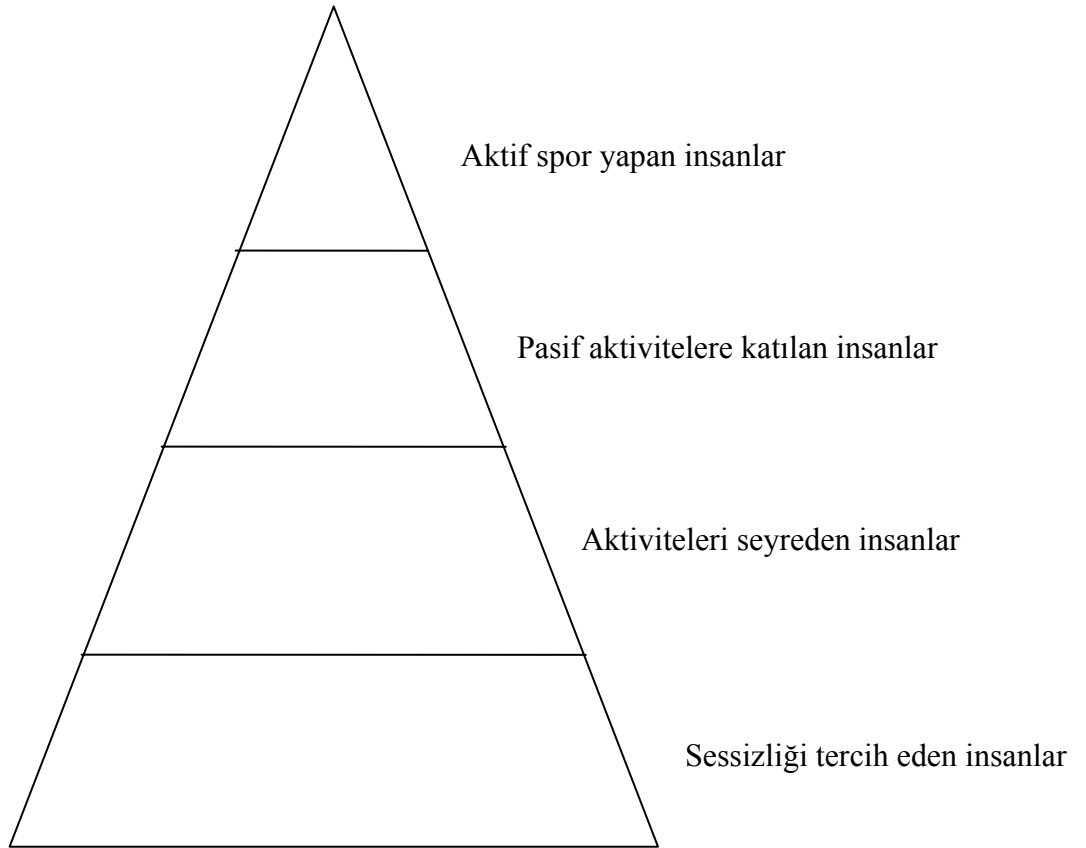
Zayıf ve eksik düzenlenmiş çevre ve çevresel yapılar yaşlılar için rahatsız edici ve kullanışsız mekânlardır. Bu tip mekânlar onların algılamalarını zayıflatır, kafalarının karışmasına ve davranışlarının bozulmasına neden olur. İyi düzenlenmiş fiziksel çevre işlevselliği yükseltmekte ve yaşam kalitesini artırmaktadır. Bir bahçe için gerekli olan tasarım kriterleri, estetik güzellikten çok daha karmaşık olan yaşlıların fiziksel ihtiyaçlarına ve diğer gereksinimlerine hitap edici olmalıdır (Brawley 2005).

Huzurevleri ve yaşlı bakımevlerinin dış mekân tasarımında göz önünde bulundurulması gereken konuların başında çeşitlilik ve kullanım kolaylığı gelmektedir. Amacına göre sınıflandırılırsa açık yeşil mekanlar;

- Sosyal iletişimin amaçlandığı dış mekânlar,
- Doğanın hissedildiği dış mekânlar,
- Sağlık ve egzersiz için tasarlanan alanlar,
- İçeriden izlemenin amaçlandığı seyredilen alanlar olarak dört grupta incelenebilir (Carstens 1985).

Yaşlı insanların fiziksel ve zekâ kabiliyetleri, istekleri, tercihleri, hayat tarzları farklıdır. Yaşlanma süreci devam ederken insanlar psikolojik ve fizyolojik olarak değişirler. Yaşlı insanlar için çevresel tasarım yapılırken bu değişimler göz önüne alınmalı onları yormayacak, uyuracak ve yaşamlarını daha kolay sürdürebilecekleri mekânlar tasarlanmalıdır (Billings 2004).

Huzurevlerindeki yaşlılar, kabiliyetleri bakımından farklı seviyelere sahiptirler ve bu seviyeler aşağıdaki piramit gibidir (Şekil 1.1). Bu yüzden bu bahçeler bütün yaşlıların kabiliyet seviyeleri göz önüne alınarak tasarlanmalıdır (Stigsdotter 2002).

Şekil 1.1. Hastaların zihinsel ve fiziksel güçleri bakımından aktivitelere katılma grafikleri (Stigsdotter 2002).

Yaşlı insanların kaldığı huzurevi ve bakımevi dış mekân tasarımında uyulması gereken tasarım ilkeleri şu şekilde sıralanabilir:

Yaşlılar davetsiz misafirlerden çok korkmaktadırlar, bu yüzden kaldıkları yerin emniyetli olması gerekmekte ayrıca bahçede de belirli güvenlik tasarımları yapılmalıdır (Beer 2003).

Kimi yaşlılar sessiz, sakin ve barışçıl ortamlar ararlarken bazıları daha aktif daha canlı ve uyarıcı alanlardan zevk alırlar (Brawley 2005). Bu yüzden dış mekânlarda bu iki isteği de karşılayabilecek, aktif veya pasif farklı aktiviteler için küçük açık alanlar tasarlanmalıdır. Bu alanlar sadece yaşlıların sosyalleşmesini ve ilişki kurma yeteneklerini geliştirmekle kalmamakta, ayrıca zayıflayan duyularını da uyarmaktadır. Eğer açık alanlar çok büyük olurlarsa bunaltıcı ve yön kaybettirici olabilmektedir (Billings 2004). Bahçe dizaynında çeşitlilik ve esneklik, özel grup aktivitelerinin yapılabilceği açık alan imkânları sağlamaktadır (Brawley 2005).

Doğru tasarlanmış, doğal özelliklerin bulunduğu hoş görünen mekânlar arasındaki yürüme yolları yaşlıları yürümeye teşvik etmektedir (Joseph 2005). Yürüme yolları tasarlanırken belirli kriterlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Örneğin, sonu olan şeyler yaşlı insanlara hep ölümü hatırlattığından dolayı yollar bir döngü şeklinde devam edecek şekilde tasarlanmalıdır. (Anonymus 2006 a).

Yürüme yolları kaplamasının keskin, köşeli, kaygan ve yansıyan malzemelerden olmaması gerekmektedir. Başlıca yaya yolları minimum 1 m. genişliğinde olmalı %5 ten fazla eğime sahip olmamalıdır. Eğer eğim %5 i geçerse tırabzan basamak ve rampa yapılmalıdır (Billings 2004). Ayrıca yollar kolayca anlaşılabilir ve kargaşaya yol açmayacak şekilde düzenlenmeli, hastaların yolları kolayca bulmalarına yardımcı olacak odak noktaları tasarlanmalıdır (Anonymus 2006 a; Billings 2004).

Dış mekân kullanımlarındaki en büyük sorunlardan biriside, çalışanları tarafından kaygı duyulan, hastaların gezerken alandan uzaklaşmaları veya aniden rahatsızlanmalarıdır. Bu sebeple yollar ve düzenlenen aktivite alanları binadan ve oralara yakın yerlerden gözlemlenecek şekilde olmalıdır. Binalar arasındaki uzaklık, yaşlıların dolaşmalarını sınırlandırabileceğinden dolayı 60 m.den fazla olmamalıdır (Billings 2004, Brawley 2005).

Yaşlı insanlar, fiziksel bozukluklardan dolayı güvenliklerini sağlamak için bir takım fiziksel yapılara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yüzden kaldırımsız yürüme yolları, tırabzanlar, iki yönlü trafik vb. onların dolaşmalarını kolaylaştırmakta ve kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır (Brawley 2005).

Hastaların nerede olduklarını saptayabilecekleri çeşitli işaretler koyulması da hastaların kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olmaktadır (Anonymus 2006 a). Ayrıca bu tip ilginç odak noktaları yaratmak, kuş evleri, rüzgâr değirmeni, çiçek parterleri gibi insanları buralara doğru gitmeye teşvik etmekte ve eğlence sağlamaktadır (Brawley 2005).

Yaşlı insanlar parlak yüzeylere ve yansımalara ayrıca ışıldayan cisimlere karşı çok hassas olurlar. Bu yüzden fazla ışınların rahatsız edici etkisinin bertarafı için önlemler alınmalıdır.

Bu yüzden kaplamalarda orta derecede koyu ve mat malzemeler seçilmelidir. Ayrıca seçilen malzemelerin kaygan olmaması da dikkat edilmesi gereken başka bir husustur. (Brawley 2005; Anonymus 2006 a)

Renklerin yaşlıların psikolojik durumlarını etkilediği göz önünde bulundurularak mekânda uygun renklerin kullanılması gerekmektedir. Örneğin kırmızı, sarı, oranj gibi sıcak renkler yaşlıları uyarmakta, onlara hareket ve canlılık kazandırmaktadır

(Anonymus 2006 a). Ayrıca terasta bulunan zemin ile sandalye ve masaların renkleri arasında bir zıtlık olmalıdır. Bu tip zıtlıklar algılamayı kolaylaştırmaktadır.

Ağaç ve şemsiye altındaki alanlar güneş ışığını filtre ettiği gibi insanlara gizlilik hissi de vermektedir. Gizlilik için ihtiyaç duyulan bu gibi objeler aslında insanları sosyalleşmeye özendirir (Brawley 2005).

Yaşlıların kaldığı huzurevi ve bakımevi dış mekân tasarımlarında dikkat edilmesi gereken başka bir konu ise uygun bitki kullanımıdır. Bitki seçiminde dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralayabiliriz (Anonymus 2006 a):

- Zehirsiz bitkiler kullanılmalıdır.
- Hastaları sohbet etmeye ve çeşitli aktiviteler yapmaya teşvik eden ve hafızalarını uyarıcı bitkiler kullanılmalıdır.
- Baskın renkler, form ve tekstürleriyle dikkat çeken bitkiler kullanılmalı, sakin bir ortam kullanılmalıdır.
- Hafızalarını ve duyularını harekete geçirecek farklı yaprak şekilli, formlu ve kokulu bitkiler kullanılmalıdır.
- Bitkiler ışığın kontrolünü sağlayabilecek ve yansımayı en aza indirecek şekilde seçilmelidir.
- Bitki yerleşimi, hastaları gözlemleyenlerin bakış açılarını kesmeyecek şekilde olmalıdır.
- Yaşlı insanlar genellikle açık havaya maruz kalmaya duyarlıdır. Binalar ve bitkiler tarafından kısmen çevrili açık alanlar, hava akımından korunmayı sağlamaktadır (Billings 2004).

Yaşlılar için yapılan tasarımlarda kullanılacak möble tiplerini de doğru seçmek önemlidir. Yaslanılacak bir arkılığı ve destek alınacak bir kolu olan banklar sabit bahçe salınacağı, uyku hamakları, şezlong, portatif bahçe möbleleri vb. dış mekân elemanları planlamada kullanılabilir (Bozar 2003). Monotonluktan kaçınmak şartıyla bahçeler

duyumsal uyarımı etkili bir şekilde sağlayan en güzel ve ilginç yoldur. Işıkların, sesin, renklerin ve şekillerin düzenli senfonisi, ağaçlar, kuşlar ve küçük hayvanlar duyumsal uyarımı sağlayan en güzel öğelerdir (Brawley 2005). Bununla beraber yaşlı insanlar tabiata karşı büyük bir merak duymaktadırlar; bu yüzden bahçede kuşların ilgisini çekecek bitki seçimi, su kapları, yemlikler ve kuş yuvaları olması yaşlı insanları cezbeder ve bunları seyretmeye doyamazlar (Beer 2003).

1.1.5. Yaşlıların rehabilitasyonu için bahçede yapılabilecek çeşitli aktiviteler

Yaşlı insanlara mümkün olduğunca doğayla iletişim kurdurarak onların hayatını zenginleştirmek, onlara fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden birtakım beceriler kazandırmak için bahçede çeşitli aktiviteler yapılmaktadır. Bu aktivitelerden birkaçı şöyledir (Predny 1999; Anonymus 2006 b):

- İsimlik Yapmak: Amaç; gruptakilerin birbirlerinin isimlerini öğrenmeleri ve renkleri hatırlamalarını sağlamaktır.
- “Bahçe Kulübü” Duvar Posterini Yapmak: Amaç; fiziksel becerileri artırmak, sosyal iletişimi güçlendirmek, bitki ihtiyaçlarını öğrenmek, psikolojik iyileşim sağlamaktır.
- Bahçe Dizaynı Yapmak: Amaç; bitkileri öğretip hangi bitkileri seçeceklerine karar verme yeteneğini geliştirmek, psikolojik yönden ve özgüven bakımından ilerleme sağlamak, başarı duygularını artırmak, katkı sağlamayı öğrenmek, gözleme yeteneklerinin ilerlemesini sağlamaktır.
- Minyatür kum bahçesi yapmak: Amaç; düşüncelerin fiziksel ortama yansımalarını sağlamak, sosyal iletişimlerinin güçlenmesini sağlamak, psikolojik durumlarının ve yaratıcılıklarının gelişmesini sağlamaktır.
- Saksılara bitki ektirmek: Amaç; bitkilerin yaşam döngüsünü öğretmek, fiziksel ve zihinsel beceri kazandırmaktır.
- Bitki budamasını ve çoğaltmasını öğretmek: Amaç; bağımsızca hareket edebilmeyi, karar verebilmeyi, ilişki kurabilmeyi, el ve göz koordinasyonunun beraber çalıştırılmasını, kolay üretme tekniklerini öğretmektir.

- Çim ekmeyi öğretmek: Amaç; fiziksel becerileri geliştirmek, basit teknikleri öğretmek.
- Etiketleri Hazırlamak: Amaç; türler arasındaki farklılığı bulmalarını sağlamak, dikkatini toparlamak, bitki isimlerini öğretip hafızayı ve öğrenme yeteneğini geliştirmektir.
- Çeşitli şekillerde, büyüklüklerde ve renklerde olan düşen yaprakları biriktirmek: Amaç; paylaşımı ve iletişimi artırmaktır.
- Renkli bitki topları yapıp içine tohum veya çelik ekmek: Amaç; paylaşımı ve iletişimi artırmak ve el becerilerini geliştirmektir.
- Zufaotu ile boyama fırçası yapmak: Amaç; el becerilerini geliştirmektir.
- Kurumuş bitkilerden sepet vb. şeylere tanzim yapmayı öğretmek; Amaç; el becerilerini geliştirmektir.

1.2. Zihinsel Engelliler

1.2.1. Zihinsel engelliliğin tanımı

Zekâ; doğuştan var olan ve hayat boyunca deneyimlerle gelişen problem çözme gücüdür. Bu güçle insan kendisini ve çevresini anlar, olayları muhakeme eder, sonuçlar çıkarır ve uyumla hayatını devam ettirir. Zihinsel engellilik; doğum öncesi, doğum sonrası ve doğum sonrasında çeşitli nedenlere bağlı, genel zihinsel işlevlerde normallerden önemli derecede gerilik ve bunun yanı sıra uyumsal davranışlarda da yetersizlik gösterme durumu olarak tanımlanmaktadır (Anonymous 2006 g).

Öztürk'e (1989) göre bir bireye zihinsel engelli tanısının konulabilmesi için genel olarak;

- Zekâ işlevlerinin belirgin derecede ortalamanın altında olması, yani zeka bölümünün 70'in altında olması,

- Bireyin sosyal yetenekler ve sorumluluk alma, iletişim kurma, bağımsız yaşam becerileri gibi alanlarda kendi kültürel grubunun ve yaşının gerektirdiği düzeyde uyum sağlayabilmesinde yetersizlik olması,
- Tanının 19 yaşından önce konmuş olması gerekmektedir (Karaelmas 1998).

Konuşma, dikkat, bellek, düşünme gibi zihinsel işlevlerde belirgin bozukluk görülmekte olup özellikle bellekte ve dikkatte görülen bozukluk belirgindir. Zihin engelliğinde, zihinsel işlevlerde ki bozukluğa eşlik eden bir durum ise uyumsal davranışlardaki yetersizliktir. Uyumsal davranışlardaki yetersizlik, bireyin kendi yaşından ve kültür grubundan beklenen kişisel bağımsızlık ve sosyal sorumluluklarını yerine getirememesi olarak ele alınmaktadır. Uyumsal davranışlara örnek olarak insanlarla iletişim kurabilme (dili anlamak) günlük yaşam aktivitelerini yapabilme (yemek yiyebilme, banyo yapabilme vb.), akademik becerilerde bulunma (okuma, yazma ve aritmetik işlemleri yapabilme) ve bir iş bulup çalışabilme örnek olarak verilebilir (Anonymous 2006 g).

Özürlü çocuklar, gelişim alanlarından bir veya birkaçında yaşlıtlarından belirgin olarak farklılık gösteren çocuklardır. Bu çocuklar, gelişim ve eğitim ihtiyaçlarının olağan koşullar altında karşılanmaması sonucunda özel eğitim programlarına ve ilgili profesyonel servislere ihtiyaç duymaktadırlar (Demiröz 1995).

Özel eğitime gereksinimi olan çocuklar 9 grupta toplanmaktadır.

1. Zihinsel özürlüler
2. Öğrenme güçlükleri olanlar
3. Davranış bozuklukları olanlar
4. İletişim bozuklukları olanlar
5. Görme bozuklukları olanlar
6. Fiziksel bozuklukları olanlar
7. İşitme bozuklukları olanlar
8. Ağır derecede özürlüler

9. Üstün yetenekli ve üstün zekâlı çocuklar

2828 sayılı kanunun 4. maddesindeki tanımlarda ise “zihinsel özürlü” ve “zihinsel özürllüler rehabilitasyon merkezi” şu şekilde tanımlanmıştır:

Zihinsel Özürlü: Zihinsel gelişiminde meydana gelen yavaşlama, duraklama ve gerileme nedeniyle davranış ve uyum yönünden yaşıtlarına göre sürekli gerilik ve yetersizlik gösteren;

- a) Zeka bölümleri çeşitli ölçeklerde 0-24 arasında olan (idiot) düzeyindeki ağır zihinsel özürllüleri;
- b) Zeka bölümleri çeşitli ölçeklerde 25-44 arasında olan (embecile) düzeyindeki öğretilabilir zihinsel özürllüleri,
- c) Zeka bölümleri çeşitli ölçeklerde 45-75 arasında olan (debil) düzeyindeki öğretilabilir zihinsel özürllüleri ifade eder.

Zihinsel Özürllüler Rehabilitasyon Merkezi: Zihinsel özürllülerin rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların yapıldığı gündüzlü ve/veya yatılı merkezi;

- a) 0-6 yaş arası zihinsel özürllüler rehabilitasyon merkezi,
- b) 7-12 yaş arası zihinsel özürllüler rehabilitasyon merkezi,
- c) 13-18 yaş arası zihinsel özürllüler rehabilitasyon merkezi,
- d) 19 ve üstü yaş arası zihinsel özürllüler rehabilitasyon merkezini ifade eder.

1.2.2. Zihinsel engellilere verilen hizmetlere tarihsel bakış

İnsanlığın zihinsel engelliği tanımasının insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Zihinsel engelliliğin yazılı tanımlarına ilk olarak M.Ö 1500 yılları civarında Mısır Thebes yazıtlarında rastlanmaktadır. Yazıtlardaki zihinsel engelliliğin tanımı, beyin hasarına bağlı vücut ve akıl sakatlığı olarak algılanmaktadır (Anonymus 2006 e).

Zihinsel engelliliği olan bireyler yaşadıkları coğrafya ve kültüre bağlı olarak tarih öncesi devirlerin inanışları ve gelenekleriyle çok kötü durumdaydılar. Eski Yunan ve Roma’da örneğin; Isparta’da çocuklar Devlet Konseyi gözlemcileri tarafından muayene edilirler, eğer çocuğun engelli olduğundan şüphelenilirse, ölmesi için bir uçurumdan aşağıya doğru fırlatılırdı. M.S 2.yüzyılda, sakat ve özürlü bireyler, Roma İmparatorluğunda sıklıkla insanları güldürmek ve eğlendirmek için kullanılmışlardır (Anonymous 2006 e).

Gerçekte dini liderlerin tümü bu hasta çocukların tedavisini tavsiye etmişler, barbarca uygulamaları men etmişlerdir. Orta çağlar süresince (M.S 476–1799) zihinsel engelli bireylerin bakım ve durumları büyük ölçüde değişmiştir. Bu yüzyılın sonuna doğru, 1690’da John Locke “insan hakları” isimli bir makale yayınlamış, bireylerin doğuştan fikirleri olmaksızın doğduklarını, zihin engelliliği olan bireylerin durumunun aslında onlara sağlanan eğitim ve bakımla yakından ilişkili olduğunu vurgulamıştır. “Eğitilmemiş akıl hiç yazılmamış tahtaya benzer” deyişi de Locke’ye aittir (Anonymous 2006 e).

Zihinsel özürlü çocukların eğitimi için ilk okul Dr. Guggenbühl tarafından 1842 yılında İsveç’te açılmıştır. Halya’nın ilk kadın doktoru Dr. Deteressa Maria Motessori (1870–1952) zihinsel özürlü çocukların eğitimi ile ilgili ilkeler saptamış, bu ilkeleri kurduğu okulda uygulayarak, 1897 yılında zihinsel özürlülerin eğitiminde yeni bir dönemin başlangıcını yapmıştır. Montessori, zihinsel özürlü çocukların eğitimini de gerek yöntem gerekse araç ve gereçler konusunda reform denilebilecek yenilikler getirmiştir (Tos 1994).

Özel eğitimdeki gelişmelerin bir sonucu olarak, Engelli Bireylerin Ulusal Birliği ve Zihinsel Engellilik Başkanlık Komisyonu, 1950–1970 yılları arasında kuruldu. Pür devlet yetiştirme kurumları uzun süreli kabul edilmemiştir. Bu olaylara paralel olarak, Amerika Birleşik Devletleri 1975’de yeni adı engelli bireylerin eğitim yasası olan yasayı kabul etmiştir. Bu yasa zihinsel engelli ve gelişme geriliği olan tüm çocukların

eğitimini okul çağından 21 yaşına kadar garanti altına alma ile ilgilidir (Anonymous, 2006 e).

Batı ile kıyaslandığında ülkemizde zihinsel özürllülerin eğitim çalışmalarının başlangıcı çok yenidir. Özel eğitim konusunda gerçekleştirilmiş önemli çalışmalardan birisi 1952–1953 ders yılı başında Gazi Eğitim Enstitüsü’nde açılan özel eğitim bölümüdür (Çağlar 1979).

Türkiye’de ilk kez Milli Eğitim Bakanlığı 1960’lı yıllarda ilkokullar bünyesi içerisinde öğretilabilir çocuklar için özel sınıflar açmıştır. O yıllara kadar zekâ düzeyi (IQ) 50’nin altında ki özürllülük derecesi tıp sorunu kabul edildiği için eğitim programı dışında bırakılmıştır. Zekâ düzeyi (IQ) 50’nin altında öğretilabilir çocukların eğitimi 1970’de (o zaman ki adı Geri Zekâlı Çocukları Koruma Derneği olan) Öğretilabilir Çocukları Koruma Derneği’nin kurulması ile başladı (Anonymous 2006 f).

Zihinsel özürllülerin eğitimi için sonraları bir eğitim taslağı oluşturulmaya başlanmış, bu çalışma 1964 yılından 1976 yılına kadar çeşitli değişiklikler uygulanarak geliştirilmeye çalışılmıştır. 1976 yılında ise kesin hatlarıyla Milli Eğitim Bakanlığınca kabul edilmiştir (Çağlar 1979).

1983 yılında çıkan 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” na bağılı olarak Özel Eğitim Okulları Yönetmeliğı ve Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğı yürürlüğe konmuştur.

Zihinsel özürllü çocukların eğitimi ile ilgili en önemli kaynak 22 Haziran 1992 tarihli ve 21262 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Zihinsel Özürllü Çocukların Eğitim Uygulamaları Yönetmeliğıdir. Bu yönetmeliğın amacı; Milli Eğitim Bakanlığına bağılı, zihinsel özürllü çocuklara ait okul, özel sınıf, kaynaştırma, bireysel eğitim ve diğeri özel eğitim uygulamalarının kuruluş ve işleyişleri ile ilgili esasları

düzenlemektir. Bu yönetmelik, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanununa dayanılarak hazırlanmıştır.

1.2.3. Zihinsel engellilerin dış mekân çevre ilişkileri

Stein (1990)'a göre doğanın, hastalar üzerinde yapmış olduğu etkilerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar çok eskiye dayanmaktadır. Tarihsel bulgulara göre hastanelerin planlanmasında doğayı, hastaların iyileşmesi için uygun şekillerde planlamak bir prensip olarak uygulanmaktaydı (Whitehouse 2001).

Örneğin Mezopotamya'da, Çin'de ve Hindistan'da hastaları iyileştirmek için doğanın bu iyileştirici gücünden faydalanılırdı. Ortaçağların başında ise manastırların bahçelerinden, teraslarından bu amaçla faydalanılmakta, hastalar buralarda iyileştirilmekteydi (Whitehouse 2001). Bu manastırlarda hastaların odaları bahçe avlusunun bölümlere ayrılmasıyla oluşmuştu, yani hastaların odaları doğrudan toprakla yeşille, ağaçlarla ve gökyüzüyle iç içeydi (Whitehouse 2001). Batılı ülkelerde modern tıbbın ilerlemesiyle beraber, hijyenin daha rahat sağlandığı ve gerekli tedavinin daha kapsamlı yapıldığı büyük hastane yapıları inşa edilmiş ve bu yapılar bahçelerle bütünleştirilmeye başlamıştır (Cooper-Marcus and Barnes 1999).

İlerleyen teknoloji ve şehircilik anlayışı karşısında insan-doğa ilişkisi zayıflamış olmakla birlikte, insanlarda ortaya çıkan birtakım fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkların artması, sağlığı koruma ve iyileştirme yönünde tasarlanmış bahçelerin de önemini tekrar gündeme getirmiştir.

Yakın zamanda gündeme gelen bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda insan mekanizmasının tabiatla birebir ilişkili olduğu bulunmuş olup yaşam stresi ve psikolojik sarsıntılarla doğa arasında bir bağlantı kurulmuş ve doğanın insan yaşamında bir tampon görevi üstlendiği anlaşılmıştır (Sherman 2005).

Ayrıca doğanın insanlar üzerindeki stresi azalttığı, ruh durumlarını etkilediği ve sağlık hizmetlerinin kalitesini artırdığı belirlenmiştir (Cooper Marcus and Barnes 1999; Ulrich 1999; Whitehouse *et al.* 2001).

Bahçenin tıp bilimine katkısını inceleyen bilim adamları, bahçede yapılan açık, anlamlı ve zevk verici işlerin, sağlığı olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur (Relf 1992; Simson and Straus, 1998). Hastaların bu ortamlarda isteyerek bulunması, aktif veya pasif aktivitelere katılması hastaların sağlıklarını olumlu yönde etkilemektedir (Stigsdotter 2005).

Bütün bu sebeplerden dolayı bahçelerin temini ve doğadan faydalanmak hastaneye yatırılan çocuklar içinde elbette ki önemli görölmektedir (Horsburgh 1995). Sağlıklı yaşam çevreleri, hastaların iyileştirilmesinde özellikle pediatrik alanda azda olsa rol oynamaktadır (Devlin and Arnell 2003). Fiziksel çevre sadece çocuğun fiziksel sağlığını değil, aynı zamanda daha karmaşık olan yaşam kalitesini belirleyen ruh sağlığını da etkilemektedir (Sherman 2005). Zihinsel ve fiziksel özürlü çocukların tedavi amacıyla bulundukları rehabilitasyon merkezlerinin dış mekan alanlarının buradaki çocukların rehabilitasyonuna katkıda bulunacak biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

Psikolojik ve fiziksel olarak insanların iyileştirilmesine katkıda bulunmak için düzenlenmiş, içinde sebze ve meyve bahçelerinin de bulunduğu, peyzaj mimarlığının belirli kriterlerine uygun olarak tasarlanmış, insanların burada çeşitli aktif ve pasif faaliyetlere katılmasıyla kendilerini iyi hissettirmeye yarayan yerlere sağlık bahçeleri denmektedir (Stigsdotter 2005). Sağlık bahçeleri insan sağlığını iyileştirmek için bilinçli olarak tasarlanmış, içinde farklı bahçe terimlerini barındıran geniş bir perspektiftir. Sağlık bahçeleri genellikle stresi azaltmak ve sağlık durumunu iyileştirmeyi hedefleyen kurumlarca dizayn edilmektedir. Genellikle bu kuruluşlar, rehabilitasyon merkezleri, bakımevleri, huzurevleri, vb. bakım kuruluşlarıdır (Elings 2006).

Rehabilitasyon merkezlerinin dış mekan alanlarında tasarlanmış sağlık bahçelerinin çocuklar üzerindeki etkileri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1.Hasta olan çocuklar, sağlık bahçelerinde tabiatla direk olarak temasa geçmektedirler. Sağlık bahçeleri fiziksel semptomları dindiren, stresi azaltan, aktif veya pasif aktiviteler sayesinde esenliklerini artıran doğal mekanlardır (Cooper Marcus and Barnes 1999).

2.Hasta olan çocuklar, bulundukları hastanelerin bahçelerinde oynarken ve dinlenirken bahçenin iyileştirici etkisini görmekte, kendilerini psikolojik yönden huzurlu ve düzenlenmiş hissetmektedirler. Hastanedeki terapi bahçesinde aktif ve pasif oyunlara katılarak, psikolojileri pozitif yönde etkilenmektedir. Çocuklar daha paylaşımcı, daha sakin olmakta, görevlilere ve bakıcılarına karşı daha itaatkâr yaklaşmaktadırlar. Bu çocuklar bahçede sürekli değişik şeyler keşfedip bulduklarından dolayı canları sıkılmamakta, daha neşeli ve paylaşımcı olmaktadır (Said 2003).

Sağlık bahçeleri; terapi bahçeleri, rehabilitasyon bahçeleri, hasta bakım bahçeleri gibi farklı özel bahçelere ayrılmaktadır. Sağlık bahçelerinin bir bölümü olan, tarımla tedavinin hedeflendiği tarımsal terapi bahçeleri, hastaların iyileştirilmesine önemli katkılar sağlayan yerlerdir (Stigsdotter 2002). Tarih sürecinde çeşitli toplumlar tarafından, tarımın terapi amaçlı kullanıldığı ispatlanmıştır (Predny 1999). Terapi bahçelerine sahip olan hastanelerde hasta, bakıcı ve ziyaretçilerin sinirlilik, anksiyete, karamsarlık, telaş vb. hislerinde bir düzelme olduğu tespit edilmiştir (Sherman 2005).

Tarımsal terapi, hastaların özel ihtiyaçlarını bireysel olarak tek başlarına karşılanmasını sağlamayı amaç edinmiş, tarımsal aktivitelerin kullanıldığı bir tedavi şeklidir. Tarımsal terapide; bitkiler, belli başlı tıp uzmanlarınca belirlenmiş hedeflerin gerçekleştirilmesine aracılık eden, profesyonellerin eğitimi altında kullanılmaktadır (Sempik *et al.* 2003).

Tarımsal terapi programlarında; bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarında bir iyileşme sağlayabilmekte, bireylerin yaşam kalitesini maksimize edilerek günlük yaşam becerilerini yükseltmek ve toplumsal iletişimi artırmaktır. Zihinsel özürhüleri;

duygusal, kavramsal ve duyumsal işlevlerini, sosyal katılımlarını, sağlıklarını, esenliklerini ve hayattan memnuniyetlerini arttırmaktır (Söderback 2004). Yaşlılarda ve çocuklarda benzer olarak kendilerine olan özgüveni, fiziksel ve ruhsal sağlığı, sosyal iletişimi, duyularını, yaratıcılıklarını, hayret ve heyecan duygularını geliştirip, arttırılmasını sağlamaktır (Predny 1999).

Ayrıca tarımsal terapide, paylaşım, motivasyon ve eğlence amaçlandığı gibi, çocuklarda eğitim ve becerilerin arttırılması da hedefler arasındadır (Predny 1999). Zihinsel engelli çocukların, tarımsal terapi sayesinde kendi özel ihtiyaçlarını karşılama becerilerinin arttığı, temel biyolojiyi öğrenmelerinin sağlandığı ve grup aktivitelerini geliştirdikleri görülmüştür (MC Ginnis 1989).

Tarımsal terapinin sağlığı iyileştirdiği, stresi yatıştırdığı, esenliği artırdığı, sosyal hayata katılımı sağladığı, zihinsel ve fiziksel hastaların yeniden istihdam edilmesini sağladığı düşünülmektedir. Zihinsel sağlığın yükseltilmesine aracılık eden bu terapi programında; rekreasyona sosyal iletişim, duyumsal uyarıma, kavramsallığın yeniden organize edilmesine ve duyumsal motor işlevselliğinin eğitimine özetle meslek öncesi beceriler ve ergonomik beden fonksiyonlarının öğrenimine değer biçilmektedir (Söderback 2004).

1.2.4. Zihinsel özürlü çocuklar için dış mekân tasarım ilkeleri

Zihinsel özürlü çocukların kendi benliklerinin farkında olması, hayata ve kendi benliklerine güven duygularının geliştirilmesi, kendi kendilerine yeter hale gelebilmeleri, nesnel çevreyi tanıma ve nesnel çevreye uyum sağlayabilmeleri, sosyal yaşama intibak edebilmeleri için kurulmuş olan rehabilitasyon merkezlerinde bu amaca yönelik olarak tasarlanmış dış mekan alanları oldukça önemlidir.

Bu tip kurumların bahçelerinde fonksiyonellik ön planda olmalı, bahçe dizaynı devamlılık teşkil etmelidir, bu fiziksel güvenilirlik ve terapatik faydalar için çok

önemlidir. Bu hastaların güvenliği ve bahçenin devamlılığı için kurum çalışanları tarafından bahçeye bakılmalı ve gerekli onarım işleri yapılmalıdır (Anonymous 2006 a).

Alanın hiyerarşisini ve güvenliğini sağlamak için yerleşim planının iyi hazırlanması gerekmektedir. Bahçenin gözlenebilirliği ve binaya ulaşımı kolay ve çabuk olmalıdır (Said 2003).

Bununla beraber bahçenin inşası ve fiziksel tasarımı sadece özürlü çocuklara yönelik olmamalı, bahçenin kullanımı bu çocuklar ve orada çalışanlar için eşit ölçüde planlanmalıdır (Whitehouse 2001). Ayrıca okul öncesi ve okul sonrası çocuklar için farklı alanlar dizayn edilmelidir.

Çocukların aileleriyle ve oradaki görevlilerle rahatça vakit geçirecekleri, oturup bir şeyler paylaşabilecekleri alanların yanında bahçede değişik aktivitelerin yapılabileceği ve insanların istediklerinde yalnız kalabilecekleri çeşitli alanlar düzenlenmelidir (Anonymous 2006 a).

Rehabilitasyon merkezlerinde hastaların bitkisel tarım ve hayvancılıkla uğraşabilecekleri üniteler, boş zamanlarını değerlendirebilecekleri rekreasyonel alanlar, oyun alanları, spor alanları ve sosyal faaliyetlerde bulunabilecekleri alanlar oluşturulmalıdır.

Sonuç olarak sağlık bahçelerinin ana amacı, kullanıcıları üzerinde iyi etkiler bırakmak, onların bu bahçe içinde iyi vakit geçirmelerini sağlamaktır. Eğer bir bahçe görsel olarak insanları etkilemiyorsa, o bahçe başarılı olamamaktadır (Anonymous 2006 a).

Doğal olmayan, çevresellik özelliğinden yoksun olan, kötü düzenlenmiş veya düzenlenmemiş bahçeler veya sert yapılar –örneğin beton- veya diğer katı yapı malzemeleri stresi olumsuz yönde etkilemektedir (Ulrich 1999). Çocuklar için

tasarlanan hastane bahçelerinde de yüksek oranlarda beton bulunan yüzeylerin ve katı yapıların olması sevimsiz ve sakıncalı olmaktadır (Whitehouse 2001).

Yüksek yapılar arasında kalan bahçeler, insanlar üzerinde birtakım psikolojik baskılara sebep olmaktadır. Bu yüzden bahçenin, insanların algılayabilecekleri ölçeklere indirilmesi çok önemlidir. Bunun için yüksek yapıların önüne uygun bitkisel tasarım yapılmalı ve donatı elemanları uygun olarak seçilmelidir (Anonymous 2006 a).

Rehabilitasyon merkezlerinin dış mekân alanlarının düzenlenmesinde dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri bitki kullanımıdır. Bitki seçimi ve bitkisel tasarımda şu hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Bu bahçelerde zehirli ve dikenli bitkilerden kaçınılmalıdır. Rüzgârın ve bitkinin meyveleri aracılığıyla kuşları ve kelebekleri çağıran bitkiler kullanılmalı, fazla sayıda arıyı ve böceği cezbeden bitkilerden uzak durulmalıdır (Anonymous 2006 a).
- Bitkiler, çocukların vereceği zararlara karşı dayanıklı ve herdem yeşil olmalıdır. Yaprak döken ağaçlar, çürüme ve mikroorganizma üremesi açısından ve kaygan zemin oluşturacağından sakıncalıdır (Karaelmas 1998).
- Renk, şekil, form özelliği dikkate alınarak süratli gelişen türler seçilmelidir (Karaelmas 1998). Ancak çocuklar bahçenin neresinde olurlarsa olsunlar her şeye dokunabilmeli ve etraflarında rahatlıkla dolaşabilmelidirler. Bunun için de bitkilerin düzenli olarak budanması gerekmektedir (Whitehouse 2001).
- Çocukların güneşten yararlanması istenildiğinden, geniş çaplı ağaç ve çalıların arka planda, küçük çaplı olan ağaç ve çalılarının ise ön planda kullanılması istenmektedir (Karaelmas 1998).
- Bahçenin yola bakan kısmında toz, gürültü, rüzgar gibi etkilere karşı bitkilendirme yoluyla önlem alınmalıdır (Karaelmas 1998).
- Bahçe dizaynı çeşitliliği içinde barındırmalıdır. Çeşitli formlar, çeşitli tekstürler, mevsimsel dikkat çekiciler, çeşitli renkler vb. Bu tip şeyler insanların duyularını uyarmayı sağlamaktadır. Yeterince çeşitliliğin olmaması bahçeyi sevimsiz hale

getirmekte, bu da bahçenin amacından sapması anlamına gelmektedir. Bu bahçeler, onların özgürce dolaşıp oynayabilecekleri şekilde düzenlenmeli, bitkiler renkleri, formları, kokuları, meyveleri ve ışık oyunları bakımından ilginç ve egzotik olmalıdırlar (Hart 1993; Hass *et al.* 1996; Anonymous 2006 a).

Karmaşık çevreler bizi yorarken, düzenli ve çabuk anlaşılabilir çevreler bizi dinlendirmektedir (Stigsdotter 2002). Bu durum elbette ki rehabilitasyon merkezlerinde bulunan çocuklar içinde geçerlidir. Bu sebeple bahçede vurgu yaratmak için çeşitli anahtar niteliğinde elemanlar veya bitkiler kullanılmalıdır. Bu odak noktaları insanların tam olarak nerede olduklarını saptamada yardımcı olmaktadır. Yollar sade bir şekilde düzenlenmeli, kafa karışıklığına yol açacak düzenlemelerden kaçınılmalıdır. Ayrıca alanda bir yerden öbür yere geçişler kolaylıkla sağlanabilmelidir. Özellikle toplu oturulan alanlardan daha sakin mekânlara geçişin kolaylığı çok önemlidir (Anonymous 2006 a).

Genellikle bu bahçelerde bulunan donatı elemanları ve diğer elemanlar için belirli bir bütçe ayırmak gerekmektedir. Çünkü bu tip harcamalar bahçenin dizaynı ve devamlılığı için gereklidir. Ayrıca mekanda kısa yada uzun süreli dinlenme yada oyalanma imkanı sağlayan, güneşten ve diğer iklimsel faktörlerden koruyucu özellikte olan gölge elemanları ve oturma birimleri oluşturulmalı, büyüklerin çocukları rahatça izleyebilecekleri ve çocukların her mevsimde kullanabilecekleri amacı unutulmamalıdır (Karaelmas 1998).

Çevrede bulunan renkler ve ışık hastaların iyileşmesinde anahtar bir role sahiptir. İnsanların üzerinde değişik renklerin etkileri belirlenmiş, terapi hizmeti verilen özel alanlarda renk düzenlenmeleri için tavsiyeler verilmiştir. Bu tavsiyelerin bir kaç şöyledir: su mavisi için insan tenindeki elektriği ve kas gerilimini azalttığı, sarının enerjik bir renk olduğu ve hastaları canlı kıldığı, ayrıca yeşil rengin hastayı dinginleştirdiği belirlenmiştir. Bu iki renk tedavi gören çocuklar için de uygun renklerdir (Whitehouse 2001).

Bu tip kurumların bahçelerinde rahatsız edici sesler minimize edilmelidir. Önlendiği kadarıyla caddenin gürültüsü ve mekanik sesler gibi rahatsız edici sesler, su sesi, rüzgar gülleri veya bitki kullanımlarıyla kapatılmalıdır.

Çocuklar için değişik, dikkat çekici, onlarla oynayabilecekleri yapılar yapılmalıdır (Anonymous 2006 a). Oyun aktivitelerinin çeşitliliğini ve değişikliğini sağlamak amacıyla doğal ve suni kompozisyonların bir arada kullanılması gerekmektedir (Said 2003). Örneğin, çocukların üzerinde çeşitli şekiller yaparak hayal gücü gelişimlerine katkıda bulunacak kum havuzları tesis edilmelidir. Bunun yanında çocukların özgürlük duygusunu geliştirici etkiye sahip çim alanları oluşturulmalı, çocukların bu alanlarda kendi dünyası ile baş başa kalarak kendini ve çevreyi tanıması sağlanmalıdır. Oyun alanları çevresinde temizlik için çeşme ve tuvalet inşa edilmelidir. Ayrıca çocuğa doğayı sevmeye ve sağlıklı ortamda yaşama bilincini aşılama için çocukça dizayn edilmiş çöp kutularına yer verilmelidir (Karaelmas 1998).

Ayrıca rekreasyon alanı içinde bulunan fakat işlerliği olmayan süs havuzları, çocukların su ile kısa süreli temaslarını sağlayacak şekilde planlanmalı ve geliştirilmelidir. Çünkü çocuğun su ile teması onun gerilimden kurtulmasına, kendine güven duymasına yardımcı olmaktadır (Karaelmas 1998; Anonymous 2006 a).

Evcil hayvanlarda çocukların ilişkilerinin gelişmesinde, samimi olmalarına ve morallerinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Hayvanlar sadece onları besleme zorunluluğu değil, sağlıklı ilişkileri ve kendine güveni beraberinde getirmektedir (Davis 2004). Bu sebeple bu tip kurumların dış mekân düzenlemelerinde hayvancılık ünitelerine de yer verilebilir.

1.2.5. Bahçede yapılabilecek çeşitli rehabilitasyon teknikleri

Zihinsel özürlü mümkün olduğunca doğayla iletişim kurdurarak onların hayatını zenginleştirmek, onlara fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden birtakım beceriler

kazandırmak için bahçede çeşitli aktiviteler yapılmaktadır. Bu aktivitelerden birkaçı şöyle sıralanabilir (Anonymous 2006 b).

- Bitki ekimi ve çoğaltma yaptırmak: amaç; bitkileri tanıtmak ve el becerilerinin gelişmesini sağlamaktır.
- Çocukların dokunabilecekleri veya koklayabilecekleri bitkilerin yöresine çeşitli işaretler konulabilir. Mesela “bana dokun, bak çok yumuşağım” veya “beni kokla ben lavanta çiçeğiyim” gibi: Amaç; bu gibi işaretler çocuk terapisinde yardımcı görevler üstlenmektedirler.
- Çocukların doğal bir araçla “dal parçası gibi” karıştırıp çok değişik şeyler bulabilecekleri farklı kovalar konulabilir: Amaç; çocukların hayal gücünün, hayret ve heyecan duygularının gelişmesini sağlamaktadır.
- Bahçede olan nesneleri içeren boyama kitapları hazırlanıp çocukların, bu kitabı boyamaları sağlanabilir: Amaç; canlı ve cansız materyalleri öğretmek, el ve göz koordinasyonunun gelişimine katkıda bulunmaktadır.
- Bahçeye kum torbaları konulabilir: Amaç; düşüncelerin fiziksel ortama yansımını sağlamak, sosyal iletişimlerinin güçlenmesini sağlamak, psikolojik durumlarının ve yaratıcılıklarının gelişmesini sağlamaktır.
- Ekilebilen toprağı bir alana serip, çocukların oraya bitki ekmeleri sağlanabilir: Amaç; bitkilerin yaşam döngüsünü öğretmek, fiziksel ve zihinsel beceri kazandırmaktır.
- Trafik oyunu: Amaç; çocukların sosyal hayatta trafikle ilgili kurallara uymasını kolaylaştırmaktadır (Whitehouse 2001).

1.3. Korunmaya Muhtaç Çocuklar

1.3.1. Korunmaya muhtaç çocukların tanımı

Toplumların geleceklerinin sağlıklı biçimlenmesi ancak geleceğin yetişkinleri olan çocukların ruh ve beden sağlıklarının korunmasıyla gerçekleşebilir. Çocuklarımızın kendilerine yeten, üretken bireyler olarak geleceğe hazırlanması için bizler sorumluluk

duygusuyla bilinçli adımlar atmalıyız. Yaşamlarını düzenleyebilmeleri ve geleceğe güvenle bakabilmeleri için gereksinim duydukları her şeyi çocuklarımıza vermeli, onlara olan inanç ve güvenimizi asla yitirmemeliyiz.

Ülkenin genç nüfus yapısıyla doğru orantılı olarak, risk altındaki çocuklarımızın ve çocuklarımız için tehdit oluşturan risk gruplarının sayısı her geçen gün artmaktadır. Çocuklarımızın yaşadığı sorunlara daha duyarlı biçimde üreteceğimiz çözümler ve çözüm önerilerini yaşama geçirebilme konusundaki başarımız, çocuklarımıza gelecek adına bugünden sunabileceğimiz en değerli armağandır (Anonymous 2006 c).

Türkiye’de çocukların korunmasından sorumlu devlet kurumu olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun 2828 sayılı Kuruluş Kanunu’na göre korunmaya muhtaç çocuklar; “beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlike altında olan çocuklar” olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte korunmaya muhtaç çocuklar şu sınıflama içinde ifade edilmiştir:

- Ana ve babasız, ana veya babasız,
- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
- Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
- Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen.

Bu sınıflamada da görülmektedir ki; çocuklar ya başlarında ana baba olmamasından dolayı ya da ana babaları tarafından ihmal ve istismar edilmeleri nedeniyle korunmaya muhtaçtır (Erkan 2005).

Yine aynı kanunun 3. maddesindeki tanımlamalarda “çocuk yuvaları” ve “yetiştirme yurtları” şu şekilde tanımlanmıştır:

1.“**Çocuk Yuvaları**”; 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını,

2.“**Yetiştirme Yurtları**”; 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.

1.3.2. Korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetlere tarihsel bakış

Birinci Dünya Savaşı ve Balkan Savaşları Osmanlı Devletini cephelere her gün yeni insanları sürmeye zorlamış, çok sayıda yaralı ve şehit verilmesi sonucunda 1903 yılında kimsesiz çocukları korumak amacıyla II. Abdülhamit tarafından Darülhayr-ı Ali kurulmuştur. Daha sonra İttihat ve Terakki cemiyetinin kurduğu Darüleytamlar bu görevi üstlenmiştir (Anonymous 2006 c).

Darüleytamların yetersiz kaldığı görüşü üzerine 1917 de Himaye-i Etfal kurulmuştur. 1921 de ise Ankara’da Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuş, bir ay sonrada Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal, Himaye-i Etfal Cemiyetinin koruyuculuğunu kabul etmiştir (Anonymous 2006 c).

Ankara’da Hâkimiyet-i Milliye Gazetesinin bir odasında kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti, kuruluşunun hemen sonrasında M. Kemal Atatürk’ün desteğini alarak cephede şehit düşmüş askerlerin çocuklarını koruma altına almayı görev saymıştır (Çavuşoğlu 2006).

Himaye-i Eyfal Cemiyeti, daha sonraki adıyla Türküye Çocuk Esirgeme Kurumu aile ve çocuğa yönelik birçok sosyal hizmet çalışmasında ilkleri başlatmıştır. Kurum bu çalışmaları başlatırken çeşitli kanallarla yurt dışı uygulamalarını incelemiş ve ülke

sistemine uygun kuruluşları hayata geçirmiştir (Çavuşoğlu 2006). Kuruma bağlı olarak çocuk yuvaları, gündüz bakımevleri, çocuk yurtları ve aşhanelerin yanı sıra 71 adet çocuk bahçeleri de yapılmıştır (Çavuşoğlu 2006).

Çocuk Esirgeme Kurumu çalışmalarının büyük çoğunluğunu yazılı talimat ve yönergelerle bir sisteme oturtulmuştur. 1983 yılında 2828 sayılı yasa ile Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu kabul edilmiştir (Anonymus 2006 c).

Özetle Kurum, diğer ülkelerdeki aile ve çocuğa yönelik çalışmaları büyük bir titizlikle incelemiş, ülkede uygulanmasında yarar görülen projeler tek tek hayata geçirilmiştir. Güçlü bir örgüt yapısıyla gerek yurt içine gerekse yurt dışına ulaşabilen kurum, aile ve çocuk alanında ülkenin büyük ölçüde gönüllülük esasıyla çalışan resmi temsilcisi olmuştur (Çavuşoğlu 2006).

1.3.3. Kimsesiz çocukların dış mekân çevre ilişkileri

Oyunun ne olduğu veya ne olmadığı konusunda pek çok değişik görüş ileri sürülmüştür. Bütün bu görüşlerin ortak noktası, oyunun çocuk için önemli bir uğraş olduğudur. Oyun çocuğa hiç kimsenin öğretemeyeceği konuları kendi denemeleri ile öğrenmesi yöntemidir.

Piaget'e göre sosyal süreç içerisinde oyun şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Yapıcı 2006):

Tek Başına Oyun (0-2 yaş): Çocuk, oyuncanın yanına oturur ve onu keşfetmekten, eli ve ağızıyla ona dokunmaktan mutluluk duyar. Birisinin yanında olması ve kısa bir süre onunla oynaması hoşuna gider ama bu o kadarda onun ilgisini çekmez. Fiziksel ihtiyaçları karşılanmış rahat bir çocuk, oyunu kendi başlatıp yürütür.

Paralel Oyun (2-3 yaş): Çocuk diğer çocuklarla ama tek başına oynar, birbirlerine oyuncaklarını gösterirler ama işbirliği yoktur.

Bir arada Oyun (3-7 yaş): Çocuk diğer çocuklarla beraber oyun eylemine girebilir. Çocuklar aynı oyunu oynuyor görünebilir ama her biri kendi oyunu ile ilgilidir.

Birlikte Oyun (7 yaş ve yukarısı): Gerçek işbirliğine dayanan oyun 7. ve 8. yaştan sonra başlar.

Oyunun çocuk için faydalarını şu şekilde sıralayabiliriz (Ercan 2006; Yılmaz ve Bulut 2002):

- Oyun, çocuğun fiziksel, zihinsel, dil ve sosyal kapasitesinin gelişmesine fırsat vererek toplum içindeki sosyal rolünün, özdeşiminin ve kendini diğer bireylerden ayıran özelliklerin farkına varmasını sağlar. Çocuk oyun sırasında kendisini ve çevresiyle ilgili bilgileri ifade etme olanağı bulur.
- Çocuğun benlik gelişiminde ve sosyalizasyonunda oyun etkili bir gelişimsel süreçtir. Oyun sırasında dikkatini bir noktaya toplama deneyimleri yapan çocuk bunu günlük yaşantısına da aktaracaktır.
- Oyun çocukların problemlerini çözmelerine, objeleri tanımalarına, çevrelerini araştırmalarına ve aynı zamanda onların sosyal gelişimlerine katkı sağlar.
- Ayrıca girişimci olma, tehlikeyi göze alma, karar verme ve problem çözme yeteneğinin gelişmesine yardımcı olan önemli bir unsurdur. Bunların yanı sıra, oyun sırasında çocuğun kendisine güvenini geliştirme, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada, kendi kendine yeterli olabilme gibi nitelikler kazandırır.
- Oyun iyi bir oyuncu olmayı, oyunda yenilgiyi, yaşlılarıyla nasıl geçineceğini ve kurallara uymayı öğretir. Çocuğun kendi yeteneğini fark etmesini, fazla enerjisini atmasını ve fizyolojik gelişimini sağlar.

Dış mekân alanları, çocuk gelişiminde bu denli önemli olan ‘’oyun’’ için ideal yerlerdir. Çocuklar dış mekân alanlarında oyun oynamayı, iç mekân alanlarında oyun oynamaktan daha fazla tercih ederler. Çünkü iyi düzenlenmiş dış mekân alanları çocukların hareketlerini kısıtlamamakta onlara çok farklı aktivite imkânları sunmaktadır.

Simonon (2000)’a göre, çocuk psikologlarının ve doktorlarının ortak kanısı, dış mekândan yoksun, kapalı alanlarda oyun oynamanın çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilediğidir (Yılmaz ve Bulut 2002).

Dış mekânlarda oyun oynama, çocukların becerilerini geliştirir, öğrenme yeteneklerini artırır, kendi kişiliklerini bulmalarını sağlar ve çevrelerini algılamalarını kolaylaştırır (Yılmaz ve Bulut 2002).

Doğayla birebir temasın çocuk gelişiminde, çocukların duyularını, şefkat ve moral duyularını olumlu ve etkilemekte, çocukların kişilik gelişimlerine ve şahsiyet gelişimine pozitif fayda getirmektedir. Çocukta kendine güven, kendine saygı, özgünlük ve kapasitede artış meydana gelmektedir (Kellert and Derr 1998).

Doğa, çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde pozitif etkiler yapmakta ve bu dönemi atlarmaya yardımcı olmaktadır. Doğada kazanılacak tecrübeler, onlara belirli görevlerin verilmesi, onlara sosyal bir kimlik kazandırmakta, potansiyellerini artırmakta ve kişilik gelişimlerine katkıda bulunmaktadır (Davis 2004).

Bütün bu sebeplerden dolayı çocuklara onların ihtiyaçlarına cevap verecek, uygun dış mekân alanları tasarlanmalıdır. Kimsesiz çocukların kaldığı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının dış mekân alanları da çocukların gelişim evreleri göz önünde tutularak çocukların oyun oynayabilecekleri ve tabiatla iç içe olup doğayı tanıyabilecekleri mekânlar tasarlanmalıdır.

İyi tasarlanmış çocuk oyun alanları çocuğa birçok yönden yarar sağlamaktadır. Çocuk orada, vücudunu kullanmayı, tehlikeyi tanımayı, onu yenmeyi ve korkuları ile başa

çıkmayı öğrenir. İşbirliği ve dayanışma duygusu gelişerek çevresine karşı girişken olur, konsantrasyon yeteneğini, yaratıcılık gücünü artırır (Özgüç 1998).

Kimsesiz çocukların kaldığı çocuk yuvalarının ve yetiştirme yurtlarının dış mekan alanlarında çocuk oyun alanlarından başka, oradaki çocuklara doğayı ve tabiatı sevdirecek ayrıca birtakım mesleki beceriler kazandıracak ünitelere -bahçecilikle uğraşacakları alanlar vb.- de yer verilmelidir.

Bu tip üniteler çocukların kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve gelişimlerinde aşama kaydettirmekte, çocukların ilgisini çekmekte, fiziksel dünyadaki deneyimlere özendirilmekte, sosyal dünyada geniş bir perspektife sahip olmalarını sağlamakta ve işbirliğini öğretmektedir (DeVries 1995).

Öncelikle çocuklar, dünya tabiatına karşı sevgi ve saygıyı öğrenmelidir ki dünyanın bilimsel yönünü öğrenmeye istekli ve hazır olsunlar (Wilson 1995). Bu yüzden çocuklarımıza doğayla iletişim kurabilecekleri, çeşitli aktivitelerle doğayı tanıyıp kendilerini geliştirebilecekleri ortamlar hazırlamak gerekmektedir.

1.3.4. Kimsesiz çocuklar için dış mekân-oyun alanı tasarım ilkeleri

Çocukların sağlıklı bir şekilde gelişim gösterebilmelerinde dış mekânlar oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Temiz hava, bol oksijen, yeşil alanlar, su ögesi vb. doğal elemanlarla kaydırak, salıncak vb. suni elemanların birleştirilerek tasarlanan çocuk oyun alanlarının çocuk gelişimine büyük katkıları vardır. Bu sebeplerden dolayı kimsesiz çocukların barındırıldığı çocuk yuvaları ve çocuk esirgeme kurumları bahçelerinin tasarımı oradaki çocukların fizyolojik ve psikolojik gelişimleri açısından çok önemli görülmektedir.

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları bahçelerinin tasarımında şu tip öğelere yer verilmelidir:

- Çocuk oyun alanları
- Çocuklar ve bakıcılar için dinlenme mekânları
- Eğitici ve öğretici aktivite alanları

Andel (1999)'e göre çocukların çevresel tercihleri gözlemlendiğinde, öncelikle ağaca çıkmak, duvardan atlamak, bir objeyi fırlatmak gibi doğanın işlevsel yönleriyle ilgilendikleri; ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle çocukların tercihi, alanın aktif kullanımı için fırsatların sunulmasıdır. Francis (1988)'e göre; yetişkinler “burası neye benziyor” diye düşünürlerken, çocuklar “burada ne yapabilirim” diye düşünmektedirler. Ayrıca çocuklar bahçede yapılabilecek aktivitelerin çeşitliliğinin de çok olmasını istemektedirler (Whitehouse 2001).

Gibson (1979)'a göre sağlıklı çocuklar yaş grupları göz önünde bulundurularak bir çocuk oyun alanında genellikle;

- Oynayabilecekleri bir su ögesi,
- Tırmanabilecekleri ağaçlar,
- Çiçekler,
- Kum havuzları,
- Parlak renkli doğal ve yapay elemanlar,
- Değişik silüetler; dinazor, rüzgâr gülü, gölge duvarı, zıplama tahtası vb.
- Salıncak, kaydırak vb. yapay elemanlar,
- Tenis, futbol, hentbol ve voleybol için kortlar,
- Zekâ hünelerlerini geliştirebilecekleri dama, satranç gibi oyunları rahatsız edilmeden oynamak için sessiz, kontrollü, gizli açık alanlar,
- Çocukların oyundan sonra dinlenmeleri için oturma alanı istemektedirler (Stigsdotter 2005).

Çocukların bedensel ve ruhsal gelişmelerine göre oyun alanlarının tasarım ilkeleri ve içerecekleri oyun öğeleri değişmektedir (Yılmaz ve Bulut 2002). Bu sebeplerden dolayı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının çocuk oyun alanları tasarım ilkeleri farklılık göstermektedir.

1.3.4.a. 0-6 yaş arası çocukların barındırıldığı çocuk yuvaları oyun bahçeleri tasarım ilkeleri

- Kum havuzları, dönme zincirleri, atlıkarıncalar, salıncaklar, kaydıraklar, barfiks, sürtünme tüneli, tırmanma aletleri, koşma direkleri, tahtarevalliler, masal hayvanları, sathi oyun havuzları, çeşme,
- Aktif oyun için çim alanlar; kitap okumak, hikâye anlatmak gibi pasif oyunlar için de gölgeli alanlar
- Çocuğun düşüp yaralanmasına yönelik bir önlem niteliğinde olan yumuşak dairesel yüzeyler ve keskin olmayan kenar ya da köşeler planlanmalıdır (Tanrıverdi 2001; Yılmaz ve Bulut 2002; Savaş 1994).

1.3.4.b. 6-12 yaş arası çocukların barındırıldığı çocuk yuvaları oyun alanlarının tasarım ilkeleri

- Salıncak, kaydırak ve diğer oyun etkinliklerini içeren bir alan,
- Koşmak, sıçramak ve diğer serbest oyunlar için açık bir alan,
- Spor etkinliklerine cevap verecek mini alanlar,
- Dama, satranç vb. oyunları oynayabilecekleri kontrollü, gizli açık alanlar planlanmalıdır (Yılmaz ve Bulut 2002).

1.3.4.c. 12-18 yaş arası çocukların barındırıldığı yetiştirme yurtları oyun arsalarının tasarım ilkeleri

Bu yaştaki çocuklar artık basit oyun elemanları tatmin etmez, daha ziyade takım halinde oynanan süratli oyunlardan hoşlanırlar. Bu yüzden alanda (Tanrıverdi, 2001; Yılmaz ve Bulut 2002);

- Futbol, tenis, hentbol ve voleybol gibi oyunlar için kortlar ve oyun sahaları,
- Konserler, toplantılar ve diğer kültürel etkinlikler için anfityatro,
- Yüzme ile diğer aktivitelerin bir araya geldiği yüzme kompleksi,
- Kapalı mekân etkinlikleri ve kötü hava koşulları için sosyal bir tesis planlanmalıdır.

Genel olarak çocuk oyun alanlarının düzenlenmesinde şu hususlara dikkat edilmelidir: (Yılmaz ve Bulut 2002; Tanrıverdi 2001, Savaş 1994)

- Bu bahçeler, sade, emniyetli, çocukları teşvik edici, ruhen ve bedenen geliştirici nitelikte tertip edilmelidir
- Planlamacı, çocuk için uygun alanları düzenlerken çevredeki yapılarla görsel ilişki yaratmayı unutmamalıdır,
- Çocuk bahçelerinin etrafı, giriş kapısı hariç sıkıca çevrilmelidir. Kuşatma yeşil çit, duvar, ahşap ve demir parmaklıklarla yapılmalıdır. Kuşatma elemanlarının ön cephesi örtü çalılar ile sıkıca kapatılır, toz ve gürültüye mani olunmalıdır,
- Oyun bahçesinde ulaşım güvenli ve düzenli bir şekilde sağlanmalı, sirkülasyon bitkilerle, alçak duvarlarla ve banklarla yönlendirilmelidir,
- Oyun alanı mümkün olduğunca çok güneş ışığı alan yerde bulunmalıdır
- Sıcak günlerde güneşin etkisinden korunmak için oyun yerlerinin üzerine doğal ya da suni bir gölge elemanı temin edilmelidir,
- Alanda uygun bir drenaj sağlanmalıdır,
- Alan içinde uygun noktalara çeşmeler, oyun için elverişli, taşınabilir malzemeler yerleştirilmelidir,

- Donatı malzemeleri amaca elverişli, dayanıklı, çevreye uygun, kullanım alanına ve kullanıcıya uygun biçim ve ölçütlerde, ekonomik, kolay temin edilebilir olmalıdır.

Ayrıca çocuk oyun alanlarının bitkisel tasarımı şu hususlar dikkate alınarak yapılmalıdır (Savaş 1994):

- Hızlı gelişen, mekanik darbe ve böcek hastalıklarına karşı dayanıklı,
- Güneş ışınlarından koruyucu ama tamamen mahrum etmeyecek tepe çapında,
- Yaprak ve meyvelerini döken ağaç türlerinin bulunması, çocukların kayıp düşmesi, rahat hareket edemeyeceği için kullanılmamalıdır.
- Yaprak, meyve ve çiçekleri zehirli bitkiler kullanılmamalıdır.
- Arı vb. hayvanları çekici nitelikteki bitkiler kullanılmamalıdır.
- Toz ve gürültü gibi çevre kirleticilerini önleyici planlamalar yapılmalıdır.
- Rüzgar önleme, kamuflej için çalı türleri tercih edilmelidir.
- Çim alanlara yer verilmelidir.
- Çocuk oyun alanları gürültü, trafik, hava, toprak, su kirliliğinden uzak olmalıdır. İyi bir bitkilendirme ile bu sağlanabilmektedir.
- Alanda gölge oluşturacak geniş taçlı ağaçlar kullanılmalıdır. Fakat bu kullanım güneş ışınlarını tamamen kesmemelidir
- Emniyet ve sessizlik duygusu iyi bir plantasyon ile sağlanabilmektedir.

Çocuklar ve bakıcılar için hazırlanan dinlendirici ve huzur verici mekanların organizasyonu için aşağıdaki tasarım ilkelerine yer verilmelidir (Koçulu 1983):

- Mekân içinde mantığa uymayan aksların bulunmaması gereklidir,
- Akıcı çizgiler kullanılmalı, ulaşım kolay sağlanmalı, kafa karışıklığına yol açacak tasarımlardan uzak durulmalıdır,
- Mekan içinde denge ve kararlılık hakim olmalıdır,
- Göze hoş gelen şekiller ve objeler kullanılmalıdır,
- Rahatlatıcı ve dinlendirici seslere yer verilmelidir,

- Donatı elemanlarında soluk ve pastel renkler tercih edilmelidir,
- Mekânın hacmine uygun ses yansıması hesaplanmalıdır.

Sonuç olarak bu çalışmada amaç; Sağlık Bahçeleri ve kollarının bu üç gruba kattığı faydaları belirlemek, bu bahçelerin tasarım prensiplerini ortaya koymak, belirlenen bu prensiplerin ışığı altında Erzurum Kenti rehabilitasyon merkezleri, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ile huzurevleri dış mekan düzenlemeleri üzerinde irdelemesini yapmak ve alternatif çözüm önerileri getirmektir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Aylaz (2005), bu çalışmayı Malatya huzurevinde yaşayan yaşlıların sosyo-demoğrafik özelliklerini, sağlık durumlarını ve günlük yaşam aktivitelerinde bağımlılık düzeylerini saptamak amacıyla yürütmüştür. Sonuç olarak yaşlılarda en sık eklem hastalıkları görüldüğünden, huzurevlerinde, egzersizi artırıcı koruyucu önlemlerin, orta yaşlardan itibaren yaygınlaştırılması önerilmiştir.

Bahar (2005), çalışmasını huzurevinde yaşayan yaşlıların depresyon ve anksiyete düzeylerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı nitelikte yapmıştır. Kurumda boş zamanların değerlendirilmesi ve sosyal etkinliklerin planlanmasının anksiyete ve depresyon düzeyini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmüştür.

Beer (2003), çalışmasında dış mekan kullanımının yaşlı insanlar için önemini ve yapılan eksik tasarımlar sonucunda yaşlı insanların yaşadıkları zorlukları anlatmış, çözüm önerileri getirmiştir.

Bengtsson (2004), üç farklı bakımevi bahçesinin, yaşlılar ve görevliler tarafından kullanılabilirliğini belirli kriterler ışığı altında incelemiş, pozitif ve negatif yönlerini birbirleriyle kıyaslayarak tartışmıştır.

Billings (2004), Washinton'da yaşlı insanlar için kurulmuş olan Yakima sitesini, yaşlıların fiziksel, psikolojik ve fizyolojik değişimlerini, beklentilerini gereksinimlerini göz önünde tutarak analiz etmiştir.

Brawley (2005), yaşlıların çevresel ihtiyaçları ile ilgili saptamalar yaparak, huzurevi, bakımevi vb. yaşlı insanların kaldıkları ünitelerin dış mekân tasarımları ile ilgili öneriler getirmiştir.

Cooper Marcus and Barnes (1999), yapmış olduğu çalışmasında hastanelerde bulunan sağlık bahçelerinin iyileştirici gücünün olduğunu, yaşam ve ölüm hakkında yaşanan stresi aza indirmeye katkıda bulunduğunu ve sağlık hizmetlerinin kalitesini artırdığını tespit etmiştir.

Davis (2004), çalışmasında doğayla temas kurmanın zihinsel ve psikolojik sağlığı artırdığından, şehir sakinleri, çocuklar ve gençler için bu deneyimin ne kadar önemli olduğundan bahsetmiştir.

Elings (2006), bitkilerle iletişim kurmanın insan sağlığını olumlu yönde nasıl etkilediği konusunda bir araştırma yapmış, bahçeciliğin terapi amaçlı kullanımından ve bu terapi yönteminin faydalarından bahsetmiştir.

Frank (2004), çalışmasında son yüzyıldır yapılan eksik tasarımların birçok fiziksel aktiviteyi olumsuz yönde etkilediğini ve güncel toplumsal sağlık problemlerinin çıkmasına katkıda bulunduğunu tespit etmiştir.

Grahn (2003), çalışmasında 9 İsveç şehrinde rasgele seçtikleri 953 bireye sağlıkları ve şehirde kullandıkları yeşil alanlar ile ilgili sorular sormuş, şehirde bulunan açık yeşil alanların şehir sakinlerinin sağlıklarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varmışlardır.

Joseph (2005), yaşlıların kaldıkları sitelerin dış mekânlarını fiziksel aktivitelere uygunluk bakımından incelemiş, doğal yapıların ve doğal çevresel karakterlerin yaşlı insanları fiziksel aktivitede bulunmaya teşvik ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Kellert & Derr (1998), çocuklarla ve yetişkinlerle yaptıkları anketlerin ve gözlemlerinin sonucunda doğayla birebir temas kurmanın çocukların kişilik gelişimlerine ve şahsiyetlerine pozitif fayda getirdiğini belirlemişlerdir.

Mooney and Nicel (1992), yaptıkları çalışmada, bahçesi olan kurumlarda kalan Alzheimer hastaları ile bahçesi olmayan kurumlarda kalan Alzheimer hastalarının davranışları arasındaki farkı incelemiş, bahçeli kurumlarda kalan hastaların şiddet eğilimlerinde bir düşüş olduğunu gözlemlemiştir.

Ottoson (2005), yaptıkları çalışmada, açık mekânlarda zaman geçiren insanlar ile kapalı mekânlarda vakit geçiren insanların konsantrasyonları, kan basıncı seviyeleri ve kalp ritimleri arasındaki fark incelenmiş, açık alanların yaşlı insanların performanslarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Özgüner (2004), çalışmasında doğal alanların insanlar için değeri ile psikolojik ve fiziksel sağlık üzerine etkilerini konu alan araştırmalar ve sonuçları ortaya koymaya çalışmıştır.

Predny (1999), yaşlılar ve çocuklar için düzenlenen bahçecilik terapi programları ile ilgili bir araştırma yapmış, iletişimin ve arkadaşlığın geliştirilmesini amaçlayan diğer terapi programları arasında bahçeciliğin de yararlı bir terapi yöntemi olduğu sonucuna varmıştır.

Relf (1992), bahçeciliğin terapi amaçlı kullanımını incelemiş, bahçede yapılan açık, anlamlı ve zevk verici işlerin sağlığı olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Roger (2002), hastanelerde bulunan bahçelerin hastaların sağlığı üzerine olan olumlu etkilerini incelemiş, sadece 5 dakika bahçelerde bulunmanın bile hastaların psikolojilerini önemli ölçüde düzelttiği sonucuna varmıştır.

Said (2003), hastaneye yatırılan çocukların stres seviyelerinin yükseldiği, buna bağlı olarak daha sinirli, uyumsuz ve hırçın olduklarına değinmiş, hastane dış mekânlarında tasarlanan sağlık bahçelerinin, çocukların psikolojilerini düzeltmeye yardımcı olduğunu belirlemiştir.

Sempik (2003), kitabında tarımsal terapi ve bahçeciliğin insanlar üzerindeki faydalarını konu alan 131 farklı metni bir araya getirmiştir. Yazar sistematik ve analitik araştırmalar ışığı altında tarımsal terapi ve bahçeciliğin farklı yaş gurupları üzerindeki olumlu etkileri ortaya koymuştur.

Sherman (2005), çocuk kanser merkezinin etrafında bulunan üç tane farklı sağlık bahçesinin; çalışanlar, hastalar ve refakatçiler tarafından kullanımını incelemiştir. Her bir grubun tercihlerini ve beklentilerini yaptığı anketlerle belirlemeye çalışmıştır. Sonuç olarak bütün gurupların bahçede daha mutlu ve stressiz oldukları sonucuna varmıştır.

Söderback (2004), Danderyd hastanesi tarımsal terapi bahçesi üzerinde çalışmış, oradaki bahçecilik terapi programını incelemiştir. Beyinsel özürülerin rehabilitasyonunda da kullanılan tarımsal terapinin sistematik tanımını ve tarihsel incelemesini yapmış, faydalarını tanımlamıştır.

Stigsdotter (2002), çalışmasının birinci kısmında sağlık bahçelerinin sağlık üzerine olan etkilerini çevresel psikoloji, peyzaj mimarlığı, tıp ve bahçecilik terapisi gibi farklı disiplinler altında incelemiştir, çalışmasının ikinci kısmında ise farklı karakterdeki sağlık bahçelerini irdelemiştir.

Stigsdotter (2005), çalışmasında yoğun şehirlerde insanların strese maruz kaldıklarına değinerek şehir içinde doğru düzenlenmiş yeşil alanların öneminden bahsetmiştir. Bir bahçenin sağlık bahçesi olarak nitelendirilebilmesi için hangi kriterler altında planlanması gerektiği ve sağlık bahçelerinin insanların sağlığını nasıl olumlu yönde etkilediği sorularına cevaplar aramıştır.

Whitehouse (2001), San Diego’da bulunan Çocuk Hastanesi ve Sağlık Merkezi’ne ait Leightag Aile Sağlık Bahçesi’ni incelemiştir; çalışanlar, hastalar ve refakatçiler ile yaptığı anketler sonucunda sağlık bahçelerinin stresi azalttığını, enerji ve memnuniyeti artırdığını bulmuştur.

Yılmaz ve Bulut (2002), çalışmasında, kentsel mekânlarda çocuk oyun alanları planlama ve tasarımında dikkat edilecek ilkeleri genel olarak vermeye çalışmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırma materyalini Erzurum kentinde bulunan özel ve devlete ait huzurevleri, rehabilitasyon merkezleri, çocuk yuvaları ve çocuk yetiştirme yurtları oluşturmaktadır.

Çalışma alanlarına dair 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planlarından, kurumların kendilerine ait elde edilen vaziyet planlarından ve bu kurum ve kuruluşların dış mekân alanlarından çekilen fotoğraflardan faydalanılmıştır (Şekil 3.1). Kurumların bahçeleri ile ilgili veriler kurumların kendilerinden temin edilmiştir.

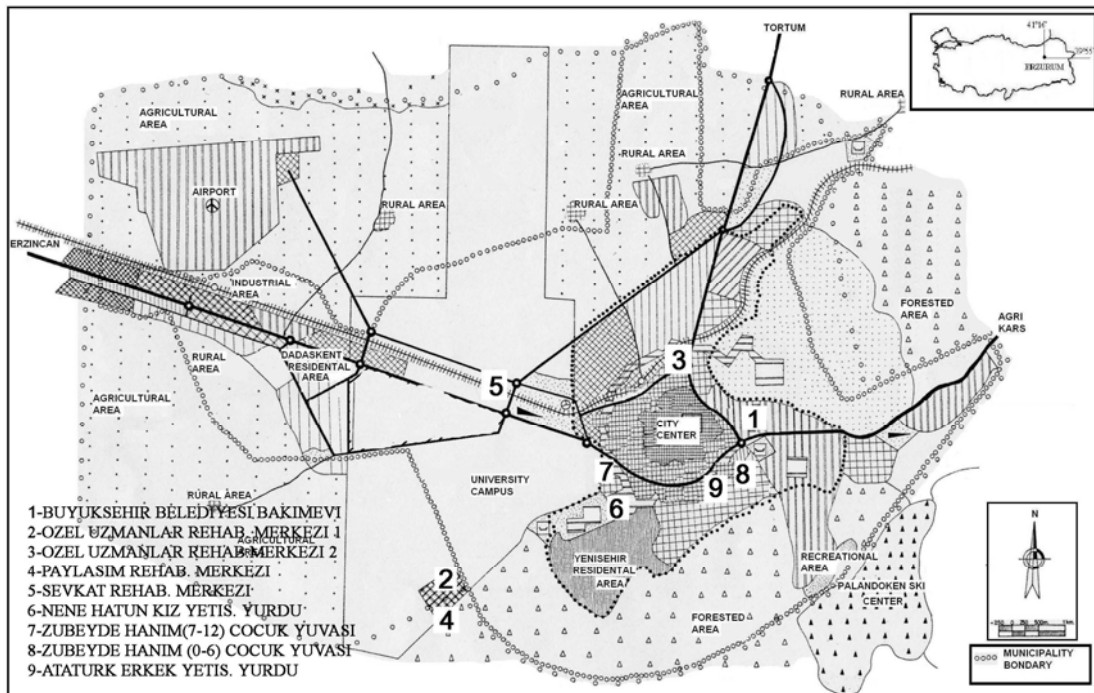
Araştırma konusunun temelini oluşturan kimsesiz yaşlılar, zihinsel özürlü çocuklar ve kimsesiz çocuklara yönelik sağlık bahçeleri ile ilgili yerli ve yabancı doküman ve literatürlerden yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

Bu çalışmada etüt, veri toplama, analiz ve senteze dayalı Peyzaj Araştırma Yöntemleri kullanılmıştır.

İlk aşamada, araştırmada kullanılacak konu ile ilgili her türlü verinin toplanması amaçlanmıştır. Gerekli literatür çalışması yapılarak araştırmada kullanılacak kaynaklar belirlenmiştir. Bu kaynakların ışığı altında huzurevleri, rehabilitasyon merkezleri, çocuk yuvaları ve çocuk esirgeme kurumları dış mekan tasarım ilkeleri belirlenmeye çalışılmıştır.

İkinci aşamada bu kurumların dış mekânları, planlama, bitkisel ve yapısal tasarım ve donatı elemanları yönünden incelenmiştir.

Şekil 3.1. Merkezleri gösteren şehir imar planı

Kurumların bahçelerinin değerlendirilmesinde her kurumun kendi içeriği ve yapısına göre hazırlanmış 3 ayrı puanaj tablosu değerlendirilmiştir. Bu puanaj tablolarının oluşturulmasında, Sağlar (1998) ve Atabeyoğlu (2004)'den faydalanılmıştır. Puanaj tablosu ve kurumun vaziyet planı ile kurum alanı içerisinde bizzat gezilerek, puanaj tablosu içerisindeki faktörler yerinde değerlendirilmiştir. Bu puanaj tablosunda;

Çizelgedeki faktörlerin değerlendirilmesinde kullanılan;

- olumlu; sembolüne 10 puan
- * olumsuz; sembolüne 0 puan
- kısmen olumsuz; sembolüne 5 puan verilmiştir.

Yapılan puanlamaya göre bir huzurevi bahçesinin estetik ve fonksiyonel yönden ayrı ayrı her birinin alabileceği maksimum puan 180 puan olarak tespit edilmiştir. Aynı şekilde yapılan puanlamaya göre bir rehabilitasyon bahçesinin ve çocuk yuvası

bahçesinin estetik ve fonksiyonel yönden ayrı ayrı her birinin alabileceği maksimum puan ise 190 puan olarak tespit edilmiştir. Toplam puanların sınıflandırılması aşağıda verilmiştir:

Huzurevleri dış mekanlarının estetik ve fonksiyonellik ölçütleri yönünden sınıflandırılması:

Çok iyi: 270-360 puan.

İyi: 180-270 puan

Orta: 90-180 puan

Zayıf: 0-90 puan

Rehabilitasyon Merkezleri ve Çocuk Yetiştirme Yurtları dış mekanlarının estetik ve fonksiyonellik ölçütleri yönünden sınıflandırılması:

Çok iyi: 285-380 puan.

İyi: 190-285 puan

Orta: 95-190 puan

Zayıf: 0-95 puan.

Kategorilere göre puanları belirlenen kurumlar birbirleriyle karşılaştırılarak, kurumların mevcut durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Mevcut durum ve olması hedeflenen durum arasında karşılaştırmalar yapılarak, eksiklikler, yanlışlıklar ve yapılması gereken düzenlemeler belirlenmiş, buna bağlı çözüm önerileri oluşturularak sonuç aşamasına geçilmiştir.

Bu aşamada araştırma kapsamında elde edilen veriler tekrar değerlendirilerek bu sonuçlara uygun öneri projeleri hazırlanmıştır.

Çizelge 3.1. Bakımevlerinin değerlendirilmesinde kullanılan puantaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI				
TOPLAM ALAN MİKTARI				
BAHÇE MİKTARI				
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI				
MEVCUT YAŞLI SAYISI				
KADIN /ERKEK YAŞLI SAYISI				
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL				
OTOPARK				
TÖREN ALANI				
SPOR ALANI				
OTURMA MEKANI				
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI				
REHABİLİTASYON BAHÇESİ				
EĞİTİM BAHÇESİ				
GEZİNTİ YOLU				
GİRİŞ ÜNİTESİ				
KUŞATMA ELEMANI				
UYARI VE YÖN TABELALARI				
HAVUZ VE SU ELEMANI				
DÖŞEME				
AYDINLATMA				
SULAMA				
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA				
RENK KULLANIMI				
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI				
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK				
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK				
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ				
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA				

Çizelge 3.2. Rehabilitasyon Merkezleri için düzenlenen puantaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI				
TOPLAM ALAN MİKTARI				
BAHÇE MİKTARI				
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI				
MEVCUT ÇOCUK SAYISI				
KIZ/ERKEK ÇOCUK SAYISI				
ZİHİNSEL/FİZİKSEL ENGELLİ ÇOCUK SAYISI				
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL				
OTOPARK				
ÇOCUK OYUN ALANI				
TÖREN ALANI				
SPOR ALANI				
OTURMA MEKANI				
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI				
REHABİLİTASYON BAHÇESİ				
EĞİTİM BAHÇESİ				
GEZİNTİ YOLU				
GİRİŞ ÜNİTESİ				
KUŞATMA ELEMANI				
UYARI VE YÖN TABELALARI				
HAVUZ VE SU ELEMANI				
DÖŞEME				
AYDINLATMA				
SULAMA				
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA				
RENK KULLANIMI				
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI				
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK				
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK				
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ				
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA				

Çizelge 3.3. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları için düzenlenen puantaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI				
TOPLAM ALAN MİKTARI				
BAHÇE MİKTARI				
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI				
MEVCUT ÇOCUK SAYISI				
KIZ/ERKEK ÇOCUK SAYISI				
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL				
OTOPARK				
ÇOCUK OYUN ALANI				
TÖREN ALANI				
SPOR ALANI				
OTURMA MEKANI				
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI				
REHABİLİTASYON BAHÇESİ				
EĞİTİM BAHÇESİ				
GEZİNTİ YOLU				
GİRİŞ ÜNİTESİ				
KUŞATMA ELEMANI				
UYARI VE YÖN TABELALARI				
HAVUZ VE SU ELEMANI				
DÖŞEME				
AYDINLATMA				
SULAMA				
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA				
RENK KULLANIMI				
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI				
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK				
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK				
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ				
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA				

4. ARAŞTIRMA ve BULGULAR

4.1. Huzurevi ve Bakımevi Bahçeleri

Huzurevleri ve bakımevleri kimsesiz yaşlıların yaşamlarının sonuna kadar bakılıp gözetildiği, zihinsel ve fiziksel yönden zayıflamış yönlerini rehabilite ederek yaşlılara sosyalleşme imkânı sağlamayı hedef edinmiş kuruluşlar olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple huzurevi ve bakımevlerinin tesisine de büyük önem verilmeli gerek iç mekân ve gerekse dış mekâna yönelik tasarımlar titizlikle gerçekleştirilmelidir. Erzurum'da sadece 1 tane bakımevi bulunmaktadır. Bu bakımevi belediyeye ait olup, kimsesi olmayan terkedilmiş, hiçbir güvenceleri olmayan yaşlılar burada kalmaktadırlar. Erzurum'da özel sektöre ait bir tane huzurevi inşa edilmiş, ancak fiyatların ekonomik olmaması nedeniyle yeterince talep görmemiş olup işletilememiştir. Daha sonra yapı otele devredilmiştir.

4.1.1. Büyükşehir Belediyesi Bakımevi

Bina Erzurum Mehdi Efendi Mahallesi'nde olup şehir merkezine oldukça yakın bir bölgede bulunmaktadır. Bina kalabalık şehir trafiğinden ve gürültüden uzak bir noktadadır.

Binaya ulaşım araçla veya yakın yerlerden yürünerek kolaylıkla sağlanmaktadır. Ana cadde üzerinde binanın nerede olduğunu gösteren yön tabelaları mevcut değildir. Binanın bahçe kapısının üstünde bakımevinin ismi yazılıdır. Ancak yazılar silinmiş ve okunamaz duruma gelmiştir (Şekil 4.1).

Bahçe sınırları içerisinde özel olarak düzenlenmiş bir otopark alan mevcut değildir. Ancak bahçe içerisinde binanın hemen ön tarafında büyükçe bir asfalt zemin bulunmaktadır.

Şekil 4.1. Büyükşehir Belediyesi Huzurevi girişi

Bu alan otopark olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yaşlıları ziyarete gelenler arabalarını bahçenin hemen önündeki yolun kenarına park etmektedirler.

Büyükşehir Belediyesi Bakımevi'nde mevcut çalışan sayısı 12'dir. Bakımevinde 55 yaş üstü kimsesiz yaşlılar kalmaktadır. Mevcut yaşlı sayısı 29 olup, 23'ü bayan 6'sı erkektir (Kavas 2006).

Bina ve bahçenin toplam alanı 1345 m^2 'dir. Bina dışında kalan bahçenin toplam alanı ise yaklaşık olarak 1100 m^2 'dir.

Bahçenin çevresi kuşatma elemanı ile çevrilmiştir. Kuşatma elemanının alt tarafı yüksek taş duvar olup, üst tarafında demir teller vardır. Çok kasvetli görünen bu bahçe duvarına gerekli bakım çalışmaları yapılmadığından dolayı demir teller pas tutmuştur (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Büyükşehir Belediyesi Huzurevi kuşatma elemanları

Bahçeye girişler tek kapıdan sağlanmaktadır. Giriş kapısı yaklaşık 2.5m yüksekliğinde, mavi, demir bir kapıdır. Kapıda bulunan ziyaretçi penceresi ve kapının arkasında bulunan demir sürgü davetsiz misafirler için alınmış önlemler arasındadır. Ayrıca bahçenin içinde, ana binanın hemen önünde giriş ve çıkışları kontrol eden güvenlik ünitesi bulunmaktadır.

Bahçede bitkisel tasarım yapılmaya çalışılmıştır. Genel olarak bahçede huş, akçaağaç ve sarıçam kullanılmıştır (Şekil 4.3). Ancak bitkiler bir harmoni oluşturacak şekilde dikilmemiş, bu sebeple etkili bir görüntü sağlanamamıştır. Ayrıca alanda süs bitkileri ve mevsimlik çiçek miktarı da oldukça az bulunmuştur. Bahçedeki yeşil alanlarda çim kalitesinin yer yer düşük olduğu görülmüştür. Bahçede sulama sistemi bulunmakta, sulama işlemi otomatik olarak yapılmaktadır.

Bahçede yaşlıların ve çalışanların uzun veya kısa süreli oturup dinlenmeleri için bir alan

bulunmaktadır. Bu alan çalışanlar ve yaşlılar tarafından ortak olarak kullanılmaktadır. Alanda yaklaşık 25 m² büyüklüğünde bir çardak bulunmaktadır (Şekil 4.4). Mavi boyalı ahşaptan yapılmış olan bu çardak fonksiyonel olmasının yanı sıra kısmen estetik görünümlüdür. Ayrıca binanın hemen önünde bulunan yürüme yolunun kenarında oturma bankları bulunmaktadır.

Şekil 4.3. Büyükşehir Belediyesi Huzurevi bahçesi

Bahçedeki yeterince aydınlatma elemanı bulunmamaktadır. Bahçeyi ana binanın dış duvarına monte edilmiş aydınlatma elemanlarıyla bahçenin dışında bulunan sokak lambaları aydınlatmaktadır. Alandaki oturma birimlerinin ve voleybol sahasının etrafında aydınlatma elemanı bulunmamaktadır.

Alandaki çöp kutuları yetersizdir. Estetik görünmeyen bu çöp kutuları kısmen fonksiyonelliklerini kaybetmiştir. Ağızları açık olduğu için alana çirkin kokular yaymaktadırlar. Ayrıca alanda çardağın hemen yanında çiçek kasalarına yer verilmiştir (Şekil 4.4).

Alana hareketlilik sağlayacak veya odak noktası oluşturacak, yaşlıların ve çalışanların kullanımına yönelik veya sadece görsel amaçlı herhangi bir süs havuzu ve çeşme bulunmamaktadır.

Alandaki set zeminler asfalt olup, sert zeminden çim alan üzerinde bulunan çardağa kayarak taşından yapılmış yürüme yoluyla ulaşılmaktadır. Yürüme yolunun iki yanında çim alanı sınırlandıran demir çitler bulunmaktadır. Yürüme yolu alanın başka bölümlerinde kullanılmadığı için devamlılık hissi uyandırmamaktadır.

Bina içerisinden bahçede bulunan yaşlıların gözlenmesi rahat bir şekilde sağlanmaktadır.

Şekil 4.4. Büyükşehir Belediyesi Huzurevi bahçesinde bulunan çardak

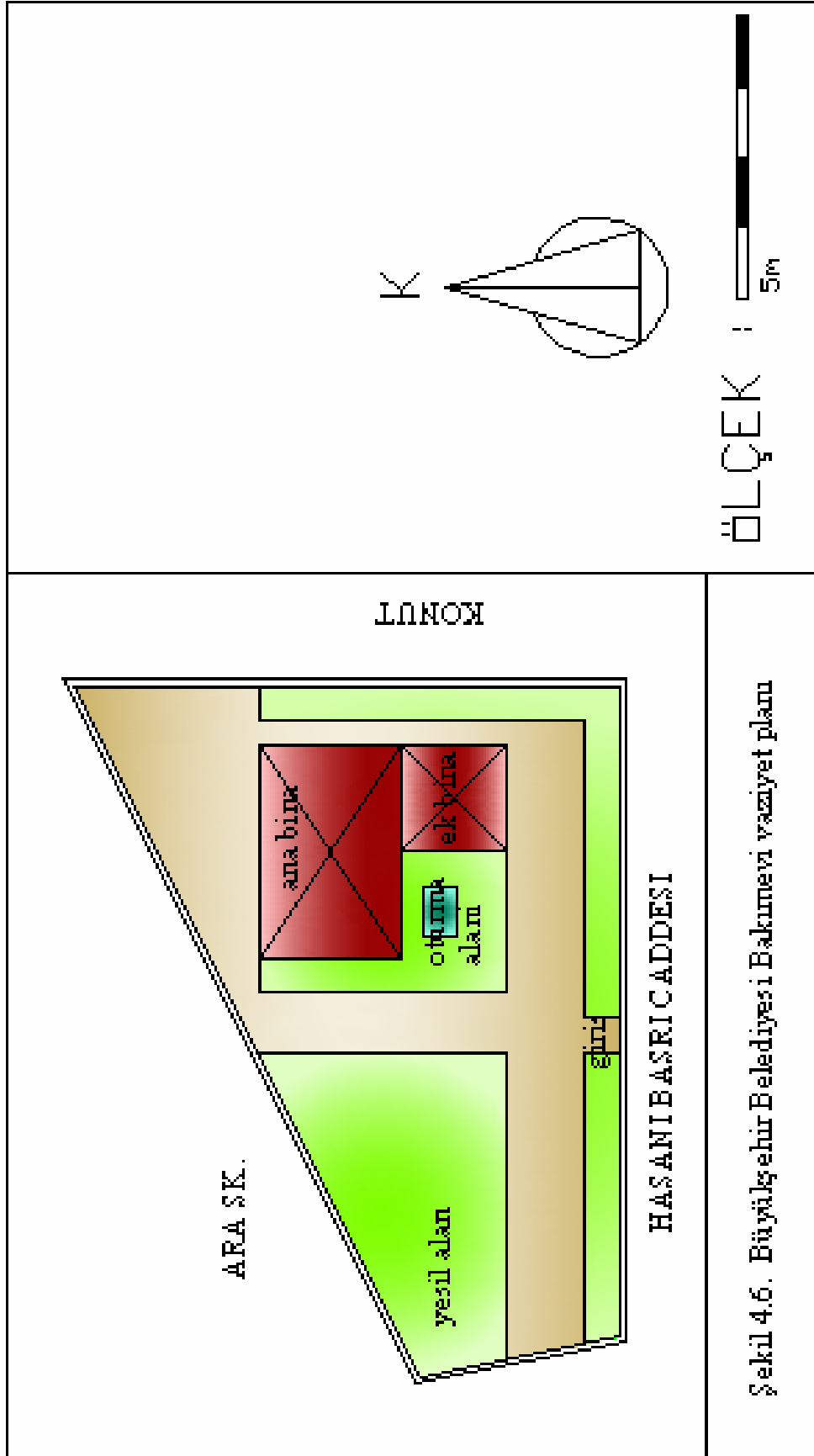
Bahçe içerisinde, yapısal tasarımda, yaşlıların duyularını harekete geçirecek, bahçeye yeterince hareketlilik ve canlılık kazandıracak renkler kullanılmıştır. Fakat bitkisel tasarımda etkin renk kullanımı sağlanamamıştır.

Alanda özel ve önemli günlerin kutlanacağı tören alanı, yaşlıların gösterilerini sergileyebilecekleri veya gösteri izleyebilecekleri anfi tiyatro bulunmamaktadır. Bahçede yaşlı insanların evcil hayvan yetiştirip onlarla meşgul oldukları bir kümes bulunmaktadır.

Bahçenin yan tarafında, ağaçların arasında bir voleybol sahası bulunmaktadır. Voleybol sahasının zemini çim kaplama olup sahanın sınırlarını belirleyen herhangi bir çizgi bulunmamaktadır. Voleybol sahasının çim kalitesinin düşük olduğu görülmüştür (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Büyükşehir Belediyesi Huzurevi voleybol sahası

Şekil 4.6. Büyükgşehir Belediyesi Bakımevi vaziyet planı

Ayrıca alanda yaşlıların bitkilerle uğraşıp stres atabilecekleri, bahçeciliğin terapi amaçlı kullanımını sağlayan herhangi bir rehabilitasyon bahçesi kurulmamıştır.

4.2. Rehabilitasyon Merkezleri Bahçeleri

Rehabilitasyon merkezleri zihinsel ve fiziksel rahatsızlıkları olan çocukların kabiliyetlerinin geliştirilip, gelecekte kendilerini idare edebilecek duruma gelmelerini, kısaca topluma kazandırılmalarını amaç edinmiş kuruluşlar olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Rehabilitasyon merkezlerinin tesis aşamasında diğer eğitim kurumlarının tesisinde olduğu gibi detaylı incelemeler yapılmalı ve dış mekân tasarımlarına da büyük önem gösterilmelidir.

Erzurum kentinde toplam 3 adet özel rehabilitasyon merkezi bulunmaktadır. Bu rehabilitasyon merkezleri; Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi, Şefkat Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezi, Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezidir. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi'nin Erzurum'da 2 farklı yerde binası vardır. Böylece incelenen rehabilitasyon merkezi dış mekan alanları sayısı toplam 4 tanedir.

4.2.1. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

Bina Erzurum'un yeni yerleşim merkezlerinden biri olan Yıldızkent'de olması itibariyle kalabalık şehir trafiğinden ve gürültüden uzak bir noktadadır. Binaya ulaşım araçla veya yakın yerlerden yürünerek kolaylıkla sağlanmaktadır. Ana cadde üzerinde binanın nerede olduğunu gösteren yön tabelaları vardır. Ayrıca binanın hemen önünde rahatlıkla algılanabilecek, canlı renklere sahip, üstünde merkezin adı yazan bir tabelası mevcuttur (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi girişi

Bina site içerisinde tripleks bir villadır. Villanın bodrum katında 2 arabalık bir garajı olup otopark ihtiyacına cevap vermemektedir. Bu sebepten dolayı çalışanların arabaları ve çocukları almaya gelen servisler binanın bahçesinin hemen önüne veya yan tarafına park etmektedirler.

Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde mevcut çalışan sayısı 27 dir. Mevcut öğrenci sayısı ise 167 olup bu çocukların 63'ü kız, 104'ü erkektir. Öğrencilerin 81'i fiziksel engelli olup, 86'sı zihinsel engellidir (Hazır 2006).

Binanın bahçesi yaklaşık olarak 350 m²'dir. Binada bulunan toplam kişi sayısı ele alındığında bahçede kişi başına düşen yeşil alan miktarı yaklaşık olarak 1.75 m²'dir. Akdoğan (1972)'e göre 180 öğrencinin bulunduğu bir ilkokul alanındaki yeşil saha ve park yeri alanı 2600 m² olmalıdır (Atabeyoğlu 2004). Rehabilitasyon merkezleri de

eğitim kurumu niteliğinde değerlendirilecek olursa bu binanın sahip olduğu yeşil alan miktarının önemli derecede az olduğu sonucuna varılmaktadır (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bahçesi

Bahçenin kuşatma elemanı mevcut olup fonksiyoneldir. Bahçe duvarına gerekli bakım çalışmaları yapılmadığından dolayı demir parmaklıklar pas tutmuş estetikliğini kaybetmiştir. Fakat bahçe aynı kuşatma elemanı ile ortadan ikiye bölünmüştür, bu sebeple bahçenin algılanabilirliği ve devamlılığı sağlanamamıştır. Bahçeyi ortadan ikiye bölen bu kuşatma elemanı kaldırılarak daha ferah ve daha işlevsel bir mekâna sahip olunacağı gibi bahçede bütünlük de sağlanmış olacaktır (Şekil 4.9).

Bahçeye girişler tek kapıdan sağlanmaktadır. Girişte güvenliği sağlayacak, bahçeye giriş ve çıkışları kontrol edecek herhangi bir giriş ünitesi bulunmamaktadır.

Bahçede bitkisel tasarım oldukça yetersizdir. Ağaçlar ve çalılar gelişigüzel seçilmiş ve dikilmiş, süs bitkilerine ve mevsimliklere yer verilmemiştir. Bahçenin ön tarafındaki yeşil alanda gelişigüzel dikilmiş akçaağaç fideleri bulunmaktadır. Böylece alanda kullanışsız mekânlar yaratılmış, etkili bir manzara sağlanamamıştır. Bahçe yeşil alan miktarı ve çim kalitesi yönünden de oldukça zayıftır. Ayrıca alanda sulama sistemi bulunmamakta, sulama hortumla yapılmaktadır. Alanda profesyonel yaklaşımlarla yapılacak bir plantasyon çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bahçede çocukların veya çalışanların oturacakları uzun veya kısa süreli oturup dinlenmeleri için düzenlenmiş herhangi bir oturma mekânı veya oturma elemanı bulunmamaktadır. Ayrıca bahçede aydınlatma elemanına yer verilmemiş olup alan bahçe dışında bulunan sokak lambalarıyla aydınlanmaktadır.

Alana hareketlilik sağlayacak veya odak noktası oluşturacak, çocukların ve çalışanların kullanımına yönelik veya sadece görsel amaçlı herhangi bir su ögesi bulunmamaktadır.

Alan içerisindeki sert zeminler betondan inşa edilmiş olup yürüme yollarına yer verilmemiştir. Bahçe bu yönü itibarıyla kısmen fonksiyonellikten ve estetik görünümünden uzaktır.

Bahçede, çocukların dikkatini ve ilgisini çekecek odak noktaları oluşturulmamış, alana anlam katacak yapılar kullanılmamıştır.

Alanda görsel ulaşılabilirlik mevcuttur. Alan içerisinde görsel ulaşılabilirliği engelleyecek herhangi bir bitkisel veya yapısal materyal bulunmamaktadır. Bu sebeple bina içerisinden bahçedeki çocukların gözlenmesi kolaylıkla sağlanabilmektedir.

Şekil 4.9. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bahçesi

Bahçe içerisinde, gerek bitkisel tasarımda gerekse yapısal tasarımda, çocukların duyularını harekete geçirecek, bahçeye hareketlilik ve canlılık kazandıracak herhangi bir renk kullanımı mevcut değildir. Alanda özel ve önemli günlerin kutlanacağı tören alanı, çocukların gösterilerini sergileyebilecekleri veya gösteri izleyebilecekleri anfi tiyatro ve derslerin işlenebileceği bir eğitim bahçesi açısından yoksun olduğu gözlemlenmiştir.

Bahçede kaydırak, salıncak ve tahterevalliden oluşan küçük bir çocuk oyun alanı mevcuttur (Şekil 4.10). Alandaki çocuk oyun elemanlarının fonksiyonellik özelliği mevcut olup estetik görünümünden uzaktır (Şekil 4.11). Ayrıca çocuk oyun elemanları, çocukların boy ortalamaları göz önünde tutularak tasarlanmamıştır. Bu sebeple oyun elemanları kasvetli bir yapıya sahip olup, alanda baskı yaratıcı bir unsur olarak görülmüştür. Çocuk oyun alanının zemini çim kaplama olup, çim kalitesi zayıf ve yetersizdir.

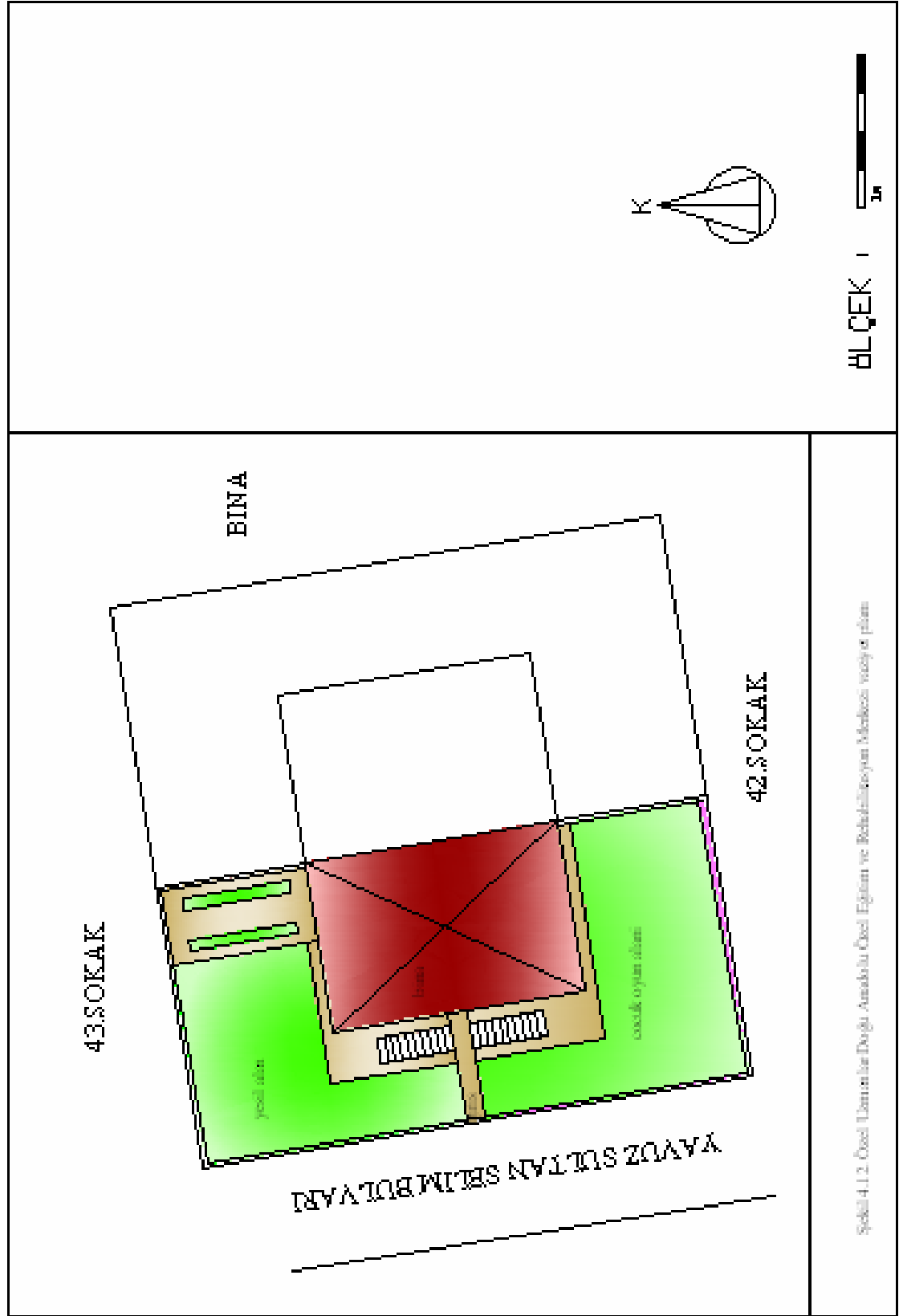

Şekil 4.10. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

Ayrıca alanda çocukların bitkilerle uğraşabilecekleri, bitkileri tanıyıp öğrenebilecekleri, bahçeciliğin terapi amaçlı kullanımını sağlayan herhangi bir rehabilitasyon bahçesi kurulmamıştır.

Şekil 4.10. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi oyun alanı

Şekil 4.1.2. Özel Ümmühan Doğru Anadolü Özel Eğitim ve Rehberlik Kurumu Mektebi vaziyet planı

4.2.2. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2

Bina Erzurum İstasyon Caddesi'nde tren garının hemen yanında bulunmaktadır. Bina bulunduğu yer itibariyle kalabalık şehir trafiğinden uzak, fakat gürültü kirliliği ile hava kirliliğinin fazla olduğu bir noktadadır. Binaya ulaşım araçla veya yakın yerlerden yürünerek kolaylıkla sağlanmaktadır. Ana cadde üzerinde binanın nerede olduğunu gösteren yön tabelaları mevcut değildir. Ayrıca bahçe sınırında, kurumun adının yazılı olduğu bir tabelası da mevcut değildir. Kurumun adı binanın duvarına asılmış ve soluk renklere sahip olup, binanın önündeki kavak ağaçları tabelanın okunmasına engel olmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, tabelanın algılanabilirliği azdır (Şekil 4.13).

Şekil 4.11. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi-2 girişi

Bina bahçe içerisinde 4 katlı bir yapıdır. Bahçe içerisinde, binanın hemen önünde ve bahçe dışarısında otopark alanları mevcuttur. Otopark alanlarına herhangi bir düzenleme

getirilmemiştir. Bahçe içerisindeki otopark alanın zemini asfalt olup, zemin yer yer çöküntüye uğramıştır. Arabalar alana gelişigüzel park etmektedirler (Şekil 4.14).

Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde mevcut çalışan sayısı 19'dur. Mevcut öğrenci sayısı ise 140 olup bu çocukların 44'ü kız, 96'sı erkektir. Öğrencilerin 38'i fiziksel engelli olup, 102'si zihinsel engellidir (Kılıç 2006).

Binanın bahçesi yaklaşık olarak 1000 m²'dir. Binada bulunan toplam kişi sayısı ele alındığında bahçede kişi başına düşen yeşil alan miktarı yaklaşık olarak 6.2 m²'dir.

Şekil 4.14. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi-2 otopark alanı

Bahçenin kuşatma elemanı mevcut olup fonksiyonellik özelliği yoktur. Çünkü kuşatma elemanı bahçenin sınırlarını tam olarak belirlememektedir (Şekil 4.15). Kuşatma elemanı, 60 cm. boyunda sarı renkte demir parmaklık olup kullanılan alanın tam ortasında bulunmaktadır. Bu sebeple bahçe sınırları tam olarak anlaşılamamaktadır.

Bahçe sınırlarını asıl belirleyen eleman, binanın ön tarafında sıra halinde dizilmiş olan frenk zmleridir. Ayrıca binanın sağ yanında bahçenin sınırlarını gösteren herhangi bir sınırlandırıcı eleman bulunmamaktadır.

Bahçeye girişler binanın yan tarafından sağlanmaktadır. Girişte bahçe kapısı ve güvenliği sağlayacak, bahçeye giriş ve ıkışları kontrol edecek herhangi bir giriş nitesi bulunmamaktadır.

şekil 4.15. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu zel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi-2 kuşatma elemanı

Bahçede doğru bir bitkisel tasarım yapılamamıştır (şekil 4.16). Binanın önünde sağlı sollu bulunan yeşil adalara huş, söğüt ve akçaağaç gelişigüzel biçimde ekilmiştir. Ayrıca binanın tam önüne tek sıra halinde dikilen kavaklar hem binayı kapatmış hem de binaya giren güneşe engel oluşturmuştur. Bahçe sınırını oluşturan frenk zmleri hem alana estetik katmış hem de alanın arkasındaki çirkin görüntüyü kamufle etmiştir. Bahçe im kalitesi yönünden yeterli görülmüştür. Alanda sulama sistemi bulunmamakta, sulama hortumla yapılmaktadır.

Bahçede çocukların veya çalışanların oturacakları uzun veya kısa süreli oturup dinlenmeleri için düzenlenmiş herhangi bir oturma mekânı veya oturma elemanı bulunmamaktadır. Bahçeyi, binanın yan duvarına monte edilmiş olan aydınlatma elemanlarıyla, bahçe dışında bulunan sokak lambaları aydınlanmaktadır.

Şekil 4.16. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 bitkisel tasarımı

Alanda çocukların ilgisini çekecek, yönlendirme görevi gören bitkisel ve yapısal herhangi bir obje bulunmamaktadır.

Alan içerisindeki sert zeminler beton yapı malzemesinden olup yürüme yollarına yer verilmemiştir. Bahçe bu yönü itibarıyla kısmen fonksiyonellikten ve estetik görünümünden uzaktır.

Alanda görsel ulaşılabilirlik sınırlıdır. Alan içerisinde görsel ulaşılabilirliği binanın önündeki kavak ağaçları engellemiştir. Bu sebeple bina içerisinde bahçedeki çocukların gözlenmesi kolaylıkla sağlanamamaktadır.

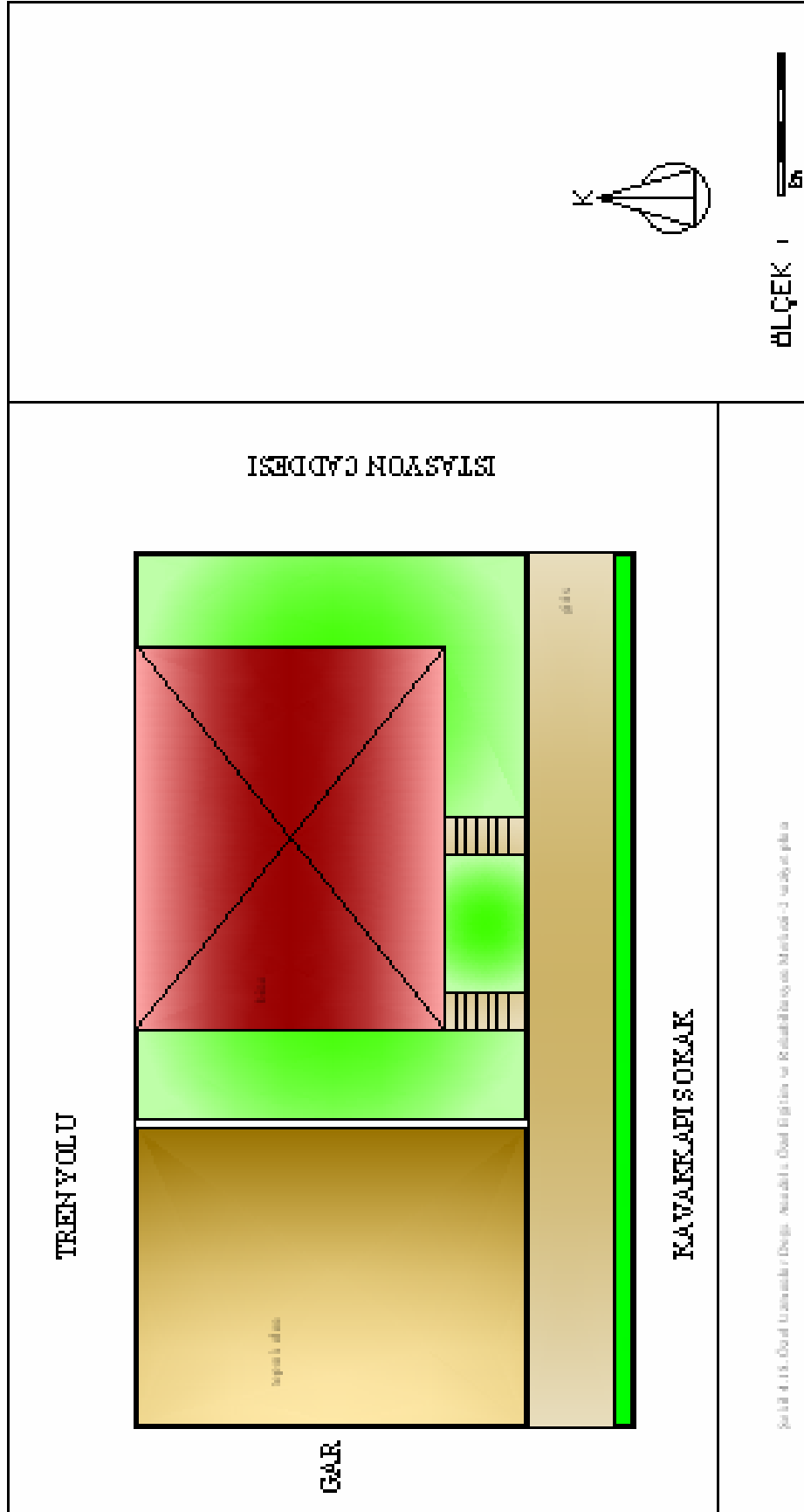
Bahçe içerisinde, gerek bitkisel tasarımda gerekse yapısal tasarımda, çocukların duyularını harekete geçirecek, bahçeye hareketlilik ve canlılık kazandıracak herhangi bir renk kullanımı mevcut değildir (Şekil 4.17).

Şekil 4.17. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi-2 bahçesinden bir görünüm

Alanın küçük olması nedeniyle alanda tören alanı, anfi tiyatro açık hava dersliği gibi fazlaca sert zemine ihtiyaç duyulan ünitelere yer verilmemiştir.

Ayrıca alanda çocukların rehabilitasyonunu olumlu yönde etkileyecek, çocuklara birtakım beceriler kazandırabilecek ve onlara tabiatı tanıma fırsatı verecek alternatif ünitelere yer verilmemiştir.

4.2.3. Şefkat Rehabilitasyon Merkezi

Bina Erzurum'un merkezinde Terminal Caddesinin üzerinde bulunmaktadır. Binanın karayolu üzerinde olması sebebiyle gürültü kirliliği fazladır.

Binaya ulaşım araçla veya yakın yerlerden yürünerek kolaylıkla sağlanmaktadır. Ana cadde üzerinde binanın nerede olduğunu gösteren yön tabelaları mevcut değildir. Ancak binanın hemen önünde rahatlıkla algılanabilecek, canlı renklere sahip, üstünde rehabilitasyon merkezinin adının yazılı olduğu bir tabelası mevcuttur (Şekil 4.19).

Rehabilitasyon merkezi 6 katlı bir binanın ilk 3 katında bulunmaktadır. Binanın ve rehabilitasyon merkezinin kendine ait bir otoparkı bulunmamaktadır. Taşıt sahipleri arabalarını binanın hemen önüne, cadde üzerine park etmektedirler. Otopark alanı rehabilitasyon merkezi ve binadaki diğer sakinler için yeterli değildir.

Şekil 4.19. Şefkat Rehabilitasyon Merkezi giriş tabelası

Şefkat Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde mevcut çalışan sayısı 7'dir. Mevcut öğrenci sayısı ise 70 olup bu çocukların 34'ü kız, 36'sı erkektir. Öğrencilerin 5'i fiziksel engelli olup, 65'i zihinsel engellidir (Ateş 2006).

Binanın bahçesi yaklaşık olarak 130 m²'dir. Binada bulunan toplam kişi sayısı ele alındığında bahçede kişi başına düşen yeşil alan miktarı yaklaşık olarak 1.7 m² dir.

Şekil 4.20. Şefkat Rehabilitasyon Merkezi sınırları

Binanın kendine ait bir bahçe duvarı yoktur. Ancak binanın arkasındaki bahçe sınırlarını, DSİ binasının bahçe duvarları belirlemektedir (Şekil 4.20). Kuşatma elemanının alt tarafı yüksek taş duvar olup, üst tarafında demir teller vardır. Çok yüksek olan bu sınırlandırıcı eleman alana kasvetli bir görünüm kazandırmıştır Şekil (4.21).

Binanın ön tarafında yeşil alan bulunmamaktadır. Binanın giriş kapısı direk cadde üzerindeki kaldırıma açılmaktadır. Dolayısıyla binanın önünde güvenlik vb. bir yapı bulunmamaktadır.

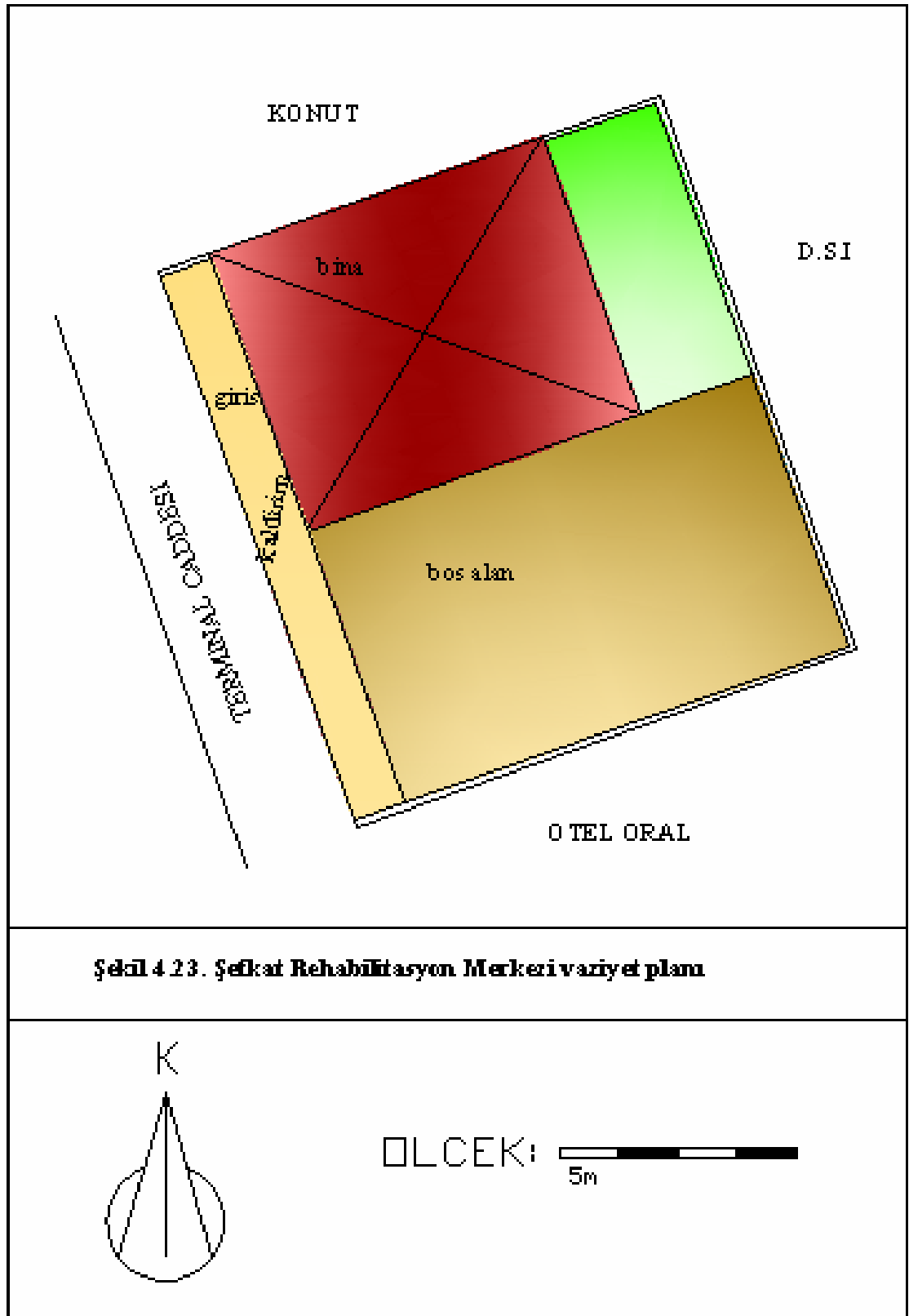
Şekil 4.21. Şefkat Rehabilitasyon Merkezi kuşatma elemanları

Binanın yan tarafında herhangi bir plantasyon çalışması yapılmamıştır. Bu alana çöpler biriktirilmiştir. Bu haliyle alan, etrafa kötü kokular yaymakta ve çirkin bir görüntü sergilemektedir. Binaın arka tarafında çok dar bir yeşil alan bulunmaktadır. Binaın yangın merdivenleri bu alana inmektedir. Ayrıca alanda çok iri, formu bozulmuş bir kavak ağacı bulunmaktadır. Gerek binanın yanındaki alanda gerekse arkasındaki alanda profesyonel yaklaşımlarla yapılacak bir plantasyon çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Şekil 4.22).

Bahçede döşeme, yürüme yolu, oturma mekânı, çocuk oyun alanı vb. bir yapı bulunmamaktadır. Bu bahçe rehabilitasyon merkezinde bulunan çalışanlar ve çocuklar ile bina sakinleri tarafından kullanılamamaktadır. Alan bu haliyle fonksiyonellik ve estetikten uzak görünmekte, çirkin bir görüntü sergilemektedir.

Şekil 4.22. Şefkat Rehabilitasyon Merkezi bahçesi

4.2.4. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

Bina Erzurum'un yeni yerleşim merkezlerinden biri olan Yıldızkent'de olması itibariyle kalabalık şehir trafiğinden ve gürültüden kısmen uzak bir noktadadır. Binanın bulunduğu noktaya halk otobüsleri, minibüsler ve özel araçlarla ulaşım sağlanabilmektedir. Ana cadde üzerinde binanın nerede olduğunu gösteren yön tabelaları vardır. Ayrıca binanın hemen önünde rahatlıkla algılanabilecek, canlı renklere sahip, üstünde merkezin adı yazan bir tabelası mevcuttur (Şekil 4.24).

Bina site içerisinde tripleks bir villadır. Bahçe içerisinde otopark olmadığından dolayı çalışanların arabaları ve çocukları almaya gelen servisler binanın bahçesinin hemen önüne veya yan tarafına park etmektedirler.

Şekil 4.24. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi giriş tabelası

Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde mevcut çalışan sayısı 35'dir. Mevcut öğrenci sayısı ise 250 olup bu çocukların 145'i kız, 105'i erkektir. Öğrencilerin 160'ı fiziksel engelli olup, 90'ı zihinsel engellidir (Akpınar 2006).

Binanın bahçesi yaklaşık olarak 150 metre karedir. Binada bulunan toplam kişi sayısı ele alındığında bahçede kişi başına düşen yeşil alan miktarı yaklaşık olarak 0.8 m² dir.

Bahçenin çevresi kuşatma elemanı ile çevrilmiştir (Şekil 4.25). Kuşatma elemanının alt tarafı taş duvar olup, üst tarafında demir parmaklıklar vardır. Estetik ve dekoratif görünümlü olan bu bahçe duvarının işlevselliği de yüksektir.

Bahçeye girişler tek kapıdan sağlanmaktadır. Bahçe kapısında, bahçe duvarıyla bir bütünlük oluşturacak şekilde aynı desende demir parmaklıklar kullanılmıştır. Çocukların ve çalışanların güvenliği için tasarlanmış herhangi bir ünite veya sistem bulunmamaktadır.

Şekil 4.25. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi kuşatma elemanları

Bahçede bitkisel tasarım yapılmaya çalışılmıştır. Alana söğüt, huş ve akçaağaç fideleri ile gül ve kızılcık çalısı mevcuttur. Ancak ağaçlar ve çalılar bahçede yetersiz kalmış, süs bitkilerine ve mevsimliklere yer verilmemiştir. Böylece etkili bir manzara sağlanamamıştır.

Bahçe yeşil alan miktarı ve çim kalitesi yönünden de oldukça zayıftır (Şekil 4.26). Alanda sulama sistemi sadece bir bölgede bulunmakta, diğer bölgelerde sulama hortumla yapılmaktadır.

Şekil 4.26. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bahçesi

Bahçe, çocukların ve çalışanların dinlenmelerine yönelik olarak tasarlanmış bir oturma ünitesine sahiptir. Bu alan bahçenin küçüklüğü nedeniyle çalışanlar ve çocuklar tarafından ortak olarak kullanılmaktadır. Alanın zemini beton kaplama olup, alanda taşınabilir sandalyeler ve taşınabilir bir masa bulunmaktadır. Alan estetik görünümünden uzak olduğu kadar ihtiyaca yeterli ölçüde cevap verememektedir.

Bahçenin farklı yerlerinde beyaz sütun görünümlü, 60 cm. uzunluğunda estetik görünümlü sınırlayıcı elemanlar bulunmaktadır (Şekil 4.27). Bahçede dekoratif görünümlü 2m uzunluğunda aydınlatma elemanlarına yer verilmiştir. Ayrıca alan bahçe dışında bulunan sokak lambalarıyla da aydınlanmaktadır (Şekil 4.28).

Alana hareketlilik sağlayacak veya odak noktası oluşturacak, çocukların ve çalışanların kullanımına yönelik veya sadece görsel amaçlı herhangi bir su ögesi bulunmamaktadır.

Şekil 4.27. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinden bir görünüm

Alan içerisindeki sert zeminler kilit parke taş ile kaplanmıştır. Bahçede yürüme yollarına yer verilmiştir. Yürüme yolları kesme taştan olup alana estetik bir görünüm, hareketlilik ve canlılık kazandırmıştır. Bahçenin küçük olması nedeniyle yürüme yollarında devamlılık sağlanamamıştır.

Bahçede binanın giriş kapısının hemen yanında, çocukların dikkatini ve ilgisini çekecek odak noktası niteliğinde mermer bir çeşme ve çeşmenin üstünde bir kartal heykeli bulunmaktadır.

Alanda görsel ulaşılabilirlik mevcuttur. Alan içerisinde görsel ulaşılabilirliği engelleyecek herhangi bir bitkisel veya yapısal materyal bulunmamaktadır. Bu sebeple bina içerisinden bahçedeki çocukların gözlenmesi kolaylıkla sağlanabilmektedir.

Şekil 4.28. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinden bir görünüm

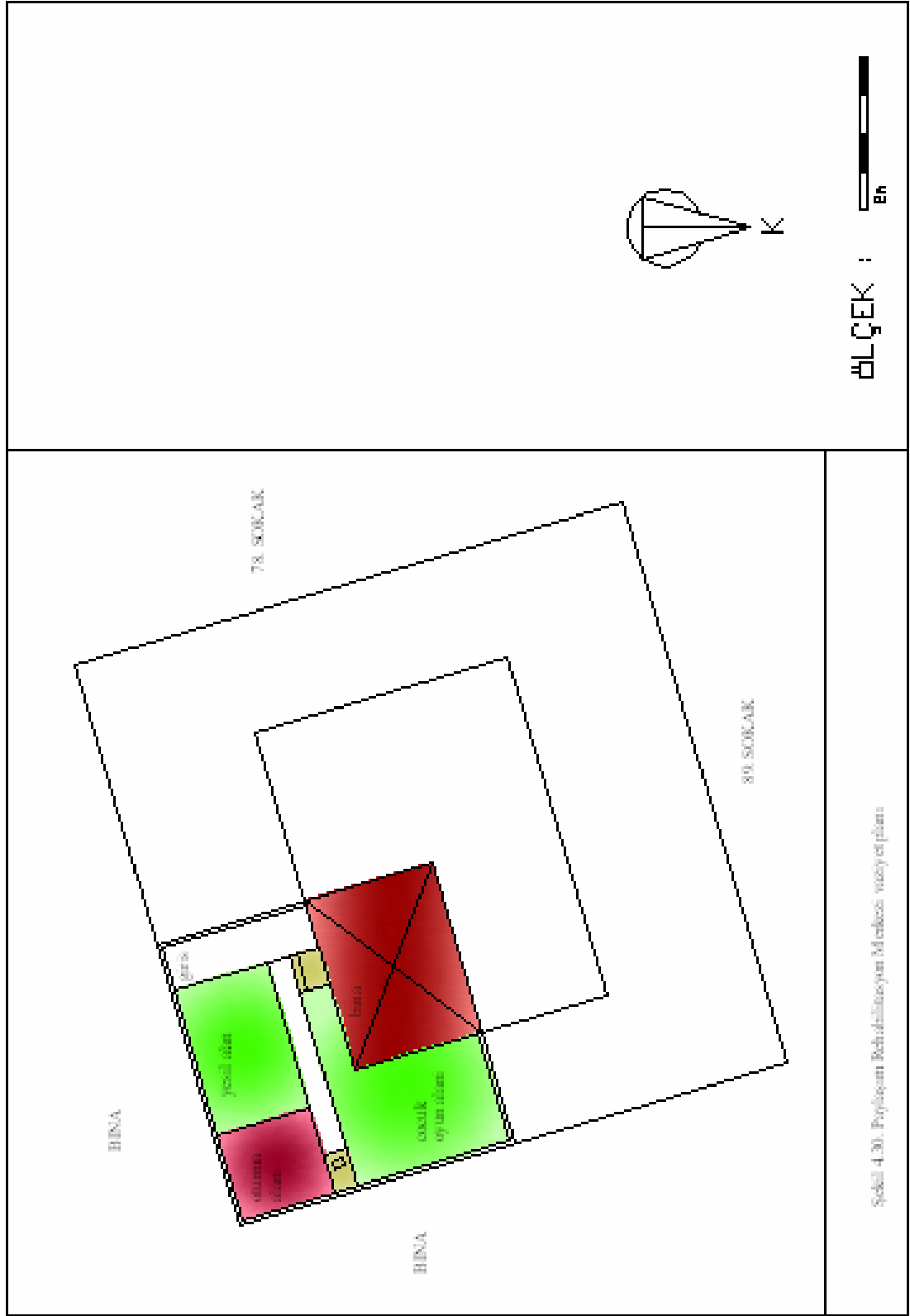
Bahçe içerisinde, gerek bitkisel tasarımda gerekse yapısal tasarımda, çocukların duyularını harekete geçirecek, bahçeye hareketlilik ve canlılık kazandıracak bir renk kullanımlarına özen gösterilmiştir. Özellikle çocuk oyun alanında bulunan oyun elemanlarında kullanılan renkler canlı ve çarpıcıdır. Çocuk oyun alanındaki renk kullanımı alana canlılık kazandırmakla kalmayıp, çocukları uyarıcı ve harekete teşvik edici bir fonksiyonellik kazandırmıştır.

Bahçede kaydırak, salıncak ve tahterevalliden oluşan küçük bir çocuk oyun alanı mevcuttur. Alandaki çocuk oyun elemanların fonksiyonel estetikdir. Alanda çocuk oyun elemanları, çocukların boy ortalamaları göz önünde tutularak tasarlanmamıştır. Çocuk oyun alanının zemini çim kaplama olup, çim kalitesi zayıf ve yetersizdir (Şekil 4.29).

Alanda özel ve önemli günlerin kutlanacağı tören alanı, çocukların gösterilerini sergileyebilecekleri veya gösteri izleyebilecekleri anfi tiyatro ve derslerin işlenebileceği bir eğitim bahçesi bulunmamaktadır. Bahçenin yetersiz kalışından dolayı merkezde çocuklar, çalışanlar tarafından eğlence ve rehabilitasyon amaçlı açık ve kapalı çeşitli çocuk parklarına götürülmektedir.

Şekil 4.29. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinden bir görünüm

4.3. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları Bahçeleri

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kimsesiz çocukların bakılıp büyütüldüğü, fiziksel ve duygusal tüm ihtiyaçlarını karşılamayı, onları toplum içerisinde tek başlarına ayakta durmayı hedefleyen, kısaca topluma kazandırılmalarını amaç edinmiş kuruluşlar olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının tesis aşamasında diğer eğitim kurumlarının tesisinde olduğu gibi detaylı incelemeler yapılmalı ve dış mekân tasarımlarına da büyük önem gösterilmelidir.

Erzurum kentinde toplam 2 adet çocuk yetiştirme yurdu bulunmaktadır. Bu yetiştirme yurtları; Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu ve Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu'dur. Ayrıca Erzurum'da 2 adet de çocuk yuvası bulunmaktadır. Bu çocuk yuvaları; 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası ve 0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvasıdır.

4.3.1. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu

Bina Erzurum-Çat karayolu üzerinde olup şehir merkezine oldukça yakın bir bölgede bulunmaktadır. Binanın karayolu üzerinde olması sebebiyle gürültü kirliliği fazladır.

Binaya ulaşım araçla veya yakın yerlerden yürünerek kolaylıkla sağlanmaktadır. Ana cadde üzerinde binanın nerede olduğunu gösteren yön tabelaları mevcut değildir. Ancak binanın hemen önünde rahatlıkla algılanabilecek, canlı renklere sahip, üstünde yetiştirme yurdunun adının yazılı olduğu bir tabelası mevcuttur (Şekil 4.31).

Şekil 4.31. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu giriş tabelası

Bahçe içerisinde, binanın sağ tarafında yeterli büyüklükte bir otopark alanı mevcuttur. Otopark alanına herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Alanın zemini asfalt olup, zemin yer yer çöküntüye uğramıştır. Arabalar alana gelişigüzel park etmektedirler (Şekil 4.32).

Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu'nda mevcut çalışan sayısı 46'dır. Mevcut çocuk sayısı ise 96 olup bu çocukların 22'si 7-12 yaş arası kız, 26'sı 7-12 yaş arası erkek, 48'si 13-18 yaş arası kız çocuktur (Gürler 2006). Bina ve bahçesinin toplam alanı 3000 m²'dir. Bina dışında kalan bahçe miktarı ise yaklaşık olarak 2600 metre karedir. Binada bulunan toplam kişi sayısı ele alındığında bahçede kişi başına düşen yeşil alan miktarı yaklaşık olarak 20 m²'dir. Akdoğan (1972)'e göre 180 öğrencinin olduğu bir ilkökul sahasındaki yeşil saha ve park yeri alanı 2600 m² olmalıdır. Çocuk esirgeme kurumları ve çocuk yetiştirme yurtları da bir nevi eğitim veren kurum niteliğinde değerlendirilecek olursa bu binanın sahip olduğu yeşil alan miktarının yeterli sonucuna varılmaktadır.

Şekil 4.32. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu otoparkı

Bahçenin çevresi kuşatma elemanı ile çevrilmiştir. Kuşatma elemanının alt tarafı yüksek taş duvar olup, üst tarafında demir parmaklıklar vardır (Şekil 4.33). Bahçe duvarına gerekli bakım çalışmaları yapılmadığından dolayı demir parmaklıklar pas tutmuş estetikliğini kaybetmiştir. Binanın arka tarafında bahçe duvarının bir kısmı sokak çocukları tarafından tahrip edilmiş, güvenliği sağlamak açısından, yetkililerce bahçe duvarı sürekli onarılsa da tekrar tahrip görmesi engellenememiştir (Şekil 4.34). Bu sebeple bahçe duvarı kısmen fonksiyonelliğini kaybetmiştir.

Bahçeye girişler tek kapıdan sağlanmaktadır. Bahçe kapısı bahçe duvarlarını bütünleyecek şekilde aynı desende demir parmaklıklar kullanılmıştır. Bahçenin girişinde çocukların ve görevlilerin güvenliğini sağlayacak, günün her saatinde bahçeyi ve binayı kontrol altında tutacak herhangi bir güvenlik sistemi bulunmamaktadır.

Şekil 4.33. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu kuşatma elemanları

Bahçede bitkisel tasarımın çok yetersiz düzeyde olduğu saptanmıştır. Alanda ağırlıklı olarak huş, karaağaç ve akçaağaç kullanılmıştır. Ağaçlar ve çalılar gelişigüzel seçilmiş ve ekilmiş, süs bitkilerine ve mevsimliklere yer verilmemiştir. Böylece alanda kullanışsız mekânlar yaratılmış, etkili bir manzara sağlanamamıştır. Bahçe yeşil alan miktarı ve çim kalitesi yönünden de oldukça zayıftır. Alanda sert zeminlere gereğinden fazla yer verilmiştir. Ayrıca alanda sulama sistemi bulunmamakta, sulama hortumla yapılmaktadır.

Bahçede çocukların veya çalışanların uzun veya kısa süreli oturup dinlenmeleri için bir alan bulunmaktadır. Bu alan çalışanlar ve çocuklar tarafından ortak olarak kullanılmaktadır. Alanda yaklaşık 30 m² büyüklüğünde bir gazebo bulunmaktadır.

Şekil 4.34. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu duvarı

Gazeboya yeterli miktarda bakım ve onarım işlemi yapılmadığından dolayı estetikliğini ve kısmen fonksiyonelliğini kaybetmiş durumdadır. Alanda taşınabilir sandalyeler ve taşınabilir bir masa bulunmaktadır. Alan estetik görünümünden uzak olduğu kadar ihtiyaca yeterli ölçüde cevap verememektedir. Oturma ve dinlenme mekânının yeniden düzenlenmesine gerek görülmektedir.

Binanın etrafında ve bahçenin köşelerinde aydınlatma elemanlarına yer verilmiştir. Aydınlatma elemanları yaklaşık 3 m. uzunluğunda, estetik görünümünden uzak olup sadece fonksiyoneldirler. Binaının sağ tarafında çöp kutularına yer verilmiştir. Çöp kutularına gerekli bakım ve onarım işlemi yapılmadığından dolayı yüzeyi paslı ve kapakları kırıktır. Bu sebeple bahçeye çöp kutularından çirkin kokular yayılmaktadır. Alana hareketlilik sağlayacak veya odak noktası oluşturacak, çocukların ve çalışanların kullanımına yönelik veya sadece görsel amaçlı herhangi bir süs havuzu bulunmamaktadır. Binaının sol yanında eski bir çeşme bulunmaktadır. Çeşmenin herhangi bir fonksiyonelliği kalmamış olup estetik bir görüntü de sergilememektedir.

Şekil 4.35. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu bahçesinden bir görünüm

Alan içerisindeki sert zeminler asfalt ile kaplanmıştır. Yer yer stabilize malzeme kullanılmış ve zeminde çöküntüler meydana gelmiştir (Şekil 4.35). Alanda sert zeminin çokluğu ve mevcut zeminin bakımsızlığından ötürü alan, insanlar üzerinde baskı yaratmakta ve alana itici bir görünüm kazandırmaktadır. Ayrıca bahçede yürüme yollarına yer verilmemiştir.

Bahçede, çocukların dikkatini ve ilgisini çekecek odak noktaları oluşturulmamış, alana anlam katacak yapılar kullanılmamıştır.

Alanda görsel ulaşılabilirlik mevcuttur. Alan içerisinde görsel ulaşılabilirliği engelleyecek herhangi bir bitkisel veya yapısal materyal bulunmamaktadır. Bu sebeple bina içerisinden bahçedeki çocukların gözlenmesi kolaylıkla sağlanabilmektedir (Şekil 4.36).

Şekil 4.36. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdundan bir görünüm

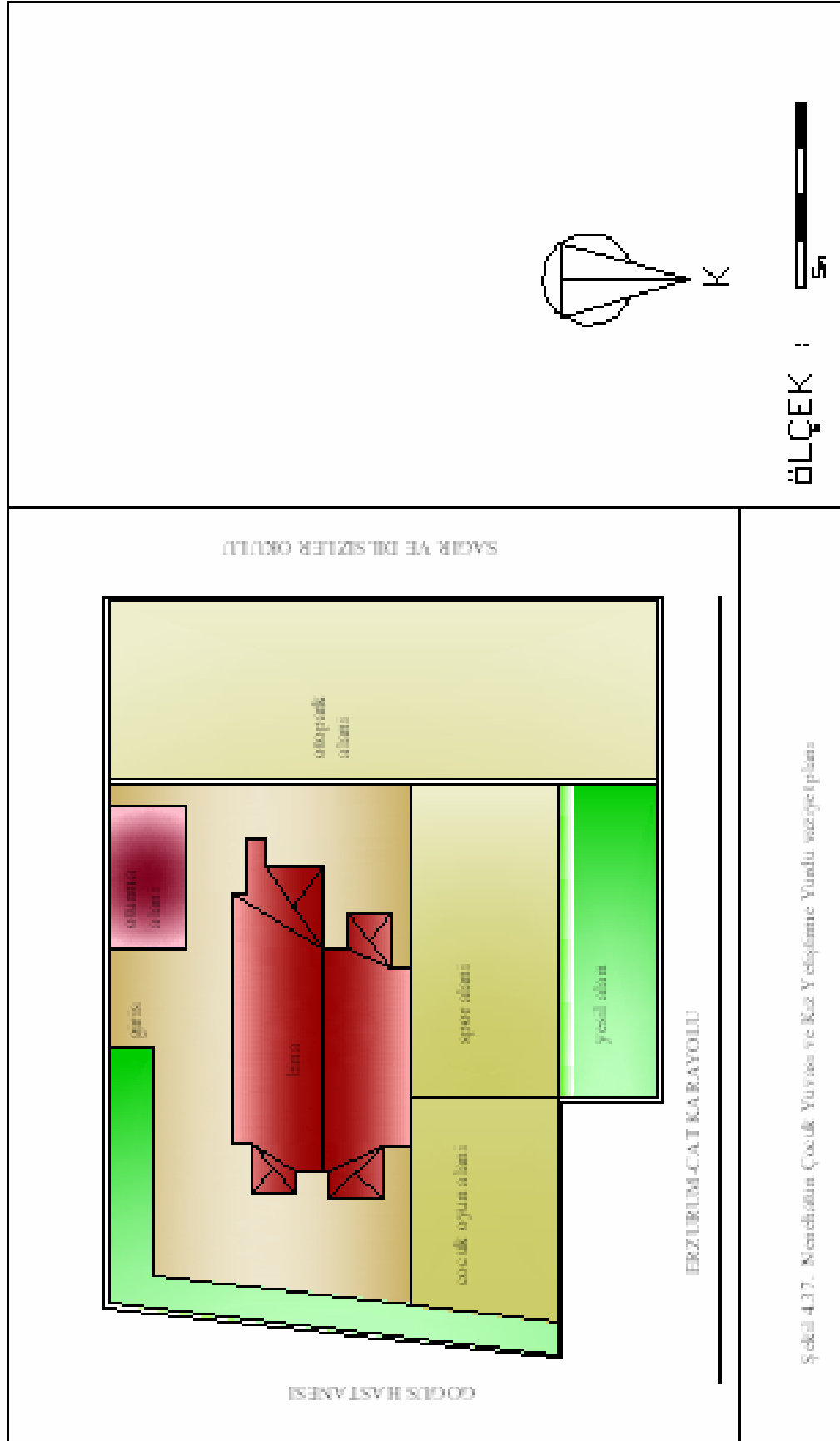
Bahçe içerisinde, gerek yapısal ve gerek bitkisel tasarımda çocukların duyuları üzerinde olumlu etkiler bırakabilecek farklı renk kombinasyonlarına yer verilmemiş genel olarak yapısal tasarımda soluk renkler ön plana çıkmıştır.

Bahçenin büyüklüğü yeterli olmasına rağmen, alanda öğrencilerin etkinliklerini sergileyebilecekleri ve toplu olarak birtakım aktivitelerde bulunabilecekleri bunun yanı sıra önemli günlerin kutlanabileceği herhangi bir yapı bulunmamaktadır.

Bahçenin arka tarafında bahçenin yüzölçümüne oranla çok büyük olan bir futbol sahası bulunmaktadır. Futbol sahasının zemin malzemesi stabilize olup sahanın sınırlarını belirleyen herhangi bir çizgi bulunmamaktadır.

Bahçede kaydırak, salıncak ve tahterevalliden oluşan bir çocuk oyun alanı mevcuttur. Çocuk oyun alanının büyüklüğü kısmen yeterlidir. Ancak alandaki oyun elemanları ağır tahriplere uğradığından dolayı hiçbiri kullanılacak durumda değildir. Zemin çim kaplama olup çim kalitesi oldukça yetersizdir. Alan bu durumuyla kullanışsızdır ve çirkin bir görüntü sergilemektedir.

Ayrıca alanda çocukların el becerilerini geliştirmeye ve bahçecilik gibi farklı mesleki disiplinleri ile temel biyolojiyi öğretmeye yönelik herhangi bir ünite bulunmamaktadır.

4.3.2. 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası

Bina Erzurum-Kars karayolu üzerinde olup şehir merkezine oldukça yakın bir bölgede bulunmaktadır. Binanın karayolu üzerinde olması sebebiyle gürültü kirliliği fazladır.

Bina şehir merkezinde olduğundan dolayı binaya oldukça kolay bir şekilde ulaşılmaktadır. Ancak ana cadde üzerinde kurumun yerini belirten yön tabelaları mevcut değildir. Binanın bahçe duvarında da kurumun adının yazılı olduğu herhangi bir tabela bulunmamaktadır. Fakat binanın ön duvarında kurumun adı açıkça belirtilmeden sadece çocuk yuvası olduğu yazmaktadır (Şekil 4.38).

Şekil 4.32. 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası girişi

Bahçe içerisinde sadece yetiştirme yurdu bulunmayıp, kurumda görevli personelin kaldığı lojmanlar da bulunmaktadır. Bahçede çocuk yuvasında kalan çocuklarla,

lojmanlarda oturan çocukların oyun alanları ve oturma mekânları ayrı ayrıdır (Şekil 4.39).

Bahçe içerisinde, binanın sol tarafında bir otopark alanı mevcuttur. Otopark alanı büyüklük yönünden ihtiyaca cevap vermemekte, bu sebeple çoğu araç sahibi arabasını bahçe sınırlarının dışına park etmektedir. Otopark alanına herhangi bir düzenleme getirilmemiştir.

Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası'nda mevcut çalışan sayısı 32'dir. Yurtta 7-12 yaş arası çocuklar kalmakta olup mevcut çocuk sayısı 102'dir. Bu çocukların 68'i kız, 44'ü ise erkektir (Gürler 2006).

Şekil 4.39. 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası bahçesinden bir görünüm

Bina ve bahçenin toplam alanı 6500 m²'dir. Bina dışında kalan bahçenin toplam alanı ise yaklaşık olarak 4800 m²'dir. Binada bulunan toplam kişi sayısı ele alındığında bahçede kişi başına düşen yeşil alan miktarı yaklaşık olarak 47 m²'dir.

Bahçenin çevresi kuşatma elemanı ile çevrilmiştir. Kuşatma elemanının alt tarafı yüksek taş duvar olup, üst tarafında mavi ve beyaz demir parmaklıklar vardır. Bahçe kapısı duvardaki demir parmaklıklara uyumlu aynı şekilde ve aynı renktedir. Ayrıca bahçe içinde yeşil alanı sınırlayıcı, mavi ve beyaz boyalı demir bir çit bulunmaktadır (Şekil 4.40).

Bahçeye girişler tek kapıdan sağlanmaktadır. Binanın Erzurum'un en işlek caddelerinin birinin üstünde bulunması sebebiyle kapıda giriş ve çıkışları kontrol edecek bir güvenliğin olmaması bahçeye çıkan çocuklar açısından son derece tehlikeli olduğu saptanmıştır.

Şekil 4.40. 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası kuşatma elemanları

Bahçede yeşil alan tasarımları profesyonel yaklaşımlarla oluşturulmamıştır. Binanın yan tarafında ve arka tarafında bulunan yeşil alanda bulunan ağaçlar gelişigüzel seçilmiş ve gelişigüzel yerleştirilmiştir. Alanda genel itibariyle huş, kavak ve çam ağacı bulunmaktadır. Alanda kullanışsız mekânlar yaratılmış, etkili bir manzara sağlanamamıştır. Ayrıca alanda süs bitkilerine ve mevsimliklere yer verilmemiştir.

Bahçe yeşil alan miktarı ve çim kalitesi yönünden de oldukça zayıftır. Ayrıca alanda sulama sistemi bulunmamakta, sulama hortumla yapılmaktadır.

Bahçede çocukların ve çalışanların dinlenmelerine, ayrıca çocukların gözlenmesine yönelik kapalı veya açık şekilde düzenlenmiş herhangi bir oturma alanı tasarlanmamıştır. Bahçede bulunan çocuk oyun alanının kenarında, çim alanı sınırlandıran demir çitin hemen önünde sıra halinde dizilmiş banklar bulunmaktadır (Şekil 4.41).

Şekil 4.41. 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvasından bir görünüm

Binanın etrafında ve bahçenin köşelerinde aydınlatma elemanlarına yer verilmiştir. Aydınlatma elemanları yaklaşık 3 metre uzunluğunda, estetik görünümünden uzak olup sadece fonksiyoneldirler. Binanın sol tarafında çöp kutularına yer verilmiştir. Çöp kutularına gerekli bakım ve onarım işlemi yapılmadığından dolayı yüzeyi paslı ve kapakları kırıktır. Bu sebeple bahçeye çöp kutularından çirkin kokular yayılmaktadır.

Alan içerisindeki sert zeminler asfalt ile kaplanmıştır. Çocuk oyun alanının zemini ise ince çakıl taşı olup zeminde yer yer çöküntüler meydana gelmiştir. Bahçede yürüme yollarına yer verilmemiştir.

Bahçede bulunan çocukların binada bulunan görevlilerce izlenmesine engel olabilecek herhangi bir yapısal veya bitkisel materyal bulunmamaktadır.

Bahçe içerisinde, bitkisel tasarımda, çocukların duyularını harekete geçirecek, bahçeye hareketlilik ve canlılık kazandıracak herhangi bir renk kullanımı mevcut değildir, ancak çocuk oyun alanında kullanılan oyun elemanlarının her biri canlı ve farklı renkleriyle alanda renk vurgusu oluşturmaktadır.

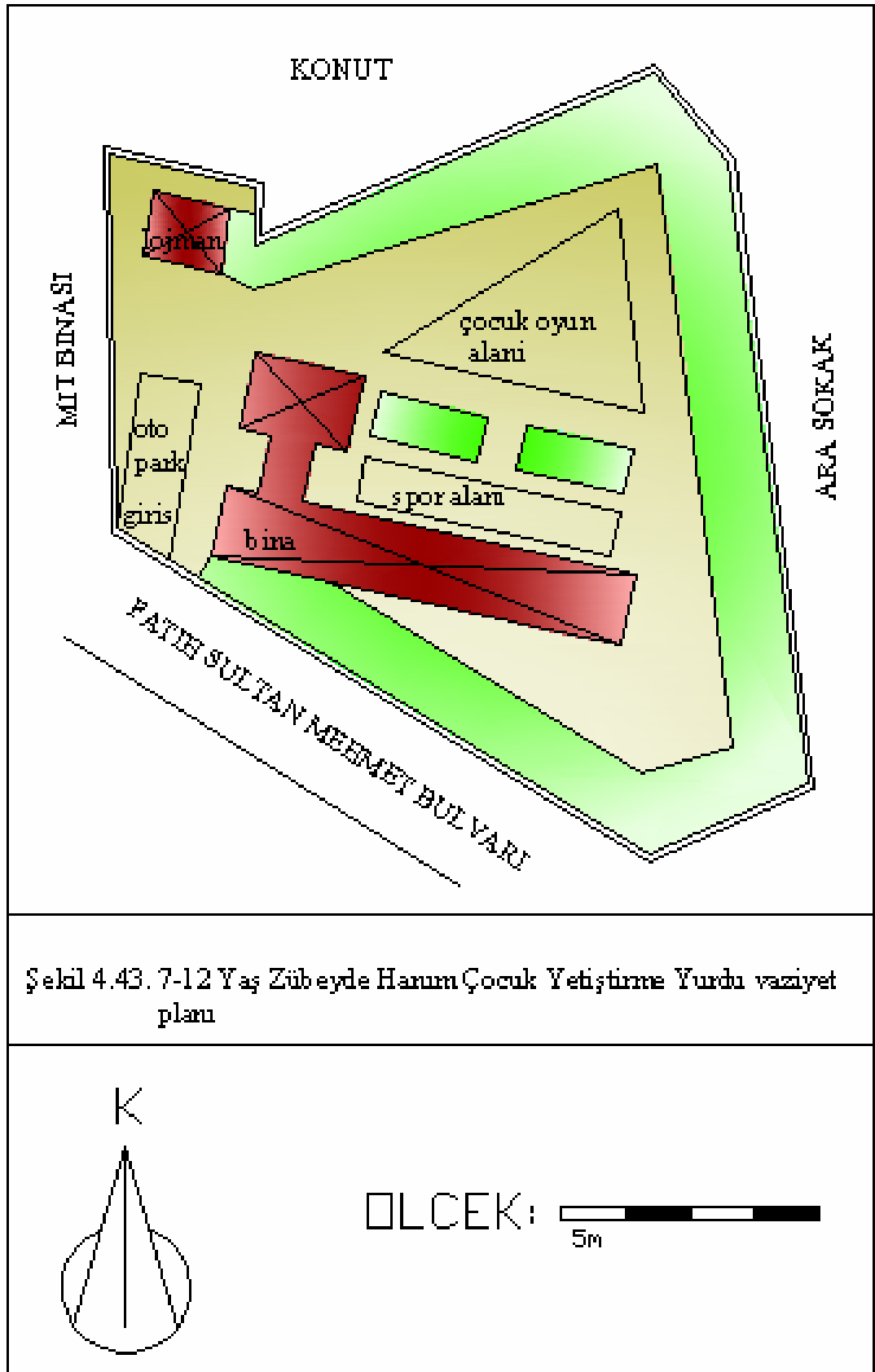
Bahçenin arka tarafında bahçenin yüzölçümüne oranla çok büyük olan bir basketbol sahası bulunmaktadır. Basketbol sahasının zemin malzemesi stabilize olup sahanın sınırlarını belirleyen herhangi bir çizgi bulunmamaktadır. Ayrıca sahada bulunan potanın yüksekliği 7-12 yaş arası çocukların boy ortalamasına göre yüksek bulunmuştur.

Bahçede kaydıraklar, salıncaklar tahtaravalliler ve denge aletlerinden oluşan bir çocuk oyun alanı mevcuttur. Çocuk oyun alanının büyüklüğü kısmen yeterlidir. Oyun alanındaki bazı elemanlar yıpranmış olmasına rağmen genel anlamda fonksiyonel ve kısmen estetik görünmektedir (Şekil 4.42).

Şekil 4.42. 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası oyun elemanları

Alanda öğrencilerin toplu olarak sosyal aktivitelere katılabilecekleri ve toplu olarak eğlenebilecekleri yapılarla bahçe ile birebir uğraşacakları hobi bahçeleri veya benzer ünitelere yer verilmemiştir.

4.3.3. 0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası

Bina Erzurum'un Mahallesinde olup, şehir merkezine oldukça yakın bir yerde bulunmaktadır. Binanın ana caddede olmamasına rağmen yanında lise bulunduğundan dolayı belirli saatlerde yoğun bir ses gürültüsü yaşanmaktadır.

Binaya ulaşım araçla veya yakın yerlerden yürünerek kolaylıkla sağlanmaktadır. Ana cadde üzerinde binanın nerede olduğunu gösteren yön tabelaları mevcut değildir. Ancak binanın bahçe kapısının hemen üstünde yetiştirme yurdunun adının yazılı olduğu bir tabelası mevcuttur (Şekil 4.44).

Şekil 4.44. 0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası giriş tabelası

Binanın bahçesinde otopark alanı mevcut değildir. Araç sahipleri arabalarını bahçenin yan tarafında bulunan asfalt kaplı boş araziye park etmektedirler.

0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası'nda mevcut çalışan sayısı 13'dür. Yurtta kalan çocuk sayısı ise 45'dir (Gürler 2006).

Bina ve bahçesinin toplam alanı 5000 m²'dir. Bina dışında kalan toplam bahçe miktarı ise yaklaşık olarak 4000 m²'dir. Binada bulunan toplam kişi sayısı ele alındığında bahçede kişi başına düşen yeşil alan miktarı yaklaşık olarak 69 m²'dir. Akdoğan (1972)'e göre 180 öğrencinin olduğu bir ilkokulda yeşil saha ve park yeri 26 m² olmalıdır. Çocuk esirgeme kurumları ve çocuk yetiştirme yurtları da bir nevi eğitim veren kurum niteliğinde değerlendirilecek olursa bu binanın sahip olduğu yeşil alan miktarının yeterli sonucuna varılmaktadır.

Bahçenin çevresi kuşatma elemanı ile çevrilmiştir. Kuşatma elemanının alt tarafı yüksek taş duvar olup, üst tarafında demir parmaklıklar vardır. Bahçe duvarına gerekli bakım çalışmaları yapılmadığından dolayı demir parmaklıklar pas tutmuş estetikliğini kaybetmiştir.

Bahçeye girişler tek kapıdan sağlanmaktadır. Bahçe kapısı bahçe duvarlarını bütünlüyecek şekilde aynı desende demir parmaklıklar kullanılmıştır (Şekil 4.45). Bahçe girişinde güvenlik ünitesinin bulunmaması oradaki çalışanlar ve özellikle çocuklar için birtakım tehlikeler yaratmaktadır.

Bahçe bitkisel tasarım yönünden eksiklikler ve yanlışlıklarla doludur. Alana çok sayıda kavak ağacı dikilmiştir. Bunun yanı sıra alanda huş ağacı, akçağaç ve az sayıda çam ağacı bulunmaktadır. Alanın ön tarafında bulunan kavak ağaçlarının çoğu kesilmiş, ağaçlar sökülerek alandan uzaklaştırılmadıkları için alanda çirkin görüntüler ve kullanışsız mekânlar ortaya çıkmıştır. Kesilen kavak ağaçları bahçenin sağ köşesine yığılmıştır. Bahçede süs bitkilerine ve mevsimliklere yer verilmemiştir. Bahçenin ön tarafında bulunan yeşil alan çim kalitesi yönünden tatmin edici bulunmuştur. Ancak alanın arka tarafında bulunan yeşil alan çim kalitesi yönünden oldukça zayıftır.

Bahçenin ön tarafında sulama sistemi bulunmakta, arka tarafındaki yeşil alan hortumla sulanmaktadır.

Bahçede çocukların veya çalışanların uzun veya kısa süreli oturup dinlenmeleri için bir alan bulunmamaktadır.

Şekil 4.45. O-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası kuşatma elemanları

Binada aydınlatma elemanlarına yer verilmemiştir. Alan bahçenin dışında bulunan sokak lambalarıyla aydınlatılmaktadır. Bahçede, binanın ön tarafında çöp kutuları bulunmaktadır.

Bahçede çocukların oynayabileceği veya sadece seyredebilecekleri herhangi bir su ögesi bulunmamaktadır. Alan içerisindeki sert zeminler asfalt ile kaplanmıştır. Bahçede, çocukların dikkatini ve ilgisini çekecek odak noktaları oluşturulmamış, alana anlam katacak yapılar kullanılmamıştır.

Şekil 4.46. O-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvasından bir görünüm

Alanda görsel ulaşılabilirlik mevcuttur. Alan içerisinde görsel ulaşılabilirliği engelleyecek herhangi bir bitkisel veya yapısal materyal bulunmamaktadır. Bu sebeple bina içerisinden bahçedeki çocukların gözlenmesi kolaylıkla sağlanabilmektedir.

Bahçe içerisinde, bitkisel tasarımda, çocukların duyularını harekete geçirecek, bahçeye hareketlilik ve canlılık kazandıracak herhangi bir renk kullanımı mevcut değildir, ancak çocuk oyun alanında kullanılan oyun elemanlarının her biri, canlı ve farklı renkleriyle çim yüzey üzerinde renk vurgusu oluşturmaktadır (Şekil 4.46).

Alanda özel ve önemli günlerin kutlanacağı bir tören alanı mevcuttur. Binanın yan tarafında bulunan tören alanının zemini asfalt kaplama olup, alanda Atatürk'ün büstü bulunmaktadır. Bahçede çocukların gösterilerini sergileyebilecekleri veya gösteri

izleyebilecekleri anfi tiyatro ve derslerin işlenebileceği bir eğitim bahçesi bulunmamaktadır.

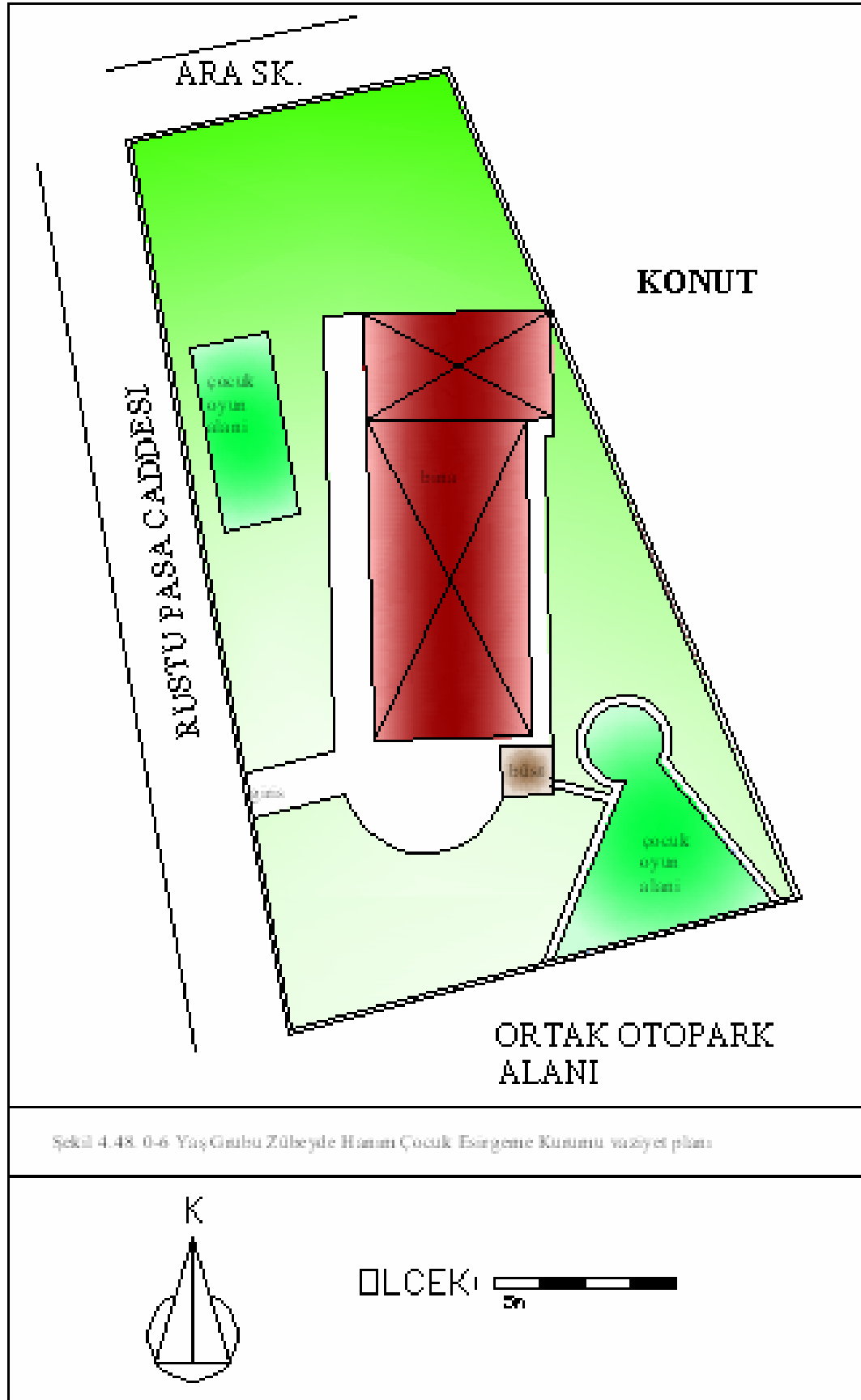
Bahçenin ön tarafında çim alan üzerinde çocukların yaşlarına uygun olarak düzenlenmiş, yaylı at vb. oyuncakların bulunduğu bir çocuk oyun alanı mevcuttur. Oyun elemanları bakımlı ve düzenli olup, çim alan üzerinde estetik bir görüntü sergilemektedir (Şekil 4.47).

Bahçenin arka tarafında da bir çocuk oyun alanı mevcuttur, fakat bu oyun alanı artık kullanılmamakta olup, bu alanda bulunan birkaç çocuk oyun elemanı çürümeye terk edilmiş, yürüme yolları ise işlevselliğini kaybetmiştir.

Şekil 4.47. O-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası görünümü

Bahçede çocukların bitkilerle uğraşabilecekleri, bitkileri tanıyıp öğrenebilecekleri, bahçeciliğin terapi amaçlı kullanımını sağlayan herhangi bir rehabilitasyon bahçesi bulunmamaktadır.

4.3.4. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu

Bina Erzurum-Kars karayolu üzerinde olup şehir merkezine oldukça yakın bir bölgede bulunmaktadır. Binanın karayolu üzerinde olması sebebiyle gürültü kirliliği fazladır.

Binaya ulaşım araçla veya yakın yerlerden yürünerek kolaylıkla sağlanmaktadır. Ana cadde üzerinde binanın nerede olduğunu gösteren yön tabelaları mevcut değildir. Ancak binanın hemen önünde rahatlıkla algılanabilecek, canlı renklere sahip, üstünde yetiştirme yurdunun adının yazılı olduğu bir tabelası mevcuttur (Şekil 4.49).

Şekil 4.49. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu giriş tabelası

Bahçe içerisinde, binanın sağ tarafında bir otopark alanı mevcuttur. Otopark alanı büyüklük yönünden ihtiyaca cevap vermemekte, bu sebeple çoğu araç sahibi arabasını bahçe sınırlarının dışına park etmektedir. Otopark alanına herhangi bir düzenleme

getirilmemiştir. Alanın zemini asfalt olup, zemin yer yer çöküntüye uğramıştır (Şekil 4.550).

Şekil 4.50. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu otoparkından bir görünüm

Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu'nda mevcut çalışan sayısı 32'dir. Yurtta 12- 18 yaş arası erkek öğrenciler kalmakta olup mevcut çocuk sayısı 74'tür (Gürler 2006).

Bina ve bahçesinin toplam alanı 3750 m^2 'dir. Bina dışında kalan toplam bahçe miktarı ise yaklaşık olarak 3000 m^2 'dir. Binada bulunan toplam kişi sayısı ele alındığında bahçede kişi başına düşen yeşil alan miktarı yaklaşık olarak 30 m^2 dir.

Bahçenin çevresi kuşatma elemanı ile çevrilmiştir. Kuşatma elemanının alt tarafı yüksek taş duvar olup, üst tarafında demir parmaklıklar vardır. Bahçe duvarına gerekli bakım çalışmaları yapılmadığından dolayı demir parmaklıklar pas tutmuş estetikliğini

kaybetmiştir. Ayrıca bahçe içinde yeşil alanı sınırlayıcı, beyaz boyalı demir bir çit bulunmaktadır (Şekil 4.51).

Şekil 4.51. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu kuşatma elemanları

Bahçeye girişler tek kapıdan sağlanmaktadır. Bahçe kapısı bahçe duvarlarını bütünlenecek şekilde aynı desende demir parmaklıklar kullanılmıştır. Girişte güvenliği sağlayacak, bahçeye giriş ve çıkışları kontrol edecek herhangi bir giriş ünitesi bulunmamaktadır. Binanın Erzurum'un en işlek caddelerinin birinin üstünde bulunması sebebiyle kapıda giriş ve çıkışları kontrol edecek bir güvenliğin olmaması bahçeye çıkan çocuklar açısından son derece tehlikeli bulunmuştur.

Bahçede doğru bir bitkisel tasarım yapılamamıştır. Binanın arka tarafında huş ve karaağaçlarla bir koruluk oluşturulmuş ve süs bitkilerine ve mevsimliklere yer verilmemiştir. Böylece alanda kullanışsız mekânlar yaratılmış, etkili bir manzara sağlanamamıştır. Bahçe yeşil alan miktarı ve çim kalitesi yönünden de oldukça zayıftır.

Ayrıca alanda sulama sistemi bulunmamakta, sulama hortumla yapılmaktadır. Alanda profesyonel yaklaşımlarla yapılacak bir plantasyon çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bahçede çocukların veya çalışanların uzun veya kısa süreli oturup dinlenmeleri için bir alan bulunmamaktadır.

Bahçenin arka tarafında bulunan korulukta, ağaçların arasında bahçenin aydınlatılması için konulmuş bir florasana lamba bulunmaktadır. Bahçede başka bir aydınlatma elemanına yer verilmemiştir. Binanın sağ tarafında çöp kutusuna yer verilmiştir. Çöp kutusuna gerekli bakım ve onarım işlemi yapılmadığından dolayı yüzeyi paslı ve kapakları kırıktır. Bu sebeple bahçeye çöp kutusundan çirkin kokular yayılmaktadır (Şekil 4.52).

Bahçede çocuk gelişiminde önemli görülen su yüzeylerine ve benzeri su yapılarına yer verilmemiştir. Binanın arka tarafında, ağaçların arasında eski bir çeşme bulunmaktadır. Çeşmenin herhangi bir fonksiyonelliği kalmamış olup estetik bir görüntü de sergilememektedir. Bahçedeki sert zeminden çeşmeye giden eski bir yürüme yolu bulunmaktadır. Bahçede bu yürüme yolunun dışında başka bir gezinti yolu bulunmamaktadır. Alan içerisindeki sert zeminler asfalt ile kaplanmıştır. Yer yer stabilize malzeme kullanılmış ve zeminde çöküntüler meydana gelmiştir.

Bahçedeki çocukların bina içerisinden gözlemlenmesi rahatlıkla sağlanabilmektedir. Ancak alanın bir görüş açısı dışında yer almaktadır.

Bahçe içerisinde, gerek bitkisel tasarımda gerekse yapısal tasarımda, çocukların duyularını harekete geçirecek, bahçeye hareketlilik ve canlılık kazandıracak herhangi bir renk kullanımı mevcut değildir.

Alanda özel ve önemli günlerin kutlanacağı tören alanı, çocukların gösterilerini sergileyebilecekleri veya gösteri izleyebilecekleri anfi tiyatro ve derslerin işlenebileceği bir eğitim bahçesi bulunmamaktadır.

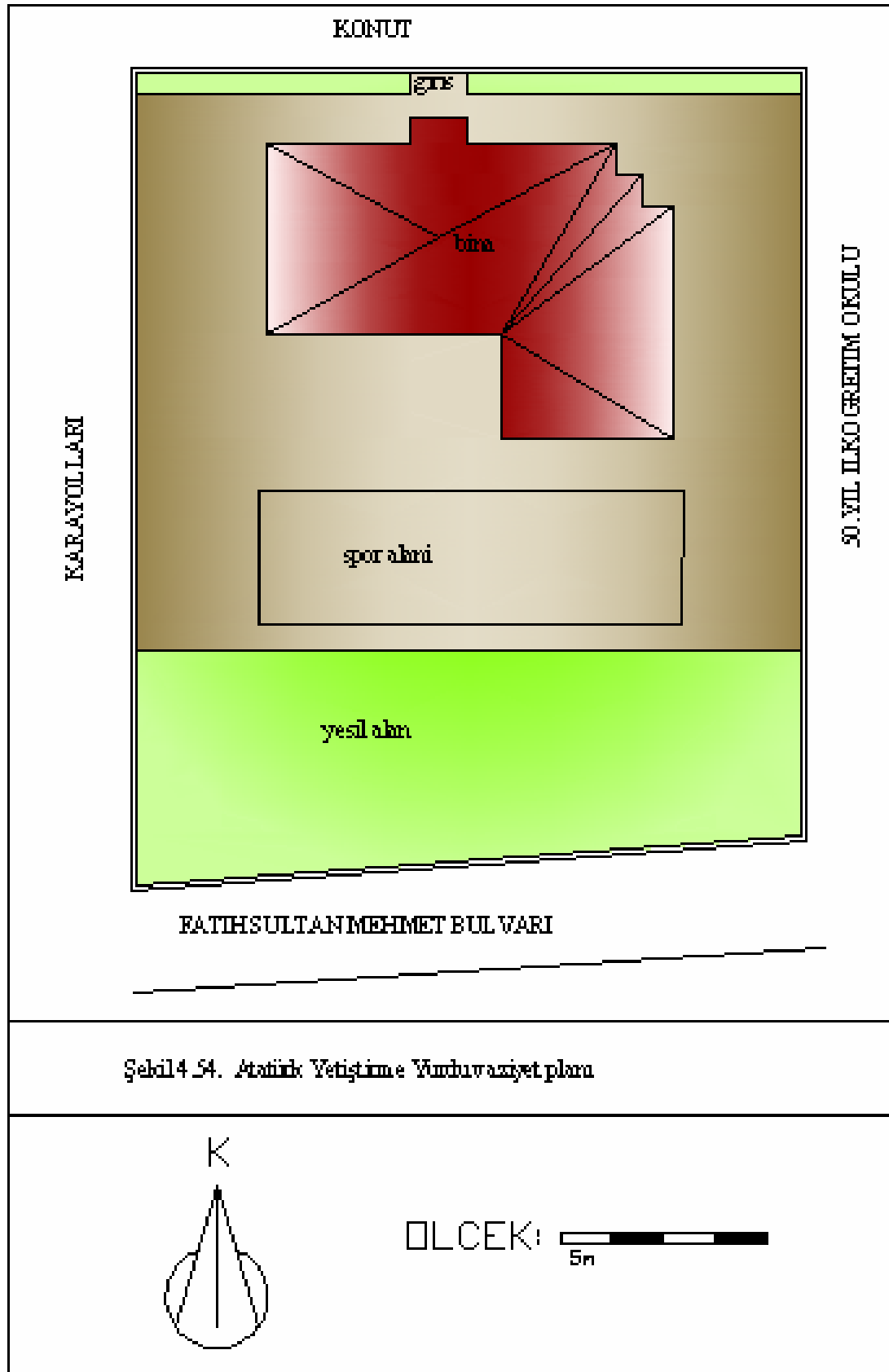
Şekil 4.52. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdundan bir görünüm

Bahçenin arka tarafında bir voleybol sahası bulunmaktadır. Voleybol sahasının zemin malzemesi stabilize olup sahanın sınırlarını belirleyen herhangi bir çizgi bulunmamaktadır. Bahçede çocukların yaş gruplarına uygun olarak düzenlenmiş başka bir oyun alanı bulunmamaktadır (Şekil 4.53).

Ayrıca alanda çocukların bitkilerle uğraşabilecekleri, bitkileri tanıyıp öğrenebilecekleri, bahçeciliğin terapi amaçlı kullanımını sağlayan herhangi bir rehabilitasyon bahçesi kurulmamıştır.

Şekil 4.53. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdundan bir görünüm

4.4. Huzurevi, Rehabilitasyon Merkezleri, Çocuk Yuvaları ve Çocuk Yetiştirme Yurtları Bahçelerinin Kalite Ölçütleri Yönünden Değerlendirilmesi

Bütün kurumların puantaj tablolarındaki estetik ve fonksiyonel faktörlere göre değerlendirmeleri yapılmıştır. Bu değerlendirmeler bizzat kurum bahçesinde gözlemler ve tespitlerle gerçekleştirilmiştir.

Tabloda yer alan faktörler kurumdaki mevcudiyeti, miktarı, fonksiyonel ve estetik durumunun olumlu, olumsuz ve kısmen olumsuz ölçütleriyle değerlendirilmiştir.

- Olumlu
- * Olumsuz
- Kısmen olumsuz

Çizelgedeki faktörlerin değerlendirilmesinde kullanılan;

- olumlu; sembolüne 10 puan
- * olumsuz; sembolüne 0 puan
- kısmen olumsuz; sembolüne 5 puan verilmiştir.

Yapılan puanlamaya göre bir huzurevi bahçesinin estetik ve fonksiyonel yönden maksimum alabileceği puan 180 puan olarak tespit edilmiştir. Aynı şekilde yapılan puanlamaya göre bir rehabilitasyon bahçesinin ve çocuk yuvası bahçesinin estetik ve fonksiyonel yönden maksimum alabileceği puan ise 190 puan olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 4.1. Büyükşehir Belediyesi Bakımevi puantaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI	Büyükşehir Belediyesi Bakımevi			
TOPLAM ALAN MİKTARI	1345 metre kare			
BAHÇE MİKTARI	1100 metre kare			
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI	12			
MEVCUT YAŞLI SAYISI	29			
KADIN /ERKEK YAŞLI SAYISI	23 Bayan 6 Erkek			
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL	●	---	---	*
OTOPARK	●	---	●	*
TÖREN ALANI	*			
SPOR ALANI	●	*	---	*
OTURMA MEKANI	●	●	●	●
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI	*			
REHABİLİTASYON BAHÇESİ	*			
EĞİTİM BAHÇESİ	*			
GEZİNTİ YOLU	●	---	●	●
GİRİŞ ÜNİTESİ	●	●	●	---
KUŞATMA ELEMANI	●	●	●	---
UYARI VE YÖN TABELALARI	*			
HAVUZ VE SU ELEMANI	*			
DÖŞEME	●	●	●	---
AYDINLATMA	---	---	●	---
SULAMA	●	---	●	*
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA	*			
RENK KULLANIMI	---	*	●	---
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI	●			
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ	●			
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA	●			

Çizelge 4.2. Özel Uzmanlar D.A. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-1 puantaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI	Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-1			
TOPLAM ALAN MİKTARI	450 metre kare			
BAHÇE MİKTARI	350 metre kare			
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI	27			
MEVCUT ÇOCUK SAYISI	167			
KIZ/ERKEK ÇOCUK SAYISI	Kız: 63 Erkek: 104			
ZİHİNSEL/FİZİKSEL ENGELLİ ÇOCUK SAYISI	81 Fiziksel Engelli 86 Zihinsel Engelli			
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL	●	---	---	---
OTOPARK	*			
ÇOCUK OYUN ALANI	●	---	●	*
TÖREN ALANI	*			
SPOR ALANI	*			
OTURMA MEKANI	*			
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI	*			
REHABİLİTASYON BAHÇESİ	*			
EĞİTİM BAHÇESİ	*			
GEZİNTİ YOLU	*			
GİRİŞ ÜNİTESİ	*			
KUŞATMA ELEMANI	●	●	●	*
UYARI VE YÖN TABELALARI	●	●	●	●
HAVUZ VE SU ELEMANI	*			
DÖŞEME	●	●	●	*
AYDINLATMA	*			
SULAMA	*			
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA	*			
RENK KULLANIMI	*			
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI	*			
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ	---			
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA	●			

Çizelge 4.3. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi puanraj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI	Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi			
TOPLAM ALAN MİKTARI	225 metre kare			
BAHÇE MİKTARI	150 metre kare			
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI	32			
MEVCUT ÇOCUK SAYISI	250			
KIZ/ERKEK ÇOCUK SAYISI	145 Kız 105 Erkek			
ZİHİNSEL/FİZİKSEL ENGELLİ ÇOCUK SAYISI	160 Fiziksel Engelli 105 Zihinsel Engelli			
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL	●	---	---	---
OTOPARK	*			
ÇOCUK OYUN ALANI	●	---	●	●
TÖREN ALANI	*			
SPOR ALANI	*			
OTURMA MEKANI	●	---	●	*
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI	●	*	---	*
REHABİLİTASYON BAHÇESİ	*			
EĞİTİM BAHÇESİ	*			
GEZİNTİ YOLU	●	●	●	●
GİRİŞ ÜNİTESİ	*			
KUŞATMA ELEMANI	●	●	●	●
UYARI VE YÖN TABELALARI	●	●	●	●
HAVUZ VE SU ELEMANI	●	●	●	●
DÖŞEME	●	●	●	●
AYDINLATMA	●	●	●	●
SULAMA	●	●	●	●
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA	●	●	●	●
RENK KULLANIMI	●	---	●	●
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI	*			
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ	---			
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA	●			

Çizelge 4.4. Şefkat Rehabilitasyon Merkezi puantaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI	Şefkat Rehabilitasyon Merkezi			
TOPLAM ALAN MİKTARI	300 m ²			
BAHÇE MİKTARI	130 m ²			
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI	7			
MEVCUT ÇOCUK SAYISI	70			
KIZ/ERKEK ÇOCUK SAYISI	34 kız 36 erkek			
ZİHİNSEL/FİZİKSEL ENGELLİ ÇOCUK SAYISI	5 Fiziksel Engelli 65 Zihinsel Engelli			
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL	●	---	*	*
OTOPARK	*			
ÇOCUK OYUN ALANI	*			
TÖREN ALANI	*			
SPOR ALANI	*			
OTURMA MEKANI	*			
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI	*			
REHABİLİTASYON BAHÇESİ	*			
EĞİTİM BAHÇESİ	*			
GEZİNTİ YOLU	*			
GİRİŞ ÜNİTESİ	*			
KUŞATMA ELEMANI	●	●	●	---
UYARI VE YÖN TABELALARI	●	---	●	●
HAVUZ VE SU ELEMANI	*			
DÖŞEME	*			
AYDINLATMA	*			
SULAMA	*			
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA	*			
RENK KULLANIMI	*			
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI	*			
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK	*			
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ	●			
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA	*			

Çizelge 4.5. Özel Uzmanlar D.A. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 puantaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI	Özel Uzmanlar D.A. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi-2 puantaj tablosu			
TOPLAM ALAN MİKTARI	1500 m ²			
BAHÇE MİKTARI	1000 m ²			
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI	19			
MEVCUT ÇOCUK SAYISI	135			
KIZ/ERKEK ÇOCUK SAYISI	4 kız 96 erkek			
ZİHİNSEL/FİZİKSEL ENGELLİ ÇOCUK SAYISI	38 fiziksel engelli 102 zihinsel engelli			
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL	●	---	●	---
OTOPARK	●	●	●	*
ÇOCUK OYUN ALANI	*			
TÖREN ALANI	*			
SPOR ALANI	*			
OTURMA MEKANI	*			
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI	*			
REHABİLİTASYON BAHÇESİ	*			
EĞİTİM BAHÇESİ	*			
GEZİNTİ YOLU	*			
GİRİŞ ÜNİTESİ	*			
KUŞATMA ELEMANI	●	*	---	*
UYARI VE YÖN TABELALARI	*			
HAVUZ VE SU ELEMANI	*			
DÖŞEME	●	---	---	*
AYDINLATMA	●	---	●	---
SULAMA	*			
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA	*			
RENK KULLANIMI	*			
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI	---			
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK	*			
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ	---			
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA	●			

Çizelge 4.6. 0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası puanaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI	0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası			
TOPLAM ALAN MİKTARI	5000 m ²			
BAHÇE MİKTARI	4000 m ²			
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI	13			
MEVCUT ÇOCUK SAYISI	45			
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL	●	●	●	---
OTOPARK	*			
ÇOCUK OYUN ALANI	●	---	●	●
TÖREN ALANI	●	●	●	---
SPOR ALANI	*			
OTURMA MEKANI	*			
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI	*			
REHABİLİTASYON BAHÇESİ	*			
EĞİTİM BAHÇESİ	*			
GEZİNTİ YOLU	●	*	*	*
GİRİŞ ÜNİTESİ	*			
KUŞATMA ELEMANI	●	●	●	---
UYARI VE YÖN TABELALARI	*			
HAVUZ VE SU ELEMANI	*			
DÖŞEME	●	●	●	*
AYDINLATMA	*			
SULAMA	●	---	---	---
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA	*			
RENK KULLANIMI	●	---	●	●
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI	---			
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ	●			
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA	●			

Çizelge 4.7. 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası puanaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI	7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası			
TOPLAM ALAN MİKTARI	6500 m ²			
BAHÇE MİKTARI	4800 m ²			
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI	32			
MEVCUT ÇOCUK SAYISI	112			
KIZ/ERKEK ÇOCUK SAYISI	68 kız 44 erkek			
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL	●	*	●	---
OTOPARK	●	---	●	---
ÇOCUK OYUN ALANI	●	---	●	●
TÖREN ALANI	*			
SPOR ALANI	●	---	●	---
OTURMA MEKANI	●	---	●	---
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI	*			
REHABİLİTASYON BAHÇESİ	*			
EĞİTİM BAHÇESİ	*			
GEZİNTİ YOLU	*			
GİRİŞ ÜNİTESİ	*			
KUŞATMA ELEMANI	●	●	●	*
UYARI VE YÖN TABELALARI	*			
HAVUZ VE SU ELEMANI	*			
DÖŞEME	●	●	●	●
AYDINLATMA	●	---	●	---
SULAMA	*			
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA	*			
RENK KULLANIMI	●	---	●	---
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI	●			
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ	●			
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA	●			

Çizelge 4.8. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu puanaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI	Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu			
TOPLAM ALAN MİKTARI	3750			
BAHÇE MİKTARI	3000			
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI	32			
MEVCUT ÇOCUK SAYISI	74			
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL	●	---	---	---
OTOPARK	●	---	---	*
ÇOCUK OYUN ALANI	*			
TÖREN ALANI	*			
SPOR ALANI	●	---	●	*
OTURMA MEKANI	*			
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI	*			
REHABİLİTASYON BAHÇESİ	*			
EĞİTİM BAHÇESİ	*			
GEZİNTİ YOLU	*			
GİRİŞ ÜNİTESİ	*			
KUŞATMA ELEMANI	●	●	●	---
UYARI VE YÖN TABELALARI	*			
HAVUZ VE SU ELEMANI	●	*	*	*
DÖŞEME	●	●	●	*
AYDINLATMA	●	*	●	*
SULAMA	*			
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA	*			
RENK KULLANIMI	*			
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI	●			
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ	●			
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA	●			

Çizelge 4.9. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu puanaj tablosu

KURUM İLE İLGİLİ GENEL VERİLER				
KURUMUN ADI	Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu			
TOPLAM ALAN MİKTARI	3000 metre kare			
BAHÇE MİKTARI	2600 metre kare			
MEVCUT ÇALIŞAN SAYISI	46			
KIZ/ERKEK ÇOCUK SAYISI	7-12 yaş kız:22	7-12 yaş erkek:26	13-18 yaş kız: 46	Toplam: 96
TASARIM FAKTÖRLERİ	Mevcut/ Mevcut Değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel / Fonksiyonel Değil	Estetik/ Estetik Değil
BİTKİSEL MATERYAL	●	---	---	*
OTOPARK	●	●	●	---
ÇOCUK OYUN ALANI	●	---	*	*
TÖREN ALANI	*			
SPOR ALANI	●	---	●	*
OTURMA MEKANI	●	---	●	---
ÇALIŞANLAR İÇİN DÜZENLENMİŞ DİNLENME MEKANI	*			
REHABİLİTASYON BAHÇESİ	*			
EĞİTİM BAHÇESİ	*			
GEZİNTİ YOLU	*			
GİRİŞ ÜNİTESİ	*			
KUŞATMA ELEMANI	●	●	●	---
UYARI VE YÖN TABELALARI	*			
HAVUZ VE SU ELEMANI	●	*	*	*
DÖŞEME	●	●	●	*
AYDINLATMA	●	---	●	*
SULAMA	*			
ODAK NOKTALARI OLUŞTURMA	*			
RENK KULLANIMI	*			
MEKANLAR ARASINDA SÜREKLİLİĞİN SAĞLANMASI	●			
FİZİKSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
GÖRSEL ULAŞILABİLİRLİK	●			
BİNANIN ALGILANABİLİRLİĞİ	●			
İNSAN ÖLÇEĞİNİ YAKALAMA	●			

Erzurum kentinde bulunan Erzurum Büyükşehir Belediyesine bağlı bakımevi ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı 4 adet özel rehabilitasyon merkezi, 2 adet çocuk yuvası ve 2 adet çocuk yetiştirme yurdunun dış mekân tasarımları puantaj tablolarında verilen bahçe kalite ölçütleri ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki puan dağılımları, her kuruluş için ayrı ayrı düzenlenmiş olan puantaj tablolarındaki değerler kullanılarak hesaplanmıştır.

Büyükşehir Belediyesi Bakımevi puantaj tablosuna göre incelendiğinde puan dağılımları aşağıdaki sonuçları göstermektedir.

Çizelge 4.10. Büyükşehir Belediyesi Bakımevi puan dağılım sonuçları

Kuruluş Adı	Estetik Puan	Fonksiyonel puan	Toplam Puan
Büyükşehir Belediyesi Bakımevi	45	100	145

Puan dağılım sonuçlarına bakıldığında bahçenin toplam puan yönünden orta derecede olduğu anlaşılmaktadır.

Bahçe estetik ve fonksiyonel yönden alınabilecek en yüksek değer olan 180 puan üzerinden değerlendirildiğinde bahçenin hem estetik hem de fonksiyonel yönden eksik olduğu sonucuna varılmaktadır.

Erzurum kentinde bulunan rehabilitasyon merkezleri puantaj tablosuna göre incelendiğinde puan dağılımları aşağıdaki sonuçları göstermektedir.

Çizelge 4.11. Rehabilitasyon merkezleri puan dağılım sonuçları

Kuruluş Adı	Estetik Puan	Fonksiyonel Puan	Toplam Puan
Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi 1	15	45	60
Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	105	120	225
Şefkat Rehabilitasyon Merkezi	15	20	35
Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi 2	10	40	50
Toplam Puan	145	225	370

Puan tablosunda da görüldüğü gibi estetik ve fonksiyonel özellikler bakımından en iyi kurumun Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi olduğu saptanmıştır. Estetik özellikler bakımından en zayıf kurumun Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi 2, fonksiyonel özellikler bakımından en yetersiz kurumun ise Şefkat Rehabilitasyon Merkezi olduğu belirlenmiştir.

Bahçeler estetik ve fonksiyonel yönden alınabilecek en yüksek toplam puan bakımından incelendiğinde Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi 1', Şefkat Rehabilitasyon Merkezi ve Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi 2 dış mekan alanlarının zayıf derecede olduğu, Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi dış mekan alanlarının ise iyi derecede olduğu anlaşılmıştır.

Bahçelerin puan sonuçlarının düşük çıkmasının en önemli ve ortak sebeplerinin arasında toplam bahçe alanlarının küçük oluşu ve alandan maksimum faydanın sağlanabileceği tasarımların yapılmamış olmasıdır.

Erzurum kentinde bulunan çocuk yuvaları ve çocuk yetiştirme yurtları puantaj tablosuna göre incelendiğinde puan dağılımları aşağıdaki sonuçları göstermektedir:

Çizelge 4.12. Çocuk yuvaları ve çocuk yetiştirme yurtları puan dağılım sonuçları

Kuruluş Adı	Estetik Puan	Fonksiyonel Puan	Toplam Puan
0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası	40	65	105
7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası	50	90	140
Atatürk Erkek Çocuk Yetiştirme Yurdu	10	50	60
Nenehatun Çocuk Yetiştirme Yurdu	15	65	80
Toplam Puan	115	270	385

Puan tablosunda da görüldüğü gibi estetik ve fonksiyonel özellikler bakımından en iyi kurumun 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası olduğu saptanmıştır. Estetik ve fonksiyonel özellikler bakımından en zayıf kurumun ise Atatürk Erkek Çocuk Yetiştirme Yurdu olduğu belirlenmiştir. Puantaj tablosunda da görüldüğü gibi bütün kurumların estetik yönünün fonksiyonellik yönünden daha zayıf olduğu gözlenmiştir.

Bahçeler estetik ve fonksiyonel yönden alınabilecek en yüksek toplam değer bakımından incelendiğinde 0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası ile 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası dış mekan düzenlemelerinin orta derecede, Atatürk Erkek Çocuk Yetiştirme Yurdu ile Nenehatun Çocuk Yetiştirme Yurdu dış mekan düzenlerinin ise zayıf derecede olduğu belirlenmiştir.

Puantaj tablolarındaki kalite ölçütleri incelendiğinde kurumların sahip olduğu bahçe miktarlarının yeterli olduğu, ancak alandan maksimum düzeyde faydalanılamadığı gözlenmiştir. Bunu başlıca sebepleri alana uygun bir tasarım yapılamadığı, plantasyon eksikliği, bahçe elemanlarının eskimiş olması ve gerekli bütçenin bu kurumların dış mekân alan düzenlemelerine ayırlamamış olmasıdır.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Yakın zamanda gündeme gelen sağlık bahçeleri ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda insan mekanizmasının tabiatla birebir ilişkili olduğu bulunmuştur. Yaşam stresi ve psikolojik sarsıntılarla doğa arasında bir bağlantı kurulmuş ve doğanın insan yaşamında bir tampon görevi üstlendiği anlaşılmıştır (Sherman 2005).

Ayrıca doğanın ve iyi düzenlenmiş dış mekân alanlarının insanlar üzerindeki stresi azalttığı, ruh durumlarını etkilediği ve sağlık hizmetlerinin kalitesini artırdığı bulunmuştur (Whitehouse *et al.* 2001).

Sağlık bahçelerinin tıp bilimine katkısını inceleyen bilim adamları, bahçede yapılan açık, anlamlı ve zevk verici işlerin, sağlığı olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur (Relf 1992, Simson&Straus 1998). Hastaların bu ortamlarda isteyerek bulunmasının, aktif veya pasif aktivitelere katılmasının hastaların sağlıklarını olumlu yönde etkilediği anlaşılmıştır (Stigsdotter 2005).

Yapılan bu çalışmada Erzurum Kentinde bulunan bakımevi, rehabilitasyon merkezleri ile çocuk yuvaları ve çocuk yetiştirme yurtlarının dış mekan çevre düzenlemeleri, her bir grup için farklılık gösteren sağlık bahçeleri tasarım kriterleri ışığı altında incelenmeye çalışılmış ve her bir kurum için alternatif öneri projeleri hazırlanmıştır.

Büyükşehir Belediyesi Bakımevi mevcut dış mekân düzenlemesi ve hazırlanan öneri projesi bakımından değerlendirilecek olursa;

Büyükşehir Belediyesi Bakımevi dış mekan tasarımlarında güvenlik sistemine yeterince önem verilmediği görülmüştür. Beer (2003), çalışmasında bahçede gerekli güvenlik tasarımları yapılması gerekliliğini savunmuştur. Büyükşehir Belediyesi Bakımevi için

önerilen projede de bahçe girişine güvenliği sağlamak amacıyla bulunması gereken bir kulübe tasarlanmıştır (Şekil 5.1).

Bakımevinin açık yeşil alanı incelendiğinde alan kullanım çeşitliliğinin yetersiz olduğu görülmüş, yaşlıların sahip olduğu farklı kabiliyet seviyeleri göz önüne alınarak farklı kullanım ünitelerine çeşitli büyüklüklerde yer verilmiştir. Nitekim Stigsdotter (2002)'e göre yaşlıların zihinsel ve fiziksel güçleri göz önünde bulundurularak bakımevi ve huzurevi çevresel düzenlemesi yapılmalıdır (Şekil 5.1).

Bakımevi için önerilen peyzaj projesinde Billings (2004)'ün de çalışmasında belirttiği gibi, yaşlıların fiziksel kabiliyetleri göz önünde bulundurularak, yaya yollarının genişliği minimum 1 metre alınmış ve yolların eğimi %5 sınırını geçmemiştir (Şekil 5.1).

Bakımevi öneri projesinde fiziksel aktivitelerin sağlayacağı faydalar göz önüne alınarak yaşlı insanları fiziksel aktivite yapmaya teşvik edecek bir spor alanı oluşturulmuştur. Caspersen (1991) yapmış olduğu çalışmada fiziksel aktivitelerin sağlıklı yaşama katkıda bulunduğunu, kalp rahatsızlığı riskini ve diğer hastalık risklerini de azalttığı sonucuna ulaşmıştır (Şekil 5.1).

Bakımevine ait açık yeşil alanda yaşlıların bahçecilik işleriyle uğraşabilecekleri, küçük de olsa tarımsal faaliyetlerde bulunabilecekleri herhangi bir ünite bulunmamaktadır. Burgess (1990), Carstens (1985), Langer and Rodin (1976), Rodin and Langer (1977) çalışmalarında tarımsal terapinin; yaşam kalitesini, kontrol mekanizmasını, kişisel sorumluluk ve özbenliği, sosyal iletişimi, 5 duyu uyarımını, zihinsel uyarımı, yaratıcılığı artırdığını, can sıkıntısını önlediğini, kısa ve uzun süreli hafızayı uyardığını ve çeşitli derecelerde fiziksel egzersiz imkânı sunduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışmaların ışığı altında, yapılan öneri projesinde bahçenin küçük bir bölümü tarımsal terapi amaçlı kullanılacak bir bahçecilik ünitesine ayrılmıştır (Şekil 5.1).

Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi 1, Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi 2, Paylaşım Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi, Şevkat Rehabilitasyon Merkezi mevcut dış mekân düzenlemeleri ile sunulan proje önerileri bakımından değerlendirilecek olursa;

Her 4 rehabilitasyon merkezinin de ortak sorunlarından biri bahçe yüzölçümlerinin çok küçük olmasıdır. Oysa Whitehouse (2001)'e göre bahçenin inşası ve fiziksel tasarımı sadece özürlü çocuklara yönelik olmamalı, bahçenin kullanımı bu çocuklar ve orada çalışanlar için eşit ölçüde planlanmalıdır. Fakat hazırlanan öneri projelerinde rehabilitasyon merkezleri dış mekan alanlarının küçük olması göz önüne alınarak oturma birimleri ortak kullanım için tasarlanmıştır (Şekil 5.2, 5.3, 5.4, 5.5).

Rehabilitasyon merkezlerinin hiçbirinde çocukların oynayabileceği herhangi bir süs havuzu veya su kanalı bulunmamaktadır. Fakat Karaelmas (1998) ve Anonymous (2006a)' ya göre zihinsel özürlü çocuklar için düzenlenen sağlık bahçelerinde su kullanımları en önemli öğelerden biridir. Çünkü çocuğun su ile teması onun gerilimden kurtulmasına, kendine güven duymasına yardımcı olmaktadır. Bu sebeple rehabilitasyon merkezleri için hazırlanan öneri projelerinde su kullanımına yer verilmiş küçük süs havuzları ve su arkları tasarlanmıştır (Şekil 5.2, 5.3, 5.4, 5.5).

Rehabilitasyon merkezlerinin mevcut durumlarında sert zemin ile yeşil bir görüntüden uzak olan toprak zeminler oldukça fazla görünmektedir. Ulrich (1999) yapmış olduğu çalışmada doğal olmayan, çevresellik özelliğinden yoksun olan, kötü düzenlenmiş veya düzenlenmemiş bahçelerin veya sert yapıların –örneğin beton- veya diğer katı yapı malzemelerinin stresi olumsuz yönde etkilediğini belirlemiştir. Yapılan öneri projelerinde sert zeminler minimum düzeyde kullanılmaya çalışılmış, mekanlar kullanılan çim, bitki ve su yüzeyleriyle daha sevimli hale getirilmeye çalışılmıştır (Şekil 5.2, 5.3, 5.4, 5.5).

Rehabilitasyon merkezleri dış mekan alanları küçük olmasına rağmen öneri projelerinde her merkeze, çocukların iyileşim sürecinde etkili olduğu saptanan, tarımsal terapi tekniklerinin uygulanabileceği küçük ölçekli bahçecilik üniteleri tasarlanmıştır. MC Ginnis (1989) yapmış olduğu çalışmada zihinsel engelli çocukların, tarımsal terapi sayesinde kendi özel ihtiyaçlarını karşılama becerilerinin arttığını, temel biyolojiyi öğrenmelerinin sağlandığını ve grup aktivitelerini geliştirdiklerini tespit etmiştir (Şekil 5.2, 5.3, 5.4, 5.5).

Rehabilitasyon merkezleri dış mekânlarında renk kullanımına yeteri kadar önem verilmediği görülmüştür. Oysa çevrede bulunan renkler ve ışık hastaların iyileşmesinde anahtar bir role sahiptir. İnsanların üzerinde değişik renklerin etkileri belirlenmiş, terapi hizmeti verilen özel alanlarda renk düzenlenmeleri için tavsiyeler verilmiştir. Whitehouse (2001), çalışmasında su mavisi için insan tenindeki elektriği ve kas gerilimini azalttığını, sarının enerjik bir renk olduğunu ve hastaları canlı kıldığını, ayrıca yeşil rengin hastayı dinginleştirdiğini belirlemiştir. Bu sebeple hazırlanan öneri projelerinde meyveleri, çiçekleri veya gövdeleriyle değişik renklere sahip bitkilerle bir renk harmonisi oluşturulmuş ayrıca canlı renklere sahip zemin kaplamaları tercih edilmiştir (Şekil 5.2, 5.3, 5.4, 5.5).

Rehabilitasyon merkezlerinde bitkilerin düzensiz bir şekilde kullanıldığı, profesyonel yaklaşımlarla yapılacak bir plantasyon çalışmasının gerekli olduğu görülmüştür. Hazırlanan öneri projelerinde bitki seçimi yapılırken bitkilerin zehirsiz ve dikensiz olmasına dikkat edilmiştir. (Anonymous 2006 a)'ya göre de bu bahçelerde zehirli ve dikenli bitkilerden kaçınılmalıdır. Rüzgârın ve bitkinin meyveleri aracılığıyla kuşları ve kelebekleri çağıran bitkiler kullanılmalı, fazla sayıda arıyı ve böceği cezbeden bitkilerden uzak durulmalıdır (Şekil 5.2, 5.3, 5.4, 5.5).

0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası, 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası, Atatürk Erkek Çocuk Yetiştirme Yurdu ve Nenehatun Çocuk Yetiştirme Yurdu mevcut dış mekan düzenlemeleri ile sunulan proje önerileri bakımından tartışılacak olursa;

Erzurum’da bulunan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının ortak sorunlarından birisi bahçe girişlerinde herhangi bir güvenlik ünitesinin bulunmamasıdır. Kurumların Erzurum’un en işlek caddelerinin üzerinde bulunduğu da düşünülecek olursa bu sorunun ne kadar ciddi olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple hazırlanan öneri projelerinde kurumların bahçe girişlerine birer güvenlik kulübesi tasarlanmıştır. Nitekim Yılmaz ve Bulut (2002), Tanrıverdi (2001) ve Savaş (1994) ın çalışmalarında belirttiği gibi çocuk bahçeleri sade, emniyetli, çocukları teşvik edici, ruhen ve bedenen geliştirici nitelikte tertip edilmelidir (Şekil 5.6, 5.7, 5.8, 5.9).

Mevcut bahçe düzenlemelerinin hiçbirisinde su öğesi bulunmamaktadır. Öneri projelerinin her birinde çocuk gelişimini olumlu yönde etkileyen oyun amaçlı su yüzeylerine yer verilmiştir (Şekil 5.6, 5.7, 5.8, 5.9).

Kurumların bahçelerinde bulunan ağaçlar ve diğer bitkiler gelişigüzel seçilmiş olup gelişigüzel dikilmiştir. Öneri projelerinde ağaçlar ve diğer bitkiler Savaş (1994)’ün çalışmasında belirlediği tasarım kriterlerine uygun olarak seçilmiş ve yerleştirilmiştir. Yaprak, meyve ve çiçekleri zehirli bitkiler ile arı vb. hayvanları çekici nitelikteki bitkiler kullanılmamıştır. Ayrıca toz ve gürültü gibi çevre kirleticilerini önleyici planlamalar yapılmaya çalışılmış, geniş çim alanlara yer verilmiştir (Şekil 5.6, 5.7, 5.8, 5.9).

0-6 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvasının arka bahçesinde bulunan çocuk oyun elemanlarının ve gezinti yollarının kullanılamaz durumda olduğu görülmüştür. Öneri projesinde çocukların yaş grupları göz önüne alınarak bahçedeki çocuk oyun alanları düzenlenmiştir. Tanrıverdi(2001), Yılmaz ve Bulut (2002) ve Savaş (1994)’ün çalışmalarında belirttiği 0-6 yaş çocuk oyun bahçeleri tasarım kriterlerine uyularak alanda kum havuzları, dönme zincirleri, atlıkarıncalar, salıncaklar, kaydıraklar, barfiks, sürtünme tüneli, tırmanma aletleri, koşma direkleri, tahterevalliler, masal hayvanları, sathi oyun havuzları, çeşme, aktif oyun için çim alanlar; kitap okumak, hikâye anlatmak gibi pasif oyunlar için de gölgeli alanlar, çocuğun düşüp yaralanmasına yönelik bir

önlem niteliğinde olan yumuşak dairesel yüzeyler ve keskin olmayan kenar ya da köşeler planlanmıştır (Şekil 5.6).

7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvasının arka bahçesinde bulunan çocuk oyun elemanlarının eskimiş olduğu, bahçe büyüklüğü göz önüne alındığında gereğinden fazla büyük bir spor alanının ve sert zeminin olduğu hemen göze çarpmaktadır. Yılmaz ve Bulut (2002)'e göre 6- 12 yaş arası çocuk oyun alanlarında salıncak, kaydırak ve diğer oyun etkinliklerini içeren bir alan, koşmak, sıçramak ve diğer serbest oyunlar için açık bir alan ve spor etkinliklerine cevap verecek mini alanlar bulunmalıdır. Hazırlanan öneri projelerinde bu tasarım kriterlerine uyularak alanda oyun alanı ve spor alanı tasarlanmıştır (Şekil 5.7).

Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu ve Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu mevcut dış mekan alanları incelendiğinde alanların bakımsızlığı, çim kalitesinin yetersizliği, çim alan oranının düşük oluşu ve çocuk oyun alanlarının yetersizliği anlaşılmıştır. Hazırlanan öneri projelerinde çocukların yaş aralıkları göz önüne alınarak spor tesislerine daha fazla yer verilmiştir. Tanrıverdi, (2001), Yılmaz ve Bulut (2002)'un da çalışmalarında belirttiği gibi bu yaştaki çocuklar artık basit oyun elemanları tatmin etmemekte, daha ziyade takım halinde oynanan süratli oyunlardan hoşlanmaktadırlar. Bu yüzden alanda futbol, tenis, hentbol ve voleybol gibi oyunlar için kortlar ve oyun sahaları tesis edilmelidir. Nenehatun kız yetiştirme yurdu için hazırlanan öneri projesinde bu kurumda kalan 13-18 yaş arası çocuklar da düşünülerek bahçeye çocuk oyun alanı tasarımı da yapılmıştır (Şekil 5.8, 5.9).

Sonuç olarak, yapılan araştırmalar sonucunda genel olarak Erzurum kentinde bulunan huzurevi, iyileştirme merkezleri ile çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları incelendiğinde kurumların dış mekân alanlarının tasarım özellikleri yönünden yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Kurum ve kuruluşların dış mekân alanlarının herhangi bir terapatik özelliği bulunmadığı, “sağlık bahçesi” kavramından uzak olduğu anlaşılmıştır.

Bu yetersizliğin başlıca sebepleri arasında, yaşanan mali sıkıntıların, kurumların dış mekân alan tasarımı ve bakımına ayrılan bütçeye de yansması ve Erzurum’da dış mekân alanlarına gösterilmesi gereken ilginin ve önemin bilincinde olunmamasıdır.

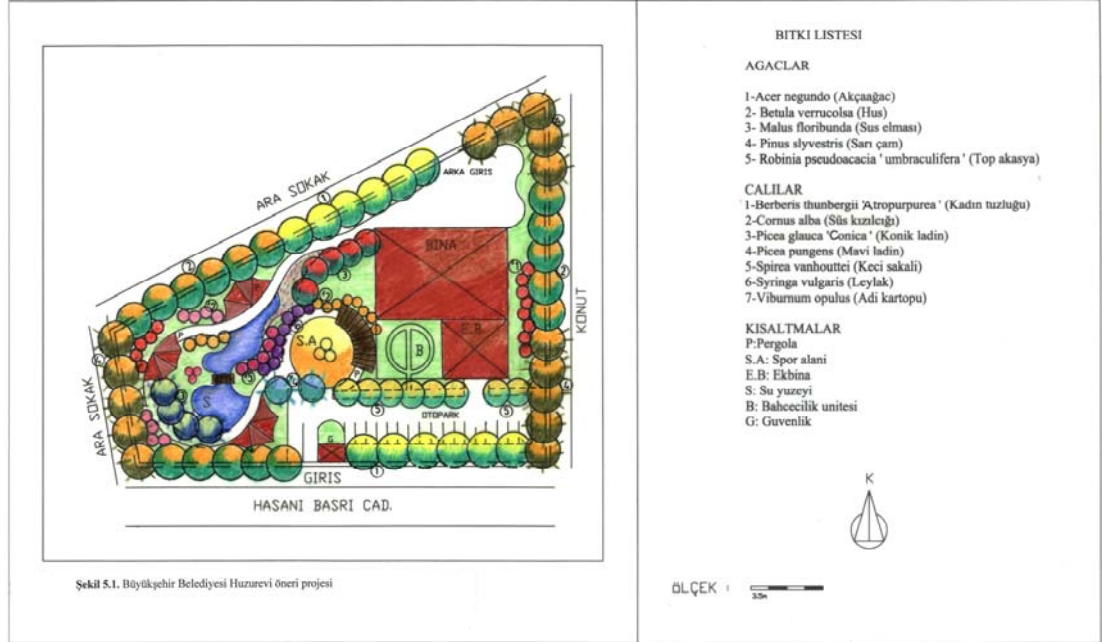
Nitekim Yılmaz (2006), yapmış olduğu çalışmada Erzurum Kenti açık-yeşil alanlarının fiziksel engellilerce kullanımı yönünde yeterlilik (FEKY) değerlerini oldukça düşük olarak belirlemiştir.

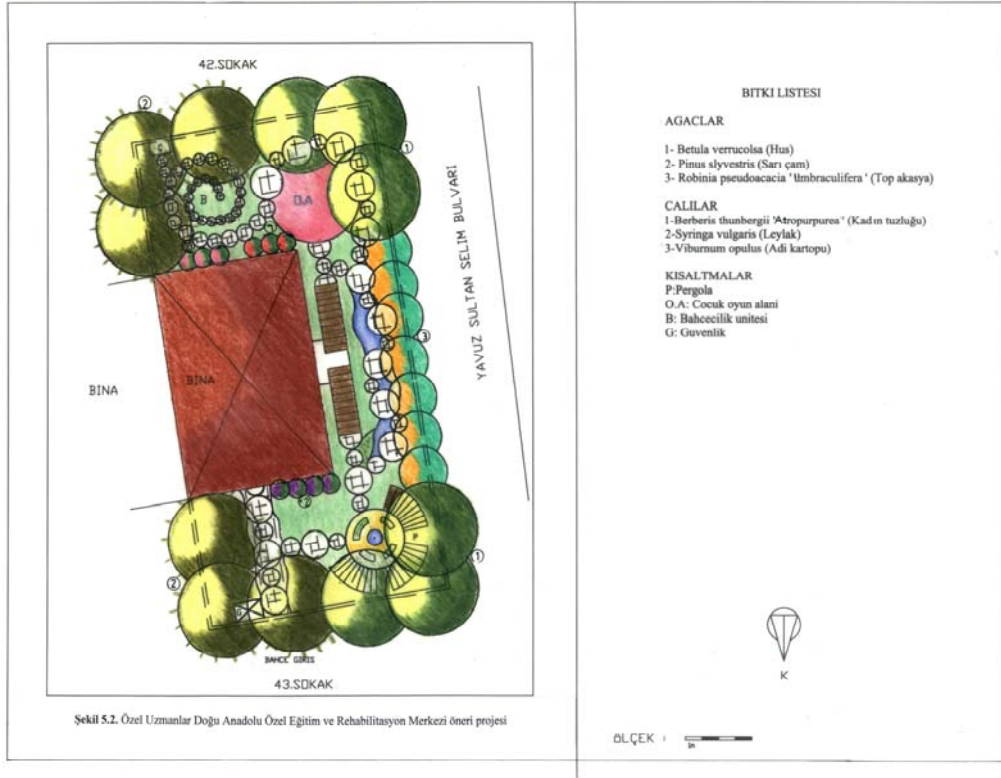
Gelişmiş birçok ülkede bilimsel olarak yapılan çalışmalarla dış mekân alanlarının insanlar üzerinde yapmış olduğu fiziksel, zihinsel ve sosyal faydalar açığa çıkarılmıştır. Fakat Türkiye’de bu konuyla ilgili yeterince çalışmanın yapıp gerekli kesimlerin bu konu hakkında eğitilememesi ülkemizde ve özellikle ülkemizin doğusunda insanların bu konuya karşı duyarlı olmasını olumsuz yönde etkilemiştir.

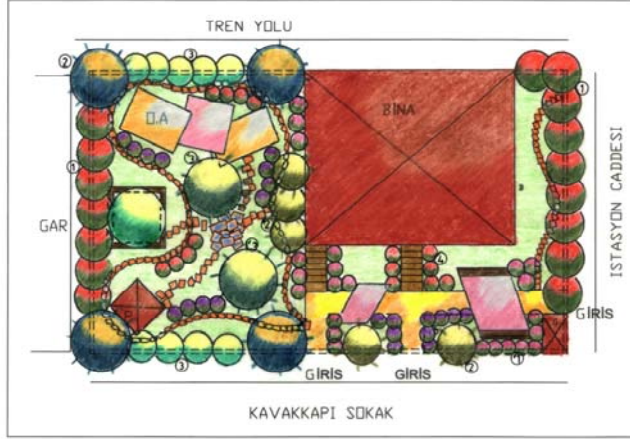
Bunun yanı sıra huzurevleri, rehabilitasyon merkezleri, çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları ile ilgili yönetmeliklerde “binanın konumu” maddelerinde kurumların dış mekan alanlarına da yer verilmiş, “odyolog, psikolog ve fizyoterapist ve çocuk gelişimcinin görev ve yetkileri” maddelerinde ise rehabilitasyon teknikleri ile ilgili gelişmeleri takip konusuna da yer verilmiştir.

Özellikle çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları ile ilgili yönetmelikte bahçe düzenine ayrı bir maddeyle yer verilmiş, bahçede bulunması gereken öğelerin yanı sıra bahçenin düzenlenmesinin çocuklarla beraber yapılacağı vurgulanmıştır. Rehabilitasyon merkezleri ile ilgili yönetmeliklerde çocukların birtakım zihinsel ve fiziksel beceriler kazanması konusunda farklı teknik ve yöntemlerin araştırılması hususuna birden fazla maddede yer verilmiştir. Benzer olarak huzurevleri ile ilgili yönetmeliklerde binanın bahçeli olması ve buradaki yaşlıların yaşamlarını sağlıklı, mutlu ve huzurlu olarak sürdürebilmeleri amacıyla yapılacak mesleki çalışmalara ve aktivitelere yer verilmiştir.

Sonuç olarak Erzurum’da bulunan huzurevi, rehabilitasyon merkezleri, çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları yönetmeliklerde belirtilen maddelerin ışığı altında, çocukların ve yaşlıların sağlıklı bir şekilde hayatlarını sürdürüp, çeşitli faydalar elde edebilecekleri, fonksiyonel ve estetik dış mekan alanları tasarlanması yolunda adımlar atılması gerekmektedir.

Şekil 5.3. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi-2 öneri projesi

BITKİ LİSTESİ

AGACLAR

- 1- Malus floribunda (Sus elması)
- 2- Pinus sylvestris (Sarı çam)
- 3- Robinia pseudoacacia 'Umbraculifera' (Top akasya)

CALILAR

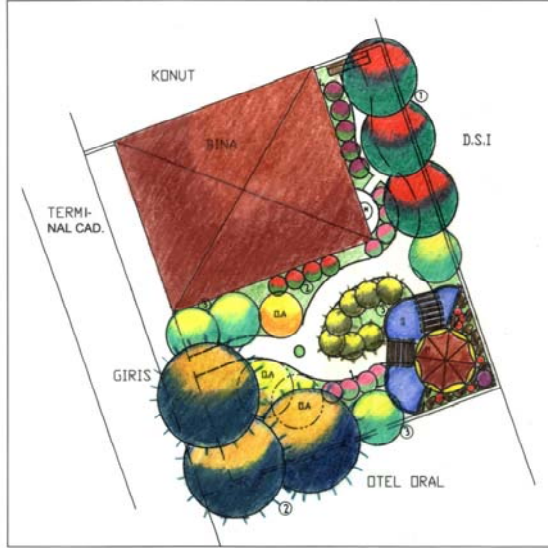
- 1-Berberis thunbergii 'Atropurpurea' (Kadın tuzluğu)
- 2-Picea glauca 'Conica' (Konik ladin)
- 3-Picea pungens (Mavi ladin)
- 4-Spiraea vanhouttei (Keci sakalı)
- 5-Syringa vulgaris (Leylak)

KISALTMALAR

- P: Pergola
O.A: Çocuk oyun alanı
B: Bahçecilik ünitesi
G: Güvenlik

ÖLÇEK : 1/2000

Şekil 5.4. Şekkat Rehabilitasyon Merkezi öneri projesi

BITKİ LİSTESİ

AGACLAR

- 1- Malus floribunda (Sus elması)
- 2- Pinus silyvestris (Sarı çam)
- 3- Robinia pseudoacacia 'umbraculifera' (Top akasya)

CALILAR

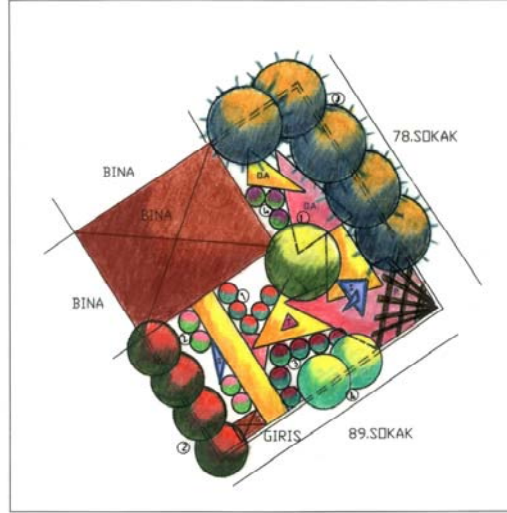
- 1-Berberis thunbergii 'A tropurpurea' (Kadın tuzluğu)
- 2-Cornus alba (Süs kızılçığı)
- 3-Picea glauca 'Conica' (Konik ladin)
- 4-Spirea vanhouttei (Keci sakalı)

KISALTMALAR

- P-Pergola
O.A: Çocuk oyun alanı
M: Yangın merdiveni
S: Su yüzeyi
G: Güvenlik

ÖLÇEK : 1/50

Şekil 5.5. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi öneri projesi

Çizim

BITKİ LİSTESİ

AGACLAR

- 1- Betula verrucosa (Hus)
- 2- Malus floribunda (Sus elması)
- 3- Pinus sylvestris (Sarı çam)
- 4- Robinia pseudoacacia 'umbraculifera' (Top akasya)

CALILAR

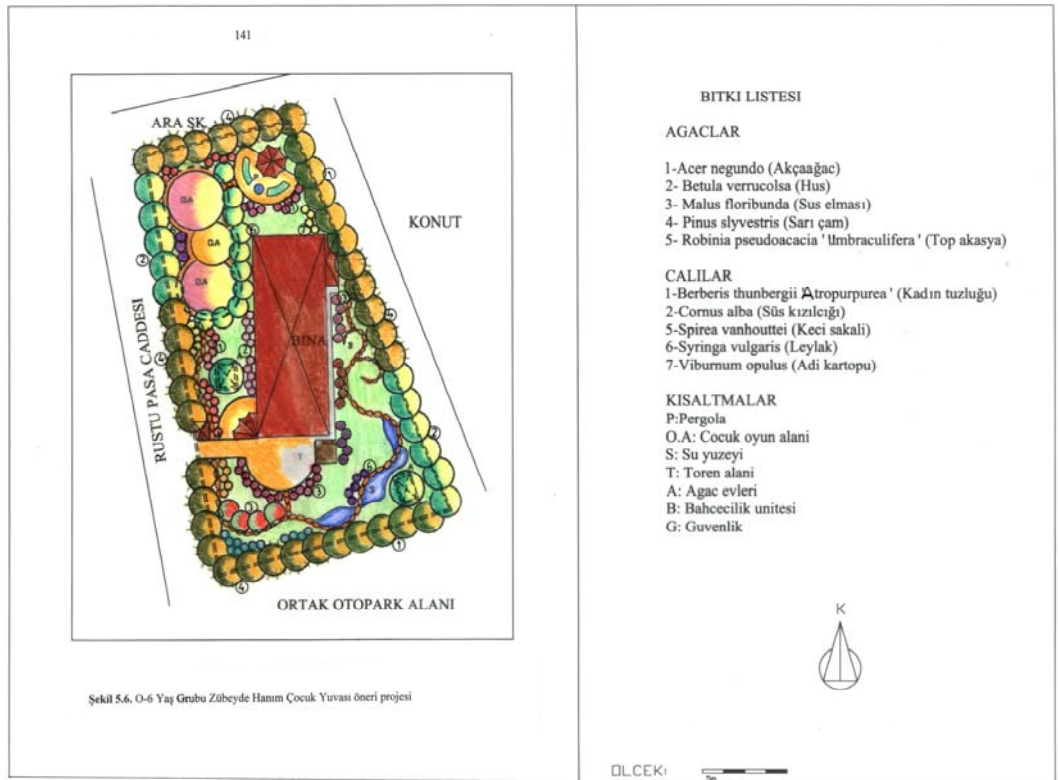
- 1-Berberis thunbergii 'Atropurpurea' (Kadın tuzluğu)
- 2-Cornus alba (Süs kızılçığı)
- 3-Spirea vanhouttei (Keci sakalı)
- 4-Syringa vulgaris (Leylak)

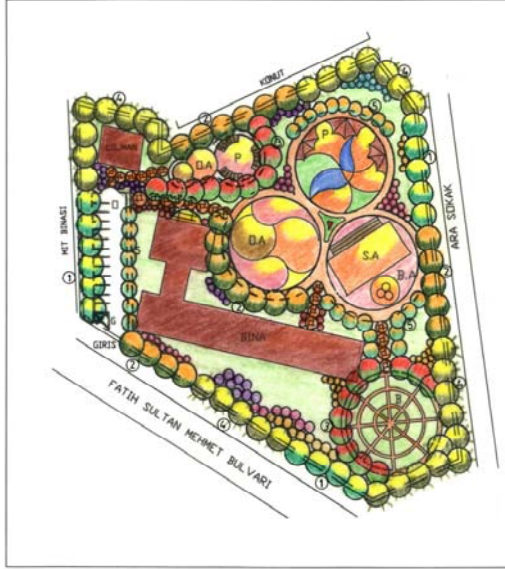
KISALTMALAR

- O.A: Çocuk oyun alanı
S: Su yüzeyi
T: Obye
B: Bahçecilik ünitesi
G: Güvenlik

ÖLÇEK : 1/500

Şekil 5.7. 7-12 Yaş Grubu Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası öneri projesi

BITKİ LİSTESİ

AGACLAR

- 1-Acer negundo (Akcağaç)
- 2- Betula verrucosa (Hus)
- 3- Malus floribunda (Sus elması)
- 4- Pinus sylvestris (Sarı çam)
- 5- Robinia pseudoacacia 'Umbraculifera' (Top akasya)

CALILAR

- 1-Berberis thunbergii 'Atropurpurea' (Kadın tuzluğu)
- 2-Cornus alba (Süs kızılçığı)
- 3-Picea glauca 'C. onica' (Konik ladin)
- 4-Picea pungens (Mavi ladin)
- 5-Spiraea vanhouttei (Keci sakalı)
- 6-Syringa vulgaris (Leylak)
- 7-Viburnum opulus (Adi kartopu)

KISALTMALAR

- P:Pergola
O.A: Çocuk oyun alanı
S.A: Spor alanı
B.A: Basketbol sahası
B: Bahçecilik ünitesi
G: Güvenlik

ÖLÇEK : 1 : 500

Şekil 5.8. Atatürk Erkek Yetiştirme Yurdu öneri projesi

Şekil 5.9. Nenehatun Kız Yetiştirme Yurdu öneri projesi

BITKİ LİSTESİ

AĞAÇLAR

- 1- *Acer negundo* (Akçaağac)
- 2- *Betula verrucosa* (Hın)
- 3- *Malus floribunda* (Sis elması)
- 4- *Pinus sylvestris* (Sarı çam)
- 5- *Robinia pseudacacia 'umbraculifera'* (Top akasya)

ÇALILAR

- 1- *Berberis thunbergii 'Atropurpurea'* (Kadın tuzağı)
- 2- *Cornus alba* (Sis kızılçığı)
- 3- *Picea glauca 'onica'* (Koniik ladin)
- 4- *Picea pungens* (Mavi ladin)
- 5- *Spiraea vanhouttei* (Keci sakalı)
- 6- *Syringa vulgaris* (Leylak)
- 7- *Viburnum opulus* (Adi kartopu)

KISALTMALAR

- P: Pergola
O.A: Çocuk oyun alanı
S.A: Spor alanı
B.A: Basketbol sahəsi
B: Bakıcılık ünitesi
G: Güvenlik

ÖLÇEK : 1/500

KAYNAKLAR

- Akpınar,T., 2006. Paylaşım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi. (22.04.2006).
Anonymous, 2006 a. Sulis Design, Healing gardens.
<http://www.sustland.umn.edu> (02.02.2006).
- Anonymous, 2006 b. Gardening For Good. <http://www.gardening4good.com>
(03.02.2006).
- Anonymous, 2006 c. Çocuk esirgeme kurumunda tarihsel gelişim.,
<http://www.schek.gov.tr> (08.04.2006).
- Anonymous, 2006 d. Yaşlılığa Genel Bakış, <http://www.schek.gov.tr> (16.02.2006).
- Anonymous, 2006 e. Zihinsel Engellilik, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org>
(12.04.2006).
- Anonymous, 2006 f. Zihinsel Engellilere Verilen Hizmetler., <http://www.devletim.com>
(30.03.2006).
- Anonymous, 2006 g. Zihinsel engellilik nedir? <http://www.sevgivakfi.org.tr>
(23.03.2006).
- Atabeyoğlu, Ö., 2004. Erzurum Kenti Resmi Kurum Ve Lojman Bahçelerinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Erzurum.
- Ateş,Y., 2006. Şefkat Rehabilitasyon Merkezi. (20.04.2006).
- Aylaz,R., Güneş, G., Karaoğlu, R., 2005. Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Sosyal, Sağlık Durumları Ve Günlük Yaşam Aktivitelerinin Değerlendirilmesi. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 12(3)177-183.
- Bahar,A. Tutkun, H. Sertbaş, G., 2005. Huzurevinde yaşayan yaşlıların anksiyete ve depresyon düzeylerinin belirlenmesi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 6:227-239.
- Beer, A., 2003. How do we know what users of spaces need - those less able bodied environmental settings to support the particular needs of those who have difficulties moving around the problems of the elderly.
<http://www.thesteelvalleyproject.info> (15.12.2005).
- Bengtsson, A., 2004. Staff's Views On Outdoor Environments For Elderly People- Focus Group Interviews At Three Nursing Homes. Conference Proceedings Open Space-People Space Edinburgh, Scotland.
- Billings, K., 2004. Elderly of Yakima, <http://online.caup.Washington.edu/course/larc571/archival/kristen-archival.pdf>
- Bozar, M., 2003. Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevlerinde Dış Mekan Tasarımı: Ankara Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Brawley, E., 2005. Raising the Bar In Designing Senior Environments. The 12th Annual Affordable Housing Conference Spokane Convention Center 334 West SpokaneFallsBlvdSpokane, Washington.
- Burgess, C.W., 1990. Horticulture and its application to the institutionalized elderly. Activities, Adaptation and Aging, 14 (3): 51-61.
- Carstens, D.Y., 1985. Site planning Design for the Elderly: Issues, Guidelines, and Alternatives. Van Nostrand Reinhold Company, New york.

- Caspersen, C.J., Bloemberg ,B.P., Saris,W.H.,et al., 1991. The prevalence of selected physical activities and their relation with coronary hearth disease risk factors in elderly men: the Zutphen Study,1985. *American Journal of Epidomology*, 133 (11), 1078-1092.
- Cooper-Marcus, C. & Barnes, M., 1999. *Healing Gardens: Therapeutic Benefits and Design Recommendations*. New York: John Wiley & Sons, 323-384.
- Çağlar, D. 1979. *Geri Zekalı Çocuklar ve Eğitimi*. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 82, Ankara.
- Çavuşoğlu, T., 2006. *Çocuk Esirgeme Kurumunun Tarihsel Gelişimi*. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org> (11.12.2005)
- Demiröz,Ü.,1995. *Zihinsel Engelli Çocuklarda İnce Devinsel Becerilerin Gelişiminin İncelenmesi*. H.Ü. Sağlık Bil. Ens. Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara.
- Davis, J. Ph.D., 2004 *Psychological Benefits Of Nature Experiences:An Outline Of Research And Theory With Special Reference to Transpersonal Psychology*. [Naropa University](http://www.johndavis.com.tr) and [School of Lost Borders](http://www.johndavis.com.tr). <http://www.johndavis.com.tr> (04.01.2006)
- Devlin, A.S. and Arneill, A.B., 2003. Health Care Environments and Patient Outcomes: A Rewiew of the Literature. *Environment and Behavior*, 35 (5): 665-694.
- DeVries, R. and B. Zan., 1995. Creating a constructivist classroom atmosphere. *Young Children*.50(9):4-13.
- Elings, M.2006. People-plant interaction: the physiological, psychological and sociological effects of plants on people. [Farming for Health-Springer Agriculture Book](http://www.springer.com). Ed: Jan Hassink and Majken van Dijk (eds). Printed in the Netherlands .Chapter 4: 43-55.
- Ercan,H., 2006. *Çocuk Gelişimi ve Oyun*. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org> (12.12.2005).
- Erkan, G., 2005. *Çocukları Koruma Kanunu Tasarısı*. www.sosyalhizmetuzmani.org
- Frank, D. Engelke, P. and Schmid, T. *Health and Community Design*., 2004 *Landscape and Urban Planning*. 69:467-470.
- Grahn,P. and Stigsdotter, U.A., 2003. Urban Foristry and Urban Greening. *Landscape Planning and Stress*. 2(1):1-18.
- Gürler,T., 2006. *Sosyal Hizmetler Erzurum İl Müdürlüğü*. (23. 04. 2006).
- Hass, K.L. and McCartney, R., 1996. The Therapeutic Quality of Plants, *Journal of Therapeutic Horticulture*, 8:61-67.
- Hart, R. 1993. Kids need wild places, gentle guidance. *American Horticulturalist* 72(11):3.
- Hazır, D., 2006. *Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi*. (25.04.2006)
- Hill, C.O. and P.D. Relf., 1983. Gardening as an outdoor activity in geriatric institutions. *Activities, Adaptation and Aging*, 3 (1): 47-54.
- Horsburgh, C.R. Jr., 1995. Healing by design. *The New England Journal of Medicine*, 333, 735-740.

- Joseph, A., Zimring, C., Harris-Kojetin, L. and Kiefer, K., 2005. Presence and visibility of outdoor and indoor physical activity features and participation in physical activity among older adults in retirement communities. *Journal of Housing for the Elderly*. 19(3/4): 143-167
- Kaplan, R., 1993. The role of nature in the context of the workplace. *Landscape and urban planning*., 26 (1/4), 193-201.
- Karaelmas, O.,1998. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Saray Rehabilitasyon Merkezi Dış Mekan Planlaması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Ankara.
- Kavas,A., 2006. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Huzurevi. (26.04.2002)
- Langer, E.J. and J. Rodin., 1976. The effects of choice and enhanced personal responsibility for the aged: A field experiment in an institutional setting. *Journal of Personality and Social Psych.* 34(2):191-198
- Kellert, S. & Derr, V. (1998). National study of outdoor wilderness experience. Washington, DC: Island Press.
- Kılıç,D., 2006. Özel Uzmanlar Doğu Anadolu Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi. (24.04.2006).
- Koçulu, H., 1983. S. ve S.Y.B. Ankara Seyran Bağları Yaşlılar Huzurevi Çevresi Peyzaj Planlama Üzerine Bir Araştırma. A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Lisans Tezi. Ankara.
- McGinnis, M., 1989. Gardening as therapy for children with behavioral disorders. *Adolescent Psychiatric and Mental Health Nursing*, 2 (3), 87-91.
- Mooney, P. and Nicel, P.L., 1992. The importance of exterior environment for Alzheimer's residents: effective care and risk management. *Health Care Management Forum*, 5 (2), 23-29
- Ottoson, J. and Patrik, G., 2005. A comparison of Time Spent in a Garden with Leisure Time Spent Indoors: on measures of Restoration in Residents in Geriatric Care. *Landscape Research*., 30(1),23-55.
- Özgüç, İ.M.,1998. Oyun bahçelerinde tasarım ilkeleri. *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*. T.M.M.O.B.
- Peyzaj Mimarları Odası İstanbul Şubesi, Temmuz-Ağustos, 5(15-16),İstanbul
- Özgüner, H., 2004. Doğal Peyzajın İnsanların Psikolojik Ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi. Seri: A, Sayı: 2, ISSN:1302-7085, Sayfa: 97-107.
- Penninx, B.W., Van Tilburg, T., Kriegsman, D.M., et al., 1997. Effects of social support and personal coping resources on mortality in older age: the Longitudinal Aging Study Amsterdam. *American Journal of Epidemiology*, 146 (6), 510-519.
- Predny, M.L.,1999. Assesing an Intergenerational Horticulture Therapy Program For The Elderly Adults and Preschool Children. Thesis submitted to the Faculty of Virginia Polytechnic Institute and State University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in Horticulture.
- Rodin, J. and E.J. Langer. 1977. Long-term effects of a control-relevant intervention with the institutionalized aged. *Journal of Personality and Social Psychology*. 35(12):897-902.
- Roger, S. and Ulrich, P.D., 2002. Health Benefits of Gardens in Hospitals. Conference: Plants for People .International Exhibition Floriade.
- Relf, D., 1992. Human issues in horticulture. *Horticultural Technology* 2, 159-171.

- Sağlar, R., V., 1998. Kamusal Mekanlar Ve Tasarım İlkeleri. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 171, İstanbul.
- Said, I., 2003. Garden as an Environmental Intervention in Healing Process of Hospitalized Children .KUSTEM 2nd Annual Seminar on Sustainability Science and Management, Environment.
- Savaş, J., 1994. İzmir İli Çocuk Oyun Elemanlarının İrdelenmesi Üzerine Bir Araştırma. A.Ü. Fen Bil. Ens. Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Sempik, J., Aldridge, J. and Becker, S., 2003. Social therapeutic horticulture: evidence and messages from research. Thrive with the Center for Child and Family Research, Loughborough University, Reading. Thrive, 60pp. ISBN:0907274294.
- Shephard, R.J., 1997. Aging, physical activity, and health. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Sherman, Sandra A., Mardelle McCuskey Shepley and James W. Varni.,2005. Children's Environments and Health- Related Quality of Life: Evidence Informing Pediatric Healthcare Environmental Design. Children, Youth and Environments 15(1): 186-223.
- Simson, S. and Straus, M.C., 1998. Horticulture As Therapy: Principles and Practice. Food Products Press, 478 p, New York,
- Söderback,I., Söderström, M., Schäländer,E.,2004. Horticultural therapy: the 'healing garden'and gardening in rehabilitation measures at Danderyd hospital rehabilitation clinic. Pediatric Rehabilitation. 7(4):245-260.
- Stigsdotter, U.A. and Grahn, P., 2002. What makes a garden a healing garden? Journal of Therapeutic Horticulture, 13, 60-69.
- Stigsdotter, U.A., 2005. Landscape Architecture and Health. Evidence-based health-promoting design and planning. Doctoral thesis, Faculty of Landscape Planning, Horticulture and Agricultural Science Department of Landscape Planning, Swedish University of Agricultural Sciences Alnarp.
- Tanrıverdi,F.,2001. Peyzaj Mimarlığı Bahçe Sanatının Temel İlkeleri Ve Uygulama Metodları. Atatürk Üniversitesi Yayınları No:643, Ziraat Fakültesi Yayınları No:291, Ders Kitapları Serisi No:49
- Tos,S., 1994. Öğretilebilir Zihinsel Özürlü Çocuklar İçin Özel Eğitim Okulları, Kullanıcı İhtiyaçları Ve Fiziki Meydan Özellikleri. Yıldız Teknik Üni. Fen Bil. Ens. Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ulrich, R.S., Simons, R.F., Losito, B.D., 1991. Stres recovery during exposure to natural and urban environments. Journal of Environmental Psychology, 11 (3), 201-230.
- Ulrih, R.S., 1999. Effects of Gardens on Health Outcomes: Theory and Research. In C. Cooper-Marcus and Barnes, eds. Healing Gardens: Therapeutic Benefits and Design Recommendations. New York: John Wiley & Sons, 27-85.
- Yapıcı, Ş. and Yapıcı, M., 2006. Çocukta Bilişsel Gelişim. Üniversite ve Toplum <http://www.universite-toplum.org> (11.11.2005).
- Yılmaz, H., Öz, I., Demircan, N., Atabeyoğlu Ö., Toy, Süleyman., 2006. Erzurum Kenti Açık Yeşil Alanların Fiziksel Engelliler Kullanımı Yönünden Yeterliliğin Belirlenmesi. Kent ve Sağlık Sempozyumu 07/09 Haziran Bursa 0081/S41.

- Yılmaz, S. and Bulut, Z.,2002. Planning and Designing Principles of Children Playgrounds In Urban Areas. *Journal of the Faculty of Agriculture*. 33(3):345-351.
- Whitehouse, S., Varni, J.W., Seid, M., Cooper-Marcus, C., Ensberg, M.J., Jacobs, J.R. and Mehlenbeck , R.S., 2001. Evaluating a Children's Hospital Garden Environment. Utilization and Consumer Satisfaction, *Journal of Environmental Psychology*. 21, 301-314.
- Wilson, R.A., 1995. Nature And Young Children: A Natural Connection. *Young Children*, (September):4-8.

EKLER

Konuyla İlgili Kanun ve Yönetmelikler

Kimsesiz Yaşlılarla İlgili Kanun ve Yönetmelikler

24\5\1983 tarihinde kabul edilen, 27\5\1983 tarihinde 18059 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2828 numaralı kanunda muhtaç yaşlılarla ilgili şu hükümler vardır:

Madde 3-Tanımlar: Kanunda geçen;

“**Muhtaç Yaşlı**”;Sosyal ve ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlı statüsündeki kişiyi ifade eder.

“**Huzurevleri**”;Muhtaç yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak,sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.

Madde 26-Korunmaya, Bakıma, Yardıma Muhtaç Sakat, Yaşlı ve Diğer Kişilere İlişkin Hususlar: Korunmaya, bakıma, yardıma muhtaç aile, sakat, yaşlı ve diğer kişilerin tespiti, incelemesi ve bunların sosyal hizmetlerden yararlandırılmasına ilişkin esaslar bir yönetmelikle düzenlenir.

21/02/2001 tarihinde kabul edilen 2425 R.G. sayılı Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliğinde şu hükümlere de yer verilmiştir:

Madde 2- Kapsam: Bu yönetmelik; 60 yaş ve üzerindeki muhtaç yaşlıları korumak, bakmak, sosyal, psikolojik ve fiziksel gereksinimlerini karşılamak, sürekli bakıma ve rehabilitasyona gereksinim duyanlara bakım ve rehabilitasyon hizmeti vermekle görevli

ve yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerini kapsar.

Madde 4- Tanımlar: Bu maddede geçen bazı tanımlar şunlardır:

Yaşlı: 60 yaş ve üzerindeki sosyal ve/ veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç olan kişiyi ifade eder.

Huzurevi: 60 yaş ve üzerindeki yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak, bakmak ve bu kişilerin sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşunu ifade eder.

Rehabilitasyon: Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık ya da kaza sonucu kalıcı veya geçici olarak bedensel veya zihinsel yeteneklerini değişik derecelerde yitiren yaşlıların, mevcut fonksiyon kapasitelerinin belirlenerek tedavi edilmesi, geriye kalan güç ve yeteneklerinin geliştirilerek fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönden var olan kapasitelerinin desteklenmesi ve günlük yaşamda bağımsız duruma gelmelerine yönelik çalışma ve yardımlarının tümünü ifade eder.

Özel Bakım: Ruh sağlığı yerinde olup bulaşıcı hastalığı olmayan, yatağa bağımlı yada fiziksel ve zihinsel gerilemeleri nedeniyle özel ilgi, destek ve koruma gerektiren yaşlılara verilen hizmeti ifade eder.

Madde 23-Sosyal Çalışmacının Görev ve Yetkileri: Bu yönetmelikte geçen sosyal çalışmacının görev ve yetkileri arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Sosyal servis bünyesinde yaşlılara yönelik psiko-sosyal programlar hazırlamak, koordinasyon ve değerlendirme kurulu toplantılarına sunmak ve alınan kararları uygulamak.
- Yaşlıların psiko-sosyal, fiziksel ve ruhsal durumlarını sürekli olarak izlemek, sosyal, kişisel, grup ve toplumla çalışma yöntemleri aracılığıyla sorunlarının çözümüne yardımcı olmak, ilgili raporları düzenlemek,

- Yaşlıların yakın çevresi ile olan sosyal ilişkilerini düzenlemek, geliştirilmesine yardımcı olmak, gerektiğinde yakınları ile mesleki çalışmalar yapmak,
- Sosyal kültürel eğitsel ve sportif etkinlikler düzenlemek ve düzenlenen bu etkinliklere yaşlıların katılımını sağlamak,
- Hizmet içi eğitim programlarının uygulanmasında görev almak.

Madde 24-Psikoloğun görev ve yetkileri: Bu yönetmelikte geçen psikologun görev ve yetkileri arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Yaşlının ruhsal özelliklerini ve kuruluş yaşantısından doğan sorunlarını saptamak ve bu sorunların çözümüne yardımcı olmak,
- Yaşlıların yetenek ve ilgilerine göre çeşitli işlerle meşgul olmalarını sağlamak, boş zamanlarını değerlendirme çalışmalarına katkıda bulunmak, düzenlenen sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere katılımlarını sağlamak,
- Hizmetin amacına uygun konularda mesleki araştırma ve incelemeler yapmak, sayısal verileri toplamak ve bunları değerlendirmek.

Madde 25-Tabibin Görev ve Yetkileri: Bu yönetmelikte geçen tabibin görev ve yetkileri arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Yaşlının rehabilitasyonu, beslenmesi, sosyal ve psikolojik sorunlarıyla ilgili olarak diğer servis görevlileriyle işbirliği yapmak,
- Sağlık alanında hizmetin amacına uygun araştırma ve incelemeler yapmak.

Madde 27-Fizyoterapistin Görev ve Yetkileri: Bu yönetmelikte geçen fizyoterapistin görev ve yetkileri arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Uzman tabip tarafından konulan teşhise göre fizik tedavi ve rehabilitasyona gereksinim duyan yaşlıyı değerlendirmek, bu doğrultuda tedavi programı oluşturmak,

- Yaşlıların boş zamanlarını değerlendirici ve fiziki aktivitelerini artırıcı uygun egzersiz programları düzenlemek.

Madde 37-Kuruluş bölüm ve Birimleri: Bu maddede şu hüküme de yer verilmiştir:

- Kapısı ve güvenlik kulübesi olan, ihata duvarıyla çevrili bir bahçesi bulunur.

Madde 80-Mesleki Çalışma: Yaşlıların kuruluştaki yaşamlarını sağlıklı, mutlu ve huzurlu olarak sürdürebilmeleri amacıyla meslek elemanlarınca çalışmalar yapılır.

Bu çalışmalar; kuruluşa yeni kabul edilenlerin uyum sürecini hızlandırma, ruhsal, sosyal ve ekonomik sorunlarını çözümü, yaşlı-yaşlı, yaşlı-yönetim, yaşlı-personel, yaşlı-yaşlı yakınları ilişkilerini düzenleyici, bu konularda davranış değişikliği sağlamaya yönelik destekleyici programlar geliştirme, ruhsal sorunları tedavi etme, kendine zarar verme eğilimi saptanan yaşlıların tepkilerinin dikkate alınarak koruyucu önlemler geliştirme, gözetimi artırma, yaşlıların aktif birey olma yönünde sosyal etkinlikler düzenleme, ruhsal sorunu olanlar için tedavi planı hazırlama ve gerçekleştirme, üretkenliğini arttırıcı ortam ve mekânlar hazırlama şeklindedir.

Meslek elemanları bu çalışmalarını, ekip çalışması ilkesi çerçevesinde, sorun çözücü ve yaşlıyı destekleyici bakış açısıyla teşhis ve tedaviye ilişkin önerilerin yer aldığı mesleki çalışma planı hazırlayarak, gerektiğinde çevre desteği de alarak gerçekleştirir.

03.09.1997 tarihinde kabul edilen 23099 sayılı Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Yönetmeliğinde, Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliğinden farklı olarak şu maddelere yer verilmiştir.

Madde 23- Binanın Konumu: Binaının şehir merkezinde veya merkeze yakın bahçeli ve sakin bir konumda olması tercih edilmelidir.

Madde 25- Kuruluş Bölümleri ve Özellikleri: Bu madde içerisinde şu hükme de yer verilmiştir.

- Yaşlıların çıkıp dolaşabileceği, oturup hava alabileceği, çiçek ve sebze yetiştirebileceği alanların düzenlendiği bir bahçe bulunmalıdır.

Zihinsel Engellilerle İlgili Kanun ve Yönetmelikler

24\5\1983 tarihinde kabul edilen, 27\5\1983 tarihinde 18059 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2828 numaralı kanunda zihinsel engellilerle ilgili şu hükümler vardır:

Madde 3-Tanımlar: Kanunda geçen;

(Değişik:30/5/1997-KHK-572/md.) ‘Özürlü’,doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişiyi ifade eder.

(Ek:07.07.2005- Kanun N: 5378 RG- 25868/26 md.) ‘Bakıma Muhtaç Özürlü’ ;özürlülük sınıflandırmasına göre resmi sağlık kurulu raporu ile ağır özürlü olduğu belgelendirilenlerden, günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olan kişiyi ifade eder.

Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri: Bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan becerileri kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.

19/08/1993 tarihinde kabul edilen 21673 R.G. sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelikte şu hükümlere de yer verilmiştir.

Madde 2- Kapsam: Bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeni ile yaşamın gereklerine uyamama durumunda olanların tespiti ile fonksiyon kayıplarını kapasiteleri ölçüsünde en üst seviyeye çıkarmak ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmalarını sağlayan yetiştirme ve iyileştirme programları hazırlamak, uygulamak, beceriler kazandırmak üzere kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı rehabilitasyon merkezlerini veya bu becerileri kazanamayanların sürekli bakıldığı bakım merkezleri ile evde hizmeti kapsar.

Madde 4- Tanımlar: Bu yönetmelikte geçen;

Özürlü: Bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinde belirli oranda fonksiyon kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup, korunması, yardım edilmesi, bakılması ve yetiştirilmesi gerekli kişiyi ifade eder.

Rehabilitasyon: Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık yada kaza sonucu kalıcı veya geçici olarak bedensel veya zihinsel yeteneklerini değişik derecelerde yitiren yaşlıların, mevcut fonksiyon kapasitelerinin belirlenerek tedavi edilmesi, geriye kalan güç ve yeteneklerinin geliştirilerek fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönden var olan kapasitelerinin desteklenmesi ve günlük yaşamda bağımsız duruma gelmelerine yönelik çalışma ve yardımlarının tümünü ifade eder.

Bakım: Durumları gereği rehabilitasyondan yararlanamayan veya rehabilitasyondan yararlandığı halde özel ilgi, destek ve korunmayı gerektirenlere verilen yatılı ve/ veya gündüzlü hizmeti ifade eder.

Bakım Merkezi: Her yaştaki bedensel ve zihinsel, ruhsal özürlülere süreli veya sürekli bakım hizmetlerinin verildiği yatılı ve/ veya gündüzlü Sosyal Hizmet Kuruluşlarını ifade eder.

Rehabilitasyon Merkezi: Rehabilitasyon amaçlı çalışmaların yapıldığı yatılı ve/ veya gündüzlü Sosyal Hizmet Kuruluşlarını ifade eder.

Cerebral palsy: Beynin doğum öncesi, doğum, doğum sonrası, bebeklik ve çocukluk devresinde herhangi bir nedenle hasara uğramasından ileri gelen nörolojik + adalelerin özel ve genel duyu organlarını mental ve emosyonel sistemleri içine alan bir hastalık kombinasyonunu ifade eder.

Zihinsel Özürlü: Zihinsel gelişiminde meydana gelen yavaşlama, duraklama ve gerileme nedeniyle davranış ve uyum yönünden yaşitlarına göre sürekli gerilik ve yetersizlik gösteren;

- a) Zeka bölümleri çeşitli ölçeklerde 0-24 arasında olan (idiot) düzeyindeki ağır zihinsel özürlüleri;
- b) Zeka bölümleri çeşitli ölçeklerde 25-44 arasında olan (embecile) düzeyindeki öğretilbilir zihinsel özürlüleri,
- c) Zeka bölümleri çeşitli ölçeklerde 45-75 arasında olan (debil) düzeyindeki eğitilebilir zihinsel özürlüleri ifade eder.

Ruhsal özürlü: Çeşitli nedenlerle ruhsal özelliklerinde yaşamın gereklerine uyamayacak düzeyde sürekli olanlar yetenek ve fonksiyon kaybına uğrayan kişiyi ifade eder.

Zihinsel Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi: Zihinsel özürlülerin rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların yapıldığı gündüzlü ve/veya yatılı merkezi;

- a) 0-6 yaş arası zihinsel özürlüler rehabilitasyon merkezi,
- b) 7-12 yaş arası zihinsel özürlüler rehabilitasyon merkezi,

- c) 13-18 yaş arası zihinsel özürlüler rehabilitasyon merkezi,
- d) 19 ve üstü yaş arası zihinsel özürlüler rehabilitasyon merkezini ifade eder.

Rekreasyon Merkezi Ruhsal özürlülerin sosyal uyumlarına yönelik çalışmaların yapıldığı gündüzlü ve/veya yatılı merkezi ifade eder.

Özürlüler Danışma Merkezi: Özürlülere ve ailelerine hukuki,sosyal, ekonomik, psikolojik açıdan her türlü yardımların ve rehberliğin yapıldığı ve aile eğitiminin örgütlendiği merkezi ifade eder.

Madde 12-Bakım ve Rehabilitasyon Programları: Bakım ve rehabilitasyon programlarından bazıları şunlardır.

Özbakım: Özürlünün kendi kendine yeterli hale gelebilmesi için yeme, içme, beden temizliği, tuvalet alışkanlığı, soyunma, giyinme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik öğretim faaliyetlerinin tümüdür.

Kişisel İdare: Özürlünün yakın ve uzak çevresine uyumunu sağlayacak faaliyetlerin öğretilmesidir.

Uğraşı Terapisi: Özürlünün ince ve kaba motor fonksiyonlarını geliştirici, destekleyici, sosyal ve duygusal uyumunu sağlayıcı faaliyetlerin tümünün öğretilmesidir.

Fizyoterapi: Herhangi bir nedenle bireylerde meydana gelen fiziksel yetersizliklerin tedavi amacıyla hareket kuvvet koordinasyon ve enduransı arttırarak kas iskelet sisteminin fonksiyonlarını geliştirmek, hareket yetersizliklerini azaltmak, fiziksel uyum sağlamak ve fonksiyonel kapasiteyi geliştirmek amacı ile kişilere göre değişen özel egzersiz ve elektroterapi programlarının uygulanmasıdır.

İş Becerisi Kazandırma: İş atölyelerinde yeteneklerini geliştirici ve beceri sahibi olmalarına yardımcı olacak faaliyetlerin öğretilmesidir.

Madde 19- Sosyal Çalışmacının Görev ve Yetkileri: : Bu yönetmelikte geçen sosyal çalışmacının görev ve yetkileri arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Merkezde bulunan özürllüler ve bunların aileleri ve yakınları ile sosyal hizmetin yöntem ve tekniklerini kullanarak mesleki çalışmalar düzenlemek,
- Mesleki araştırma ve incelemelerde bulunmak.

Madde 20- Fizyoterapistin Görev ve Yetkileri: Bu yönetmelikte geçen fizyoterapistin görev ve yetkileri arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Uzman tabip tarafından önerilen program çerçevesinde rehabilitasyon için gerekli olan uygulamaları yerine getirmek ,
- Çeşitli fizyoterapi teknik ve yöntemlerini kullanarak özürllülerin mevcut fiziki güçlerini geliştirmek, günlük aktivitelerini bağımsız yapabilmelerine yardımcı olmak,
- Mesleki araştırma ve incelemelerde bulunmak

Madde 22- Psikoloğun Görev, Yetki ve Sorumlulukları: Bu yönetmelikte geçen psikologun görev, yetki ve sorumlulukları arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Özürllülerin aile ve çevresi ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan psikolojik problemleri çözmek için özürllü ve aile ile ilgili gerekli mesleki çalışmaları yapmak,
- Mesleki araştırma ve incelemelerde bulunmak

Madde 24- Özel Eğitim Öğretmeninin Ve Öğretmenin Görev, Yetki ve Sorumlulukları: Bu yönetmelikte geçen özel eğitim öğretmenin ve öğretmenin görev, yetki ve sorumlulukları arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Kuruluştta bulunan özürlülerle ilgili özel eğitim ve öğretim yöntem ve tekniklerini kullanarak programlar yapmak, geliştirmek ve mesleki çalışmalar yapmak,
- Mesleki araştırma ve incelemelerde bulunmak

Madde 25- Odyologun Görev, Yetki ve Sorumlulukları. : Bu yönetmelikte geçen **odyologun** görev, yetki ve sorumlulukları arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Kuruluştta bulunan özürlülerle ilgili özel yöntem ve tekniklerini kullanarak programlar yapmak, geliştirmek ve uygulamak,
- Mesleki araştırma ve incelemelerde bulunmak

13.03.2005 tarihinde kabul edilen 25724 R.G.sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özel Rehabilitasyon ve Eğitim Merkezleri Yönetmeliğinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelikten farklı olarak şu hükümlere de yer verilmiştir:

Madde 4- Tanımlar: Bu yönetmelikte geçen;

Rehabilitasyon: Özürlü bireyin fonksiyon kayıplarının giderilmesi veya geriye kalan güç ve yeteneklerinin geliştirilerek fiziksel, psikolojik, eğitimsel, gelişimsel, sosyalve mesleki yönden mevcut kapasitelerinin en üst seviyeye çıkarılması için yapılan çalışmaların ve yardımların tümünü ifade eder.

Gelişimsel Rehabilitasyon: Doğuştan gelen veya erken yaşta edinilmiş gelişim geriliklerinin, erken çocukluk döneminin özelliği olan uyum ve gelişime yatkınlıktan yararlanılarak, hedefe yönelik uygulamalar aracılığıyla, gelişimsel kapasitelerinin en üst sınırına ulaşmasına yardım etmeyi hedefleyen programların tümünü ifade eder.

Bireysel Rehabilitasyon ve Eğitim Planı: Her bir özürlü birey için yazılı olarak mesleki personel tarafından geliştirilmiş olan; bireyin performansını, kısa ve uzun dönemli amaçlarını, bireye sağlanabilecek rehabilitasyon ve eğitim hizmetlerini içeren planı ifade eder.

Madde 12-Merkez Hizmet Binası İçin İstenecek Belgeler: Merkezin açılacağı binaya ait istenen belgelerden bazıları şunlardır:

- Merkezin yerleşimini ve hizmet bölümlerini gösteren kroki,
- Tefrişten sonra merkezin hizmet bölümlerini, kullanım alanlarını, dış cephesini ve tabelasını gösteren fotoğraflar veya video CD/DVD fotoğraf CD rom,
- Binanın trafik emniyetine uygun bir yerleşim alanında olduğuna dair il emniyet trafik şube müdürlüğünden alınacak rapor.

Madde 42-Merkezin İskân Durumu: Merkez çocuklar için tehlike yaratmayacak, ulaşım elverişli bir yerde kurulmalıdır. Merkez binası özürllüleri rahatsız edecek derecede gürültülü yerlerden veya havayı kirletecek sınaî kuruluşlarından uzak, imar kanunu hükümlerine göre yapılmış ve kullanma izni almış olmalıdır.

Madde 46- Merkezin Bölümleri: Merkezlerde düzenlenmesi zorunlu olan bölümler;

- a) Sorumlu müdür odası
- b) Büro
- c) Bekleme odası
- d) Personel odası
- e) Bireysel odası
- f) Grup eğitim odası
- g) Bedensel ve zihinsel özürllülere hizmet verecek merkezlerde fiziksel rehabilitasyon salonu
- h) Zihinsel özürllülere hizmet verecek merkezlerde fiziksel rehabilitasyon odası

- ı) İşitme özürllölere hizmet verecek merkezlerde odyoloji ünitesi
- j) Oyun salonu
- k) Bahçe
- l) Tam gün rehabilitasyon ve eğitim hizmeti veren merkezlerde yemekhane ve mutfak
- m) Yatılı hizmet veren verilen merkezlerde yatakhane olmalıdır.

Kimsesiz Çocuklarla İlgili Kanun ve Yönetmelikler

Demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nde muhtaç duruma düşen çocuk, genç, yaşlı, özürllü tüm ihtiyaç sahiplerinin sosyal sorunlarının önlenmesi veya en aza indirilmesi devletin görevleri arasındadır. Bu görev 2828 sayılı kanunla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna verilmiştir.

24\5\1983 tarihinde kabul edilen, 27\5\1983 tarihinde 18059 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2828 numaralı kanunda kimsesiz çocuklarla ilgili şu hükümler vardır:

Madde 21-Tespit ve İnceleme: Kurum, korunmaya, bakıma, yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat ve yaşlılar ile sosyal hizmetlere muhtaç diğer kişileri tespit ve incelemekle görevlidir.

Bu kişilerin Kuruma duyurulmasında ve incelemeye ilişkin olarak Kurum ile işbirliğinde bulunulmasında mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları yükümlüdürler.

Madde 22-Korunma Kararı: Korunmaya muhtaç çocukların reşit oluncaya kadar bu Kanun hükümlerine göre Kurumca kurulan sosyal hizmet kuruluşlarında bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri hususundaki gerekli tedbir kararı yetkili ve görevli mahkemece alınır. Bu karar için gerekli belgeler Kurumca düzenlenir ve ilgili mahkemeye gönderilir.

Haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zorunluluk görülen çocuklar mahkeme kararı alınıncaya kadar, bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda veya aile yanında mahalli mülki amirin onayı alınmak suretiyle bakım altına alınır.

Madde 3-Kanunda geçen;

“Sosyal Hizmetler”;kişi ve ailelerin kendi bünye ve şartlarından doğan veya kontrolleri dışında maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür.

“Korunmaya Muhtaç Çocuk”;beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

- 1.Ana veya babasız, ana ve babasız
- 2.Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan
- 3.Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
- 4.Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade eder.

Sosyal Hizmet Kuruluşları; bu Kanunun amacına ve belirtilen esaslara uygun faaliyette bulunan kuruluşlar olup bunlardan;

- 3.**“Çocuk Yuvaları”**; 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını,

4.”**Yetiştirme Yurtları**”; 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını,

5.”**Kreş ve Gündüz Bakımevleri**”;0-6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kurulan ve yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.

07.01.1999 tarihinde kabul edilen 23576 R.G. sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliğinde şu hükümlere de yer verilmiştir:

Madde 2-Kapsam: Bu Yönetmelik, 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar ile gerektiğinde 12 yaşını doldurup tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olanlardan Kurumca himaye olunan kız çocuklarının, bedensel, psiko-sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmekle yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı çocuk yuvalarını kapsar.

Madde 7-Sosyal servis: Kuruluşlarda mesleki çalışmaları koordineli bir şekilde yürütmek üzere, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve çocuk gelişimciden oluşan bir sosyal servis kurulur. Servis, çalışmalarını müdür yönetiminde yürütür. Sosyal servis elemanları kuruluştaki çocuklarla doğrudan ilgili olan personeli yönlendirme sorumluluğu taşır.

Madde 11-Sosyal Hizmet Uzmanının Görev ve Yetkileri: Bu yönetmelikte geçen sosyal hizmet uzmanının görevleri arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Çocukların kendilerine ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerinin sağlanması amacıyla sürekli olarak psiko-sosyal gelişimlerini izlemek Sosyal Kişisel Çalışma,

Sosyal Grup Çalışması ve Toplumla Çalışma yöntemlerini kullanarak sorunlarının çözümlerine yardımcı olmak,

- Çocukları serbest zamanlarında izlemek, sosyal, kültürel, sportif etkinliklere katılımlarını sağlamak,

Madde 12-Psikoloğun Görev ve Yetkileri: :Bu yönetmelikte geçen psikologun görev ve yetkileri arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Çocuğun kuruluştaki kalış süresi içerisinde zekâsını, psikolojik durumunu, yeteneği ile mesleki yönelimi ve ilgi alanlarını çeşitli test, yöntem ve tekniklerle belirlemek,
- Çocukları serbest zamanlarında izlemek, sosyal, kültürel, sportif etkinliklere katılımlarını sağlamak,

Madde 13-Çocuk Gelişimcinin Görev ve Yetkileri: Bu yönetmelikte geçen sosyal hizmet uzmanının görevleri arasında aşağıdaki hükümler de yer alır:

- Temel esasları Genel Müdürlükçe belirlenen, çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal gelişimleri ile ilgili, yaş özelliklerini de göz önünde bulundurarak eğitim programları hazırlamak,
- Okul öncesi gelişim ve eğitim programlarının uygulanabilmesi için gerekli ortamın hazırlanmasında, gerekli araç ve gereçlerin seçiminin yapılması ve sağlanmasında idareye yardımcı olmak ve bu materyallerin iyi bir şekilde kullanılmasını ve korunmasını sağlamak,
- Çocukları yeteneklerine göre müzik, spor, el sanatları, resim, folklor gibi faaliyetlere yönlendirmek,
- İlgili sağlık personeli ile birlikte çocukların gelişimlerini izlemek ve gelişimlerini destekleyici çalışmalar yapmak.

Madde 42-Diğer Bölümler: Kuruluş binasının ve bahçesinin fiziki koşulları elverdiği ölçüde, çocukların sportif etkinlikleri yürütebilecekleri yerler ile bağış gelen kurbanlıkların kesimi için sağlık koşullarına uygun kesim yerleri düzenlenir.

Madde 63-Bahçe Düzeni: Kuruluş bahçeleri, çocukların oyun, açık havadan yararlanma ve spor gereksinimleri göz önüne alınarak düzenlenir. Bahçenin düzeninde çocukların katkıları da sağlanır.

13\11\1995 tarihinde kabul edilen 22462 R.G. sayılı Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelikte şu hükümlere de yer verilmiştir:

Madde 2-Kapsam: Bu Yönetmelik, 13-18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararının devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç çocukları; Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmakla görevli ve yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı yetiştirme yurtlarını kapsar.

Madde 7-Sosyal Servis ve Görevleri: Kuruluşlarda mesleki çalışmaları koordineli bir şekilde yürütmek üzere Sosyal Hizmet Uzmanları ve Psikologlardan oluşan bir Sosyal Servis kurulur. Servis çalışmalarını Müdür yönetiminde yürütür.

Sosyal servis elemanları, kuruluştaki çocuklarla doğrudan ilgili olan personeli yönlendirme sorumluluğunu taşır.

Sosyal servisin görevlerinden bazıları şunlardır:

- Çocuğun kuruluşa kabulü ve uyumu ile ilgili mesleki çalışmaları yapmak,

- Temel esasları Genel Müdürlükçe belirlenen, çocukların psiko-sosyal gelişimlerine katkıda bulunacak programları, kuruluş ve çevre koşullarını dikkate alarak hazırlamak, uygulamak ve değerlendirmek,
- Kuruluşta hizmetin verimliliğini artırmak, personelin, çocukların özelliklerine uygun davranış geliştirmelerini sağlamak amacıyla çeşitli konularda hizmet içi eğitim programları ve seminerler hazırlanmasını ve müdürün uygun göreceği zamanlarda kuruluş personeline sunulmasını sağlamak,
- Yüksek öğrenime veya yatılı okullara devam eden çocukların oysal ve psikolojik gelişimlerini belirlemek, ihtiyaçlarının zamanında karşılanması amacıyla çalışmalar yapmak,
- Çocukların psiko-sosyal yönden gelişimlerinin sağlanması amacıyla sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler düzenlemek, bunun için toplum kaynaklarının kullanımı yönünde çalışmalar yapmak.

Madde 38-Diğer Bölümler: Kuruluş binasının ve bahçesinin fiziki koşulları elverdiği ölçüde, çocukların sportif etkinlikleri yürütebilecekleri yerler ile bağış gelen kurbanlıkların kesimi için sağlık koşullarına uygun kesim yerleri düzenlenir.

Madde 45-Çeşitli Etkinlikler: Milli ve Dini Bayramlar ile önemli gün ve haftalar çeşitli etkinliklerle kutlanır. Ayrıca çocukların müzik, resim, tiyatro, halk oyunları ve sportif etkinliklere yönelmeleri ve bu alanlardaki etkinlikleri izlemeleri sağlanarak fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine yardımcı olunur.

Madde 46-Hizmete Katkı: Çocukların sorumluluk duygusunu geliştirmek, kuruluşu benimsemelerine yardımcı olmak ve kendi işlerini kendilerinin yapabilmelerine olanak sağlamak amacı ile idare tarafından hazırlanan bir plan ve program dahilinde; kişisel kullanım alanlarının tertip ve düzenine tamamen, genel kullanım alanlarının tertip ve düzenine ise kısmen yardımcı olmaları, kuruluş hizmetine katılımları sağlanır.

Madde 55-Bahçe Düzeni: Kuruluş bahçeleri, çocukların oyun, açık havadan yararlanma ve spor gereksinimleri göz önüne alınarak düzenlenir. Bahçenin düzeninde çocukların katkıları da sağlanır.

ÖZGEÇMİŞ

Erzurum’da 1979 yılında doğdu. İlk, orta, lise öğrenimini Erzurum’da tamamladı. 1998 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nden 2002 yılında mezun oldu.

Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Estitüsünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.